T.C.
Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Doğu Dilleri ve Edebiyatları Anabilim Dalı
(Arap Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı)

ABDURRAHİM EL-BURA'Î VE NEBEVÎ METHİYELERİ

Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan
Ahmet ÇİMEN
16929002

Danışman
Prof. Dr. Yahya SUZAN

Diyarbakır 2019

T.C.
Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Doğu Dilleri ve Edebiyatları Anabilim Dalı
(Arap Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı)

Yüksek Lisans Tezi

ABDURRAHİM EL-BURA'Î VE NEBEVÎ METHİYELERİ

Hazırlayan
Ahmet ÇİMEN
16929002

Danışman
Prof. Dr. Yahya SUZAN

Diyarbakır 2019

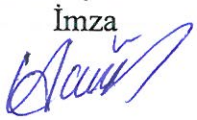
TAAHHÜTNAME

SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Dicle Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum "Abdurrahim el-Bura'î ve Nebevî Methiyeleri" adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve tez yazım kılavuzuna uygun olarak hazırladığımı taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde saklanmasına izin verdiğimi onaylarım. Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

.../.../2019

Öğrencinin Adı Soyadı
Ahmet ÇİMEN
İmza

T.C

DİCLE UNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

DİYARBAKIR

Ahmet ÇİMEN tarafından yapılan " Abdurrahim el-Bura'î ve Nebevî Methiyeleri " konulu bu çalışma, jürimiz tarafından Doğu Dilleri ve Edebiyatları Anabilim Dalı Arap Dili ve Edebiyatı Dalında YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyesinin

	Ünvanı	Adı Soyadı
Başkan:	Prof. Dr.	Yahya SUZAN
Üye:	Dr. Öğr. Üyesi.	Faruk KAZAN
Üye:	Dr. Öğr. Üyesi	Abdülrakip ARSLAN

Tez Savunma Sınavı Tarihi: 27/09/2019

Yukarıdaki bilgilerin doğruluğunu onaylarım.

..../.../2019

Prof. Dr. Nazım HASIRCI

ENSTİTÜ MÜDÜRÜ

(MÜHÜR)

ÖNSÖZ

Arap toplumunun yüzyıllar boyunca şekillenen dil birikimlerini sözlü ve yazılı olarak yansıtan Arap Edebiyatı, Arapların yaşam tarzını, sanatlarını ve kültürlerini ifade etmiştir. İslam sonrasında ve fetihlerin başlamasıyla değişen hayat şartlarıyla beraber yeni döneme ayak uydurulmuş ve büyük gelişmeler gösterilmiştir.

Arap edebiyatı alanında yetişen şairlerden birisi olan Abdurrahim el-Bura'î, Arap edebiyatındaki bu gelişmeleri benimseyen birisi olarak öne çıkan şair ve yazarlardan etkilenip onları örnek almaştır. Özellikle nesirde çağının önde gelenlerinden birisi olmuştur,

Tasavvufi yönü ağırlıklı, edebiyatçı, büyük bilgin ve büyük şairlerden olan el-Bura'î M.14/H.8-9 asırda Yemen'de yaşamış şairlerdendir. Hem şiirde hem de nesirde kendisini kabul ettirip, yeni konular yeni tarzlar ele almıştır. Hemen hemen her alanda bilgi sahibi olan şair, dönemin âlimlerinden takdir toplamıştır.

el-Bura'î nin nazmettiği şiir türleri içerisinde methiyeleri önemli bir yer tutmaktadır. Tasavvuf ehli içerisinde sivrilip büyük bir konuma sahip olan şairin methiyeleri hem tasavvufi yönde hem de dilsel olarak önem arz etmektedir.

Çalışmamız bu önemli şairin Dîvân'ında geçen ve şiir türlerinden biri olan Nebevi methiyelerin İnceledik. Bu methiyelerin söyleniş sebepleri, söylendiği yerleri, amaçları ve bunların Arap dilindeki önemini ele aldık.

Giriş ve iki bölümden oluşan bu çalışma, görebildiğimiz ve erişebildiğimiz eserlere ve konuya ilişkin tanım ve bilgilere dayanarak hazırlanmıştır. Giriş kısmında Methiyenın ehemmiyeti, I. Bölümde Abdurrahim el-Bura'î'nin hayatı ve ilmi yönü, II. Bölümde de Dîvândaki Nebevî Methiyelerin incelemesini ele aldık.

Arap Dili ve Edebiyatı alanına katkıda bulunacağı düşüncesiyle bu çalışmanın münasebetiyle gerek tez konumuzun tespitinde, gerekse çalışmamızın her aşamasında, samimi alâka ve yardımlarını esirgemeyen danışman hocam değerli **Prof**. **Dr. Yahya SUZAN'**a can-ı gönülden teşekkür ederim. Ayrıca çalışma esnasında düzeltilmesinde eleştirileriyle katkıda bulunan değerli hocam **Dr. Abdülrakip ARSLAN**'a teşekkür ederim. Beni büyük bir hoşgörüyle karşılayarak bazı kelimelerin okunmasında ve düzeltilmesinde kıymetli zamanını harcayarak bana yardımcı olan değerli hocam **Dr. Faruk KAZAN**'a, teşekkür ederim. Beni eğitim hayatım boyunca her zaman destekleyen ve manevi desteğiyle yanımda olup beni güçlendiren değerli aileme çok teşekkür ederim.

Ahmet ÇİMEN
Diyarbakır 2019

ÖZET

el-Bura'î, XIV. yüzyılda Yemen'de yaşamış tasavvufi yönü ağırlıklı bir şairdir. Şairin, üzerinde çalışma yapılmamış hacimli bir Dîvân'ı vardır.

Dîvân'ı 77 şiir ve yaklaşık 3.500 beyitten oluşmaktadır. 211 sayfadan oluşan bu Dîvân'da ilk şiirlerinin 12 tanesi Rabbevî (Allah'ı övme), 40 tanesi Nebevî (Hz. Peygamber'i övme), 20 tanesi Sufiye (şeyhleri ve tarikat ileri gelenleri övme), 4 tanesi de vaazlardan oluşmaktadır.

Bu çalışmada, Abdurrahim el-Bura'î'nin Dîvân'ında geçen Rabbeviyy, Nebeviyy ve Sufiye şiir türlerinden biri olan Nebeviyy methiyeler incelenmiştir. Bu methiyelerin tespiti ve tedvini yapılmıştır.

Çalışmamızda beyitler içerik ve konularına göre sıralanmış, Arap dilindeki konumları incelenip söyleniş sebepleri, söyleniş yerleri ve amaçları kısaca açıklanmıştır.

Arap edebiyatında önemli bir yere sahip olan el-Bura'î'nin hayatı ve ilmi kişiliği hakkında bilgi vermek, Dîvân'ındaki methiyeleri incelemek, kapalı olan edebi yönlerini açığa çıkarmak ve onun Dîvân'ının edebiyat dünyasına yaptığı katkıya değinerek çalışmamızın diğer içeriğini oluşturmaktadır.

Anahtar Sözcükler: el-Bura'î, Dîvân, Nebevî, Methiye.

ABSTRACT

al-Bura'î, XIV. he is a Sufi poet who lived in Yemen during the century. The poet has a voluminous Dîvân on which no work has been done.

The dîvân consists of 77 poems and about 3,500 couplets. In this Dîvân, which consists of 211 pages, 12 of the first poems are Rabbevi (praising Allah) and 40 of them are Nebevi (Hazrat Mahdi (as)). Praising the Prophet), 20 of them are Sufis (praising the sheikhs and sect dignitaries) and 4 of them are sermons.

In this study, one of the types of rabbawiyy, Nabawiyy and Sufiyy poetry in the Dîvân of Abdurrahim Al-Bura'î' was examined. These eulogies were identified and tedvini was made.

In our study, couplets are sorted according to their content and subjects, their position in Arabic language is examined and their reasons, places of expression and purpose are explained briefly.

To give information about the life and scientific personality of Al-Bura'î, which has an important place in Arabic literature, to examine other eulogies in his Dîvân, to reveal the closed literary aspects and to explain the contribution of his Dîvân to the world of literature.

Key words: al-Bura'î, Dîvân, Nabawî, Eulogy.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ ..... **I**

ÖZET ..... **III**

ABSTRACT ..... **IV**

İÇİNDEKİLER ..... **V**

KISALTMALAR ..... **VII**

GİRİŞ **1**

ARAP EDEBİYATINDA METHİYE **1**

1. Methiye 1

2. Nebevî Methiye 6

BİRİNCİ BÖLÜM

ABDURRAHİM EL-BURA'Î' NİN HAYATI, İLMÎ VE EDEBÎ KİŞİLİĞİ **15**

1. Adı ve Nisbesi 15

2. Hayatı 15

3. İlmî ve Edebî Kişiliği 17

4. Hocaları 19

5. Eserleri 20

5.1. Mevlidu'n-Nebî 20

5. 2. Dîvân 21

İKİNCİ BÖLÜM

ABDURRAHİM EL-BURA'Î VE NEBEVÎ METHİYELERİ 32

1. Hz. Peygamber'in Işığa Benzetilerek Övülmesi 32
2. Bir Kurtarıcı Olarak övülmesi 34
3. Nesebî Yönüyle Övülmesi 38
4. Cesaretiyle Övülmesi 44
5. Yağmura Benzetilerek Övülmesi 46
6. Mucizeleriyle Övülmesi 47
7. Cömertliğiyle Övülmesi 50
8. Diğer Peygamber'lere Kıyasla Meziyetleriyle Övülmesi 52
9. Miraca Çıkmakla Övülmesi 59
10. Peygamberlik Alametleriyle Övülmesi 62
11. Kabrine Hitaben Övülmesi 65
12. Kişiliğiyle Övülmesi 68
13. Hülefa-i Raşidin ile Övülmesi 71

SONUÇ 77

KAYNAKÇA 79

KISALTMALAR

akt.	Aktaran
bsk.	Baskı
b.	Bin
Bkz.	Bakınız
der.	Derleyen
D.	Doğum
DİA.	Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Ansiklopedisi
h.	Hicri
h.ş.	Hicri Şemsi
m.	Miladi
Hz.	Hazreti
İA	MEB. İslam Ansiklopedisi
m.ö.	Milattan önce
md.	Madesi
nşr.	Neşreden
ö:	Ölüm
Ün.	Üniversite

şrh. Şerh eden

thk. Tahkîk eden

trc. Tercüme eden

trsz. Tarihsiz

yay. Yayın Evi

dzn. Düzenleyen

GİRİŞ

ARAP EDEBİYATINDA METHİYE

1. Methiye

Methiye, sözlükte övme, övgü, birinin meziyetlerinden bahsetme, bir şeyi veya bir kimseyi övme anlamında kullanılan methiye kelimesi مَدَحَ kökünden gelmektedir. Bu kelime, sonuna nisbet eki getirilerek türetilmiştir. Methiye, bir kimsede bulunan nitelikleri vasfetmek, bir şeyi vasf ederken mübalağada bulunmak, yani muttasıf olduğu sıfatı irat ile nişan vermek, onu tavsifte mübalağa etmek, vasıf, meth ve övgü ile beraber tarif ve tavsif, bir şeyi methederek vasıflandırma tarzında ifadelerle de izah edilmiştir.[1]

Arap edebî kültüründe çoğunlukla, medîh, umdûha ve medhan kelimeleriyle ifade edilen methiye edebiyat alanında bir anlatım tarzını ifade edip bir terim olarak, din büyükleri, padişahlar, sadrazamlar, devletin ileri gelenleri ya da değer verilen herhangi bir ferdi övmek için söylenen şiir türüdür. En az otuz bir, en çok doksan dokuz beyitten oluşan, belli kurallara uyularak ortaya konulan, belli bölümleri olan ve bütün beyitlerinin ikinci dizeleri en baştaki beyitle uyaklı bulunan methiyeler, daha net bir ifadeyle övgü amacıyla kaleme alınan kasidelerdir. Bununla birlikte kaside biçimi dışında farklı şekillerde söylenmiş methiyelere de rastlanılmaktadır.[2]

---

[1] Muhamed b. Mukerrem b. Manzûr**, Lisânu'l-Arab**, Dâru's-Sadr, Mısır 1308, c. 5, s. 40; İbrâhîm Mustafa, Hamid Abdulkâdir, **el-Mucemu'l-Vesit**. Mektebetu'l-İslâmiyye, Beyrut 2008, s. 40; Muhammed Zekî b. Abdisselâm b. Mubârek, **el-Medâihu'n-Nebeviyye,** Dâru'l-Mahacceti'l-Beyda, Mısır 1935, s. 213; Şemsettin Sami, **Kamus-i Türkî,** Şifa yay. 2.bsk. İstanbul 1978, s. 165; Ferit Develioğlu, **Osmanlı-Türkçe Ansiklopedisi Lugat**, Aydın Kitabevi yay, 3.bsk. Ankara 1970, s. 967; İskender Pala, "Methiye", **Dîvân Şiiri Lugatı**, kapı yay. İstanbul 2007, s. 34.

[2] Ebu Muhammed Abdullah b. Muslim b. Ebî Kuteybe ed-Dîneverî İbn Kuteybe, **eş-Şi'r ve'ş-Şu'arâ,** Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arabî, 2.bsk. Kahire 1375/1951, c. 1, s. 78-137-153; Sa'leb, **Şerhu Dîvân'i**

Edebî anlamda methiye, daha çok şairlerin takdir ve şükran duygularını ifade etmek veya maddî bir kazanç elde etmek amacıyla şahıslar için yazdıkları şiirlere söylenmektedir. Bununla beraber kabile, şehir, halk ve toplumun güzel vasıflarını, üstünlüklerini ve erdemlerini anlatmak üzere yazılan şiirlere de methiye denilmektedir.[3]

Yukarıdaki tariflere göre bir şeyin veya bir kimsenin güzel sıfatlarını alarak övme manasını taşıyan methiye, vasfedilen şeyin veya kişinin yalnızca iyi ve güzel yönlerini dile getiren manzumelerdir. Bunun dışında Arap gramerinde, bir ismi tavsif eden sıfata da medih denmiştir.[4]

Medih planlı klasik kasidenin ana bölümünü oluşturmaktadır. Öteki bölümler ise medhin mukaddimesi ve hâtimesi konumundadır. Nitekim klasik kasidelerde şair, memduhun övgüsüne geçmeden önce hayal ve hâtıralar arasında bir yolculuğa çıkmaktadır. İnsanların ortak ilgi alanı olan gençlik ve aşk maceralarına yer verdikten sonra, maksadına erişmek için yaptıklarını tafsilatlı bir şekilde tasvir etmektedir. Bunun ardından methiye kısmına geçmekte ve genellikle manzumesini kısa bir fahriye bölümüyle sonlandırmaktadır.[5]

Methiye bölümü, şiir yönüyle oldukça zayıf dil yönüyle ise diğer bölümlerden daha ağır bir dille yazılmaktadır. Bu bölümde şairin, övdüğü kişinin yüceliklerini, erdemlerini ve başarılarını abartılı ve ağır bir dille anlatması dikkat çekmektedir. Methiyelerin kaside biçimiyle yazılmasından dolayı bunlar ilkin "kasîde-i methiye" sonra ise sadece methiye olarak adlandırılmıştır.[6] Kaside içinde methiye o kadar

---

Zuheyr b. Ebî Sulmâ, "Mukaddime", Kahire 1363/1944, s. 3-18; Şevki Dayf, **Târîhu'l-Edebil Arabî fi'l-Asri'l-Cahilî**. Dâru'l-Marife, 3.bsk. Kahire 1980, c. 2, s. 300-332; Haşimî, es-Seyid Ahmed, **Cevâhiru'l-Belâğa fi'l-Me'âni ve'l-Beyâni ve'l-Bedi**, el-Mektebetu'l-Asriyye, Beyrut 1367, s. 145; Zekî Mubârek, **el-Medâihu'n-Nebeviyye**, s. 56; Süleyman Tülücü, "Arap Edebiyatında Kasîde", **İslâm Düşüncesi**, İstanbul 1968, s. 363-366; Hasan Çiftçi, "Methiye", **DİA**, TDV yay. Ankara 2008, c. 20, s. 389.

[3] Zekî Mubârek, **el-Medâihu'n-Nebeviyye**, s. 36.

[4] Mehmet Gökalp," Medih", **Doğan Nur**, TDK yay. İstanbul, 1986, c. 6, s. 528.

[5] Mahmûd Sâlim Muhammed, **el-Medâihu'n-Nebeviyye**, Beyrut-Dımaşk 1417/1996, s. 16.

[6] Hayruddîn b. Muhammed b. Alî b. Fâris ez-Ziriklî, **el-A'lâm**, nşr. Zuheyr Fethullâh, Dâru'l-İlm, 8. bsk. Beyrut 1989, c. 5, s. 84; Zekî Mübârek, **el-Medâihu'n-Nebeviyye**, s. 25, 56; Kenan Demirayak, **Arap Edebiyatı Tarihi**, Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi yay. Erzurum 1992. s. 18.

belirleyici olmuştur ki fahriye, mersiye, hamâse ve gazeller gibi bölümlerin esasını da teşkil ettiği görülmektedir.[7]

Methiyeler, başta kasideler içerisinde küçük bir kıta şeklinde yer alırken, methiye şairlerine verilen ödüllerin giderek artmasıyla birlikte methiyeler de uzamıştır. Nitekim el-A'şâ'nın kasidelerinde görüldüğü gibi, seksen beyiti aşan methiyeler bile yazılmıştır.[8]

Arap edebiyatında şiir geleneği ürünlerinden olan methiyeler, gerek İslam öncesi gerekse İslam sonrası dönemlerde, önemli edebi türlerden biri olma işlevini korumuştur. Gassânî ve Münzirî krallarına hitaben Nâbiğa ez-Zübyani (ö. 680) tarafından yazılan methiyeler, bu alanın İslam öncesi dönemde yazılan en görkemli örnekleridir.[9]

Arap Yarımadasını yurt edinen Araplar, yaşamlarını devam ettirebilmek için sürekli taarruzlar yapma mecburiyetini kendilerinde görmüşlerdir. Bu nedenle yiğitlik Arap faziletinin en yüksek timsali olmuştur. Bunun sonucunda da onların methiyelerinde, savaş sembollerinin hâkim olduğu görülmektedir. Nitekim Arap şairi, mahbubesini terennüm ve tasvir ederken bile onun güzelliğini savaş unsurlarıyla vasıflandırmaktadır. Mesela onun gözleri süngü ucu gibi parlamaktadır. Sevgili, savaş atından deha çalâktır. Onun göğsü iki kalkana ve dişleri de kılıçların çarpışması gibidir.[10] Kudâme b. Ca'fer'e göre ise kadim Arap şiirlerinde, ahlakın temel esasları sayılan ve insanı hayvanlardan ayıran dört fazilet olan adalet, hikmet, cesaret ve erdem ile ilişkide meydana gelen özellikler methi ortaya çıkarmaktadır. Bunların dışında kalan taht, taç, zenginlik gibi geçici sıfatlar ile medih yapılmamaktadır.[11]

---

[7] ez-Ziriklî, **el-A'lâm**, s. 84; Zekî Mubârek, **el-Medâihu'n-Nebeviyye**, s. 25, 56; Kenan Demirayak, **Arap Edebiyatı Tarihi**, s. 34.

[8] Ahmet Turan Arslan "Asr-ı Saadette Edebiyat" **İslamî Edebiyat**, Sayı, 3, 1988, s. 11-14.

[9] İsmâîl Durmuş, "Methiye", **DİA.** TDV yay. İstanbul 2004, c. 23, s. 406.

[10] Hannâ el-Fâhûrî, **el-Câmi' fî Târîhi'l-Edebi'l-'Arabî**, Mektebetu'l-Bulsiye, 2.bsk. Beyrut 1987, s. 370.

[11] İbn Kuteybe, **eş-Şi'r ve'ş-Şu'ârâ**, s. 74-76; Ebû Abdullah Muhammed b. Sellâm el-Cumahî, **Tabakâtu'ş-Şu'arâ**, Dâru'l Erkam, nşr. Abdussettâr Ahmed Ferrâc, 3.bsk. Kahire 1375/1951, c. 2, s. 35- 251.

Şiirlere bakıldığında, şairlerin çoğunun methiye kaleme aldığı görülmektedir. Bu methiyelerde işaret ve benzetme yoluyla methedilen kişiler zenginlikte Karun'a, cömertlikte Hatem et-Tâî'ye, gösteriş ve büyüklükte de denize benzer tutumuşlarır.[12]

İnsanın fıtratında her daim bulunan övülme ve beğenilme arzusu, methiyelerin de insanlık tarihi kadar eskiye dayandığını ve her toplumda görüldüğünü düşündürmektedir.[13] Ancak bazı kaynaklara göre, methiye yazma geleneği İran'da başlamıştır. Nitekim islâmiyetten önce, Pers krallıklarında şairlerin şahlar için söyledikleri övgüler ve övgü şarkıları (Hüsrevânî) zamanımıza dek ulaşmıştır. Pers liderleri, faaliyetlerini şiirsel dile döken ve görevi sadece hükümdarları övmek olan kişileri saraylarına almışlardır. Daha sonraki çağlarda da bu gelenek devam ettirilmiştir.[14] İran edebiyatının başyapıtı kabul edilen ve kendi deyimiyle methiyeleri karşılığında yüzlerce altın kazanan Rûdekî gibi Ebû Şekûr, Mervezî, Emmâre-i Mervezî de övgü dolu methiyeler yazmışlardır. Bu dönemin övgülerinde şairlerin çok abartıya kaçtıkları görülmektedir.[15]

Arapların söylemiş oldukları methiyeler, edebi alanda Arap şiirlerinin kaynağını oluşturmuştur. Çöl yaşamını, sevgiyi ve yiğitliği ifade eden bu şiirlere Deveci Şarkısı manasına gelen Hida[16] adı verilirdi. Bedevi insanların dilegetirdiği bu şiirler, şehirlerde dilden dile dolaşmaya başlanırdı. Son uyakları elde edene dek bu devam ederdi.[17]

Şairler çoğunlukla kabilelerini bazen de kendilerini tehdit ve suikastlerden muhafaza etmek için, bazı devlet başkanlarına hitaben, kibar ve hoşgörülü olmalarını ifade eden, onlardan af ve şefkat dileyen şiir türleri nazmetmişlerdir. Bunların içerisinde bilinen en kadim olanları methiye örneklerdir. Nâbiga ez-Zubyânî'nin,

---

[12] Naci Okçu, **Şeyh Galib Hayatı Edebi Kişiliği Şiirlerinin Umuûmi Tahlili ve Dîvân'ın Tenkidli Metni**, Damla yay. 3.bsk. Ankara 1993, s. 35; Seyit Kemâl Karaalioğlu, "Methiye" **Türkçe ve Edebiyat Sözlüğü**, Okat yay. Ankara 1967, s. 96; Reyhan Keleş, **Gönül**, Dîvân yay. İstanbul 2008, s. 56; Atilla Özkırımlı, **Ansiklopedik Türk Edebiyatı Tarihi**, İstanbul 2004, c. 1, s. 87.

[13] Zekî Mubârek, **el-Medâihu'n-Nebeviyye**, s. 56.

[14] İskender Pala, "Câize", **TDV.** DİA yay. 3.bsk. İstanbul 2008, c. 4, s. 79.

[15] Şems-i Kays, **el-Mu'cem fî Meâyîri Eş'âri'l-'Acem**, nşr. Muhammed Kazvînî-Muderris-i Radavî, 2.bsk. Tahran h.ş. 1338, s. 358.

[16] Cevzî Şâhid, **Turâsu'l-İslam**, Dâru'I-Marife, trc. Şakir Mustafa, Kuveyt 1985, s. 20; *http://www.khayma.com/medhatfoda/m3th/adb%203th/3tha4.htm* ,06.05.2019.

[17] el-Cumahî, **Tabakâtu'ş-Şu'arâ,** s. 35- 251.

Munzir ve Gassân liderleri için nazm ettiği "itizâr"lar ilk örnekler olarak bilinse de asılında bu gibi kasidelerin meydana çıkması daha eskiye dayanmaktadır.[18]

İslâmiyet öncesi dönemde övgü şiirlerinde kabilelerin şahıslardan daha fazla methedildiği görülmektedir. Ancak daha sonraları, miladi VI. asırda başta Meymûn b. Kays el-A'şâ olmak üzere Nâbiga ez-Zubyânî ve Zuheyr b. Ebî Sulmâ gibi edib ve şairler sayesinde şiirin bir kazanç kapısı haline gelmesiyle beraber kişi methiyelerinde de hızlı bir gelişme görülmüştür. Bazı şairlerin şiirlerinde saraylara hitap etmeleri, methiyelerin bir kazanç kapısı haline dönüşmesine yol açmış ve onlara daha fazla ilgi duyulmasına sebebiyet vermiştir. Bu durum, aynı zamanda şiirin sunileşmesine de neden olmuştur. Söz gelimi, Zuheyr b. Ebî Sulmâ, övülenler tarafından daha fazla beğeni elde etmek adına üzerinde bir yıl çalışarak uzun kasideler (havliyyât, munakkahât) yazmıştır.[19]

İslamî dönemde methiye türünde eserler veren en önemli şairler Ahtal (ö.710), Ferezdâk (ö.728), Zûrrumme, Nâbiğa eş-Şeybânî (ö.645) ve Mutenebbi (ö.965)'dir. İlk dönemlerde yazılan methiyelerde içerik olarak kabile yaşamının da etkisiyle cesaret, hamaset, kahramanlık, fesâhat, cengâverlik ve cömertlik[20] işlenirken daha sonraları adalet ve iffet[21] gibi konulara da yer verilmiştir. İlk devirlerde çöl yaşamının tesiriyle bedevi fahrı olarak adlandırılan bir medih tarzı egemen olmuştur.

---

[18]Alî Osman, **fi'l-Edebi'l-İslâmî**, Beyrut 1406/1986, s. 37; el-Cumahî, **Tabakâtu'ş-Şu'arâ**, s. 35- 51.

[19] Mehmed Çavuşoğlu, "Kasîde", **Dîvân**, Edebiyat Fakültesi Matbaası yay. İstanbul 1986, s. 17-27; Cahiliye döneminde methiye şiirleriyle meşhur şairlerden biri olan Zuheyr b. Ebî Sulmâ (ö. 609 [?]) Abdullah b. Gatafân kabilesine mensuptur. Miladî 520 civarında Necid'de Kasîm bölgesinin kuzeybatısında bulunan Hâcir'de doğmuş ve orada yaşamıştır. Şairin ismindeki Zuheyr kelimesi ise "zehr" (çiçek) ya da "ezher" (beyaz, parlak) sözcüğünün ism-i tasgir kalıbıdır. Uzun ömürlülerden (muammerûn) kabul edilen Züheyr'in Hz. Muhammed'le buluştuğu ve Hz. Peygamber'in de şöyle dediği rivayet edilmektedir: "Allahım! Beni onun şeytanından koru!" Rivayete göre bu nedenle, Zuheyr vefat edinceye dek şiirden uzak durup şiir yazmamıştır. Zuheyr, İmruülkays ve Nâbiga ez-Zübyânî, İslâm gelmeden önce, dönemin ileri gelen usta şairleri olarak kabul edildikleri gibi, Muʿallaka şairleri arasında da seçkin bir yere sahiptiler. Zuheyr ilk kuşak nazımcılardan sayılmaktadır. Kendi aile fertleri içerisinden büyük şairler çıkmıştır. Bkz. Sa'leb, **Şerhu Şi'ri Zuheyr b. Ebî Sulmâ**, Kahire 1363/1944 s. 313; Muhammed b. Ebî'l-Hattâb Ebû Zeyd el-Kureşî, **Cemheretu Eş'âri'l-'Arab**, Dâru'l-Erkam, Beyrut 1916, c. 1, s.70; Mustafa Sâdık er-Râfiî, **Târîhu Âdâbi'l-'Arab**, Beyrut 1974, c. 2, s. 52; Şerafeddin Yaltkaya, **Muallakat**, MEB yay. İstanbul 1989, s. 33; Süleyman Tülücü, **Cahiliye Devri Şairlerinden Zuheyr'in Dini İnanc ve Şiirlerde Dini İzler,** Diyanet Dergisi, Sayı. 2, Ankara 1989, s. 3-12.

[20] Kenan Demirayak, **Arap Edebiyatı Tarihi-1 Câhiliye Dönemi,** s. 76.

[21] Nihad Tarlan, **Kadim Arap Şiiri**, Edebiyat Fakültesi yaya. İstanbul 1973, s. 87.

Bunun için yazılan övgülerin içeriğinde genellikle çöl hayatının sıkıntıları işlenmiştir. İslam dini geldikten sonra ise gerçeğe daha bağlı temalara yer verilmiştir.[22] İslamî dönemde öne çıkan methiye türü ise nebevî methiyelerdir.

2. Nebevî Methiye

Nebevî methiye, Hz. Peygamber'e beslenen sevgi ve saygının dile getirildiği, onun meziyet ve faziletlerinin ele alındığı şiirdir. Nebevî methiyede, Hz. Peygamber'in hayatı, hicreti, miracı, tebliğ hususunda verdiği mücadeleler ve gösterdiği mucizeler anlatılmaktadır. Bu methiye, onun merhametine sığınılarak getirilen tesbihat ve selamlarla tamamlanmaktadır.[23]

Hz. Peygamber'i başta Kur'ânı Kerîm'in övdüğü görülmektedir. Mesela buna *"Biz seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik."*[24] *"Sizin için Allah'ın Rasûlü'nde pek güzel bir örnek vardır."*[25] *"Hiç şüphesiz büyük bir ahlak üzeresin sen."*[26] *"Andolsun size, içinizden bir peygamber geldi ki zahmet çekmeniz O'nu incitir ve üzer. Size çok düşkündür, müminlere çok merhametlidir, çok şefkatlidir."*[27] âyetleri örnek verilebilir. Kur'ânda Hz.muhammed ile birlikte Allah'ın diğer elçileri de methedilmiştir. Mesela Meryem Sûresi'nde altı peygamber övülmüştür.[28] Bu açıdan bakıldığında, şairler'in methiyeleri nazmetmede Kur'ân'a uydukları söylenebilir.

Kur'ânda müminler de çeşitli özellikleriyle övgüye konu olmuşlardır. Hz. Peygamber de çoğu sahâbenin mânevî özelliklerini dile getirerek methetmiştir. Pek

---

[22] Ebû'l-Ferec el-İsfahânî Alî b. el-Huseyn, **Kitâbu'l-Eğâni**, nşr. Abdulemîr Muhenna-Semîr Yûsuf Câbir, Dâru's-Sadr, Beyrut 1986, c. 10, s. 445; İbn Kuteybe, **eş-Şi'r ve'ş-Şu'arâ**, s. 34; Nihat Tarlan, "Arap" **DİA.** TDV yay. 3.bsk. Ankara 2001, c. 3, s. 230; İsmâîl Durmuş, "Methiye" **DİA**. TDV yay. İstanbul 2004, c. 23, s. 406.

[23] Emine Yeniterzi, **Methiye**, 2.bsk. Ankara 1993, c. 32, s. 34; Muhammed et-Tâlib, **Kasîdetu Bânet Su'âd ve Mu'âradâtuhâ**, Musul 1981, c. 13, s. 183. Nebevî methiyeleri, Dîvân Edebiyatında, bilhassa Hz. Peygamber'i ve Hülefâ-ı Râşidînin vasfı için yazılan manzumeler oluşturmaktadır. Hz. Peygamber'i övmek üzere yazılan bu tür methiyelere, "Na't-ı Nebevî" veya "Na't-ı Peygamberî" gibi isimler verilmektedir. Bkz. Şemseddin Sami, **Kamus-i Türki**, İdeal Kültür yay. 3. bsk. İstanbul 2012, s. 1456; Halîl İbrâhîm Şener, **Türk İslâm Edebiyatı**, Rağbet yay. İstanbul 2014, s. 185; İskender Pala, "Mi'rac", **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**, 3.bsk. Ankara 1986, c. 6, s. 372.

[24] Enbiyâ, 21/107.

[25] Ahzab, 33/21.

[26] Kalem, 68/4.

[27] Tevbe, 9/129.

[28] Meryem, 19/29.

çok şair de şiirlerinde onları övmüştür. Bununla birlikte Hz. Muhammed doğru olmayan, erdem ve ahlâka aykırı biçimde abartılı övmeyi de yasaklamıştır.[29]

Hz. Peygamber doğmadan önce bile methedilmiştir. Rivayetlere göre, ilk nebevi methiye, Hz. Peygamber'den yedi yüz yıl önce yaşamış olan Es'ad Ebû Karîb el-Himyeri'ye aittir. Hz. Peygamber'in geleceğini âlimlerden öğrenen Ebû Karîb şu şiiri söylemiştir:

لا شَكَّ فِي أَنَّ المخلُوقا تِ مَنْ لا شيءَ رَسُولُ اللهِ الَّذِي هُوَ رَسُولٌ

أَحمَدُ أنَا تَحْمِلُ الشَاهِدَ إلي مَرِيضٍ مِنْ حَياتِهِ حَيا تِي المَلَكَةُ وَ ابنُ عَمِّهِ أَيضًا [30]

Şüphesiz, Allah resulü Ahmet resulidi. Daha yaratılanlardan hiçkimse yokken bile. Ben onun zamanına yetişirsem, vezir, yardımcı olur, aynı zamanda amcaoğlu olurum.

Ebu Karîb'in asırlar önce söylediği yukarıdaki şiiri, onun mü'min olduğunun bir delili olmuş, Hz. Peygamber, onu "Ehl-i tevhit" olarak tanımlamıştır.[31]

Hz. Muhammed'in peygamber olarak zuhurundan itibaren de övülmeye başlandığı görülmektedir. Mesela Mekke'de Hz. Muhammed'in zuhur ettiğini işiten Meymûn b. Kays el-A'şâ bir methiye kaleme almış ve sırf mükâfat alabilmek gayesiyle Yemâme'den Mekke'ye yolculuk etmiştir. Usta ve maharetli bir şair olan A'şâ'nın iman etmesiyle birlikte İslâm dininin güçlenmesinden endişe duyan Mekke'li müşrikler yüz deve verip şairi geri göndermişlerdir. O da sonra gelirim deyip geri dönmüştür. Ancak aynı senede vefat etmiş ve geri gelememiştir.

el-A'şâ'nın nazmettiği söz konusu methiye, nebevî methiyelerin en eski örnekleri arasında sayılmaktadır.[32] Şair, bu manzumesinde şöyle demektedir:

---

[29] "*Andolsun size, kendinizden öyle bir peygamber gelmişki sıkıntıya uğramanız ona çok ağır gelir. O size çok düşkün, müminlere karşı çok şefkatlidir, merhametlidir*." Tevbe, 9/128.

[30] Ebû'l-Fidâ' İmâduddîn İsmâîl b. Şihâbiddîn Ömer b. Kesîr, **es-Siretu'n-Nebeviyye**, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 2.bsk. Beyrut 1329, s. 18.

[31] Miras Kâmil, Sahîh-i Buhârî Muhtasarı, **Tecrîd-i Sarîh Tercemesi ve Şerhi**, Ankara 1982, c. 5, s. 45; Nuri Özcan, **On Sekizinci Asırda Osmanlılarda Dini Musiki**, Öğretim Üyeliği Tezi, İstanbul Yüksek İslam Enstitüsü yay. İstanbul 1982, c. 1, s. 40.

Yemin ederim ki Muhammed'i ziyaret edinceye kadar,

Ne ayağımın çıplaklığına, ne de mal, mülk kaybettiğime ağladım.

Muhammed öyle peygamberdir ki sizin görmediklerinizi görür

Ve onun şanı bütün ülkeleri kaplar.

O'nun iyilikleri süreklidir, kesilmez, eksilmez.

Bu gün vermesi de yarın vermesini engellemez.[33]

Şu'arâ'u'n-Nebî adıyla tanınan Abdullah b. Revâha (ö. 629), Ka'b b. Mâlik (ö. 670), Hassân b. Sâbit (ö. 680?), İbnu'l-Ekva Amir b. Sinân (ö. 628) ve Abdullah b. Abbas (ö. 687-8) Arap kültüründe ilk nebevî methiye şairleri olarak öne çıkmaktadırlar.[34] Abdullah b. Revâha'nın bir methiyesi şöyle başlamaktadır:

Tan yeri aydınlanıp fecr-i sadık yükseldiği anda ne sevinç ki Resullah Kur'ân okuyarak aramızda bulunuyor. O bize adaletten sonra kurtuluş nurunu getirmiştir. Kalplerimiz ona, onun peygamberliğine ve risaletine tereddütsüz inanmıştır.

Her neyi tebliğ ettiyse, muhakkak gerçektir. Çünkü o güvenilir bir peygamberdir. Müşrikler yataklarınk boş bırakmazken o Nebiyy-i zi-şan, yanını firaş-ı saadetinden uzaklaştırarak gecelerdi.[35]

Söz konusu şairlerin döneminde yazılanlar arasında en çok şöhret ve etkiye sahip nebevî methiye, Ka'b b. Zuheyr (ö. 645?)'in "Kaside-i Bürde"si olmuştur. Bu manzume, enteresan hikâyesi ile ve Allah resulünün huzurunda dile getirilmesiyle ünlenmiştir. İnsanların efendisi, bu kasidenin şairini bizzat ödüllendirmiştir.[36]

---

[32] İsmâîl Durmuş, "Methiye" **DİA**, TDV yay. s. 407.

[33] Şevkî Dayf, **Târîhu'l-Edebi'l-Arabî fi'l-Asri'l-Cahilî** s. 6; Ebû'l-Fadl Tâcuddîn Ahmed b. Atâillâh el-İskenderî, **Tâcu'l-Arûs**, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut 2008, s. 204.

[34] Zeki Mubârek, **el-Medâihu'n-Nebeviyye,** s. 23; Emine Yeniterzi, **Dîvân Şiirinde Na't**, s. 16.

[35] İbn Hâcer, **el-İsâbe**, s. 34; Velîd Kassâb, **Dîvân'u 'Abdillâh b. Revâha ve Dirâse fi'Siretihi ve Şirih**, Dâru'l-İlim, Riyad 1402/1982, s. 36; Miras Kâmil, **Sahih-i Buhari**,"Kitabu'l-Medâih" 2/47.

[36] İbn Kesîr, **es-Sîre**, s. 220; Yûsuf b. İsmâîl en-Nebhânî, **el-Mevâhibu'l-Leduniyye**, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, nşr. Sâlih Ahmed eş-Şâmî, Beyrut 1412/1991, c. 1, s. 134; İsmâîl Hami Danişmend, **İzahlı Osmanlı Tarih Kronolojisi**, c. 2. s. 43.

Hz. Muhammed'e beslenilen sevgi ve onun bereketine nali olmak arzusu, şairleri methiye yazmaya iten nedenlerden olmuştur. Diğer bir nedense, Âlemlerin Rabbi'nin, resulünü övmesdir. Kur'ânda pek çok yerde Hz. Peygamber ve onun örnek kişiliği övülmektedir. Onun mahlûkata rahmet olarak[37] gönderilmesi, eşsiz ahlakıyla ins ve cinne[38] örnek verilmesi ve ehli imana karşı şefkatli olması gibi eşsiz vasıflarına ilişkin ayetler buna örnek gösterilebilir.[39]

Söz konusu nedenlerden biri de affedilme isteğidir. Nitekim "Kasîdei Bürde" şairi Ka'b b. Zuheyr, Hz. Peygamber henüz hayattayken onun için nazmettiği methiye ile affa uğramıştır. Methiyelerde talep edilen "iyilik", Hz. Peygamber'in kıyamet günündeki şefaat-i kübrasıdır. Bundandan dolayı, affedilme dileği methiyelerde en önemli gerekçe olmaktadır. Şefaat temennisi bütün övgülerde en mühim içerik olarak görülmektedir. Bu nedenle, şefaat taleb edinilen *istişfâ'* ve yardım istenilen *istimdâd* kısımlar ortaya çıkmıştır.[40]

Ka'b Zuheyr'in söz konusu şiirinde, Allah Resulü'nden affdilemeyi içeren bazı beyitler şöyledir:

أُنْبِئْتُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ أَوْعَدَنِي وَالعَفْوُ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ مَأْمُولُ

[37] *"(Resûlüm!) Biz seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik*." Enbiya, 21/1

[38] "*Andolsun ki, Resûlullah, sizin için Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı umanlar ve Allah'ı çok zikredenler içi bir."* Ahzab, 33/21.

[39] İbn Reşîḳ el-Kayrevânî, **el-Umde,** nşr. Muhammed Karkazân, 2.bsk. Beyrut 1408/1988, s. 171; İbn Kuteybe, **eş-Şi'r ve'ş-Şu'arâ**, s. 24-226.

[40] Demirayak, "Kasidetu'l-Burde", **DİA**. TDV yay. 4.bsk. Ankara 2001, c. 2, s. 340: Türkçe şerhler arasında Bkz. Nişancı Abdurrahman Abdi Paşa'nın **Şerh-i Kasîde-i Burde'**si, Eyüp Sabri Paşa'nın **Azîzu'l-Asâr'ı**, İstanbul 1291; İbn Hacer el-Heytemî ve İbrâhim el-Bâcûrî'nin şerhleriyle Abdulkâdir Bağdâdî'nin İbn Hişâm'ın şerhine yazdığı, **Hâşiye**, nşr. Nazif Hoca, Beyrut 1400-1410/1980-1990; Ebû'l-Kâsım İbn Asâkir, **Muhtasaru Târîhi-Dimaşk**, Dâru'l-Kutub, Bağdat 1139, c. 21, s. 88-203; Ka'b b. Zuheyr, Mekke'nin fethinde hayvanlarını toplayıp, kardeşiyle beraber Mekke'den çıkmış, Abraka'l-Âzazaf suyunun başına varınca böyle bir kaçışın anlamsız olduğunu düşünmüşler. Sonradan kardeşi Büceyr'i olayları öğrenmesi için geri yollamış. Buceyr, Allah elçisinin yanına varınca islam dinini kabul etmiş. Bundan haberdar olan Ka'b da kardeşini bir şiirle hicvetmiştir. Bu hareketinin kendisini zora sokacağından tedirginleşerek kaçmaya devam eder. Ka'b'ı bu hicivinden dolayı bütün kabileler red ederler. Kardeşinin ona ilettiği haberle kendisini kaçmanın değil, Allah elçisinin affına sığınmanın kurtaracağını anlayarak "Bânet Su'âd..." cümlesiyle başlayan bir kaside yazmış. Medine'ye giden şair, methiyesini Allah elçisinin huzurunda okumuş. Hem affedilmiş hem de Hz. Peygamber kendisine çizgili bir yemen hırkası "Bürde" hediye etmiştir. ez-Zehebî, **A'lâmu'n-Nubelâ**, c. 2, s. 523-530; Corcî Zeydân, **Târîhu Âdâbi'l-Lugati'l-Arabiyye**, Menşûrâtu Dâri'l-Mektebeti'l-Hayât, Beyrut 1983, c. 2, s. 528.

وقَد أَتَيْتُ حَبِيْبَ اللهِ مُعْتَذِراً والعُذْرُ عِنْدَ رَسُولِ اللهِ مَقْبُولُ

مَهْلاً هَداكَ الَّذي أَعْطَاكَ نَافِلَةَ ال قُرآنِ فِيهَا مَواعِيظٌ وَتَفْصِيلُ

لا تَأَخُذَنِي بِأَقْوالِ الوُشَاةِ وَلَم أُذنِبْ وَلَو كَثُرَتْ عَنّي الأَقاوِيلُ[41]

Resûlullâh'ın beni tehdit ettiğinin haberi bana verildi. Oysa Resûlullâhtan aff umulur.

Özür beyan ederek Resullah'a geldim. Resûlullâh katında, özür daima kabul edilir.

İçinde vaazalar ve hükümler bulunan Kur'an'ı sana ihsan eden Allah, hidayetine kuvvet versin. Bana merhamet ve teenni ile muamele et.

Söz taşıyıcıların sözleriyle beni mahkûm etme. Hakkımda birçok dedikodu yapıldıysa da ben o kadar suçlu değilim!

Methiye şairlerin ödüllendirilmesi nebevî methiye yazma nedenlerinden gösterilmiştir. Nitekim Hassân b. Sâbit, Ka'b b. Mâlik ve Abdullâh b. Revâha gibi şairlerin hazineden yardım aldıkları belirtilmektedir. Buna rağmen Hz. Muhammed ve dört halife devrinde methiyecilik fazla itibar görmemiştir.[42]

Şairler'i methiye yazmaya sevk eden nedenlerden biri de eski şiirin büyük oranda sevgiye ve sevgiliye hasredilmiş olmasıdır. Her mümin bir âşık, Allah'ın elçisi de tek maşuk-ı hakikî olarak telakki edilmiştir. Hem Allah'ın dostu hem de insanların sevgilisi olan Hz. Peygamber'e methiyeler vasıtasıyla şairler muhabbetini arzetmiş ve hislerini ifade etmeye çalışmışlardır. Bunun sonucunda da öyle zengin bir edebi tür oluşmuştur ki hiçbir din veya kurum etrafında yıllar boyunca süren zengin bir edebi türe rastlanılmamıştır. Bu konuda Hz. Peygamber tek ve müstesnadır.

İlk Müslüman şairlerin Hz. Muhammed ve müslümanlar lehine kaleme aldıkları methiyelerde bir itidal ve ciddiyet görülmektedir. Şairlere hazineden yardım

[41] İbn-i Kesîr, **es-Sîre**, s. 705; İsmâîl en-Nebhânî, **el-Mevâhibu'l-Leduniyye**, s. 222; İsmâîl Hami Danişmend, **İzahlı Osmanlı Tarih Kronolojisi**, Türkiye yay. İstanbul 1983, c. 2, s. 60.

[42] İsmâîl Durmuş, "Methiye" **DİA**. TDV yay. s. 240; Halîl Erdoğan Cengiz, **Dîvân Şiiri Antolojisi**, Bilgi yay. İstanbul 1972, s. 46; Abdulbâki Gölpınarlı, **Dîvân**, İnkilap yay. İstanbul 1953, s. 25.

gönderilmesi, menfaat uğruna yalan, abartı ve tekellüf dolu övgülerin nazmedilmesini azaltmıştır. Dönemin şiirlerinde islâmî değerler terennüm edilmeye başlanmıştır. Övgü, fertlerden daha çok yeni dinin tanınmasına ve toplumun meselelerine büyük ölçüde dönük olmuştur.[43]

Hz.Peygamber'in dünyadan göç etmesiyle birlikte methiyelerin pek çoğunda mersiye üslubu yer almıştır. Mesela Hz. Peygamber ve Ehl-i beyt'i öven Kumeyt el-Esedî, Di'bil, Mihyâr ed-Deylemî ve eş-Şerîf er-Radî'nin methiyelerinde bu özellik açıkça ortaya çıkmaktadır. Hz. Peygamber'den sonra sahâbe'nin de dile getirdiği be yitler de bu özelliği taşımaktadır.[44] Ancak bu methiyelere mersiye denmemiştir. Hz. Peygamber, hayattaymış ve onunla konuşuluyormuş gibi telakki edilmiştir.[45]

Sahabeden sonra gelen tabiîn döneminde de methiyeler yazılmıştır. Ancak bunlar daha ziyade Hz. Peygamber'in ev halkını dolaylı olarak ta yüce Peygamber'i övmeye yönelik olmuştur. Bu methiyelerin en meşhurları Kumeyt b. Zeyd'in "Hâşimiyyât"[46], Di'bil'in" et-Tâiyye"[47] ve Farazdak'ın "Mîmiyye"[48] kasideleridir.

Arap edebiyatı tarihçileri gerçek Peygamber methiyelerinin Farazdak ile başladı ğını söylemektedirler. Onun döneminde Hz. Peygamber'in ailesini övmek bir cesaret işiydi. Zira Emeviler, siyasi menfaatleri gereği Hz. Peygamber'in ailesinin ve Hâşimî ler'in övülmesinden rahatsız oluyorlardı.[49] Onlara göre Resulullah'ın çocuklarının ve torunlarının övülmesi devlete başkaldırma veya devlet otoritesini tanımama sayılıyor du. Söz konusu dönemde, Hz. Hüseyn'in oğlu Alî b. Zeynel Âbidîn hakkında

[43] Kudâme b. Ca'fer, **Nakdu'ş-Şiir**, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 2.bsk. Beyrut 1971, s. 95-117; Mahmûd Sâlîm Muhammed, **el-Medâ'ihu'n-Nebeviyye**, Beyrut 1417/1996, s. 16-17.

[44] Cengiz Erdoğan, **Dîvân Şiiri Antolojisi**, Bilgi yay. Ankara 1983, s. 36; Şevkî Dayf, **el-Edebu'l-'Arabî**, Dâru'l-Me'ârif, 3.bsk. Kahire 1974, c. 1, s. 78; Mahmûd Teymûr, **İtticâhâtu'l-Edebi'l-'Arabî fi'Sinîni'l-Mi'eti'l-Ahîra.** Mektebetu'l-Adâb, Kahire 1970, s. 64.

[45] Zeki Mubârek, **el-Medâihun-Nebeviyye**, s. 20.

[46] Ebû'l-Ferec el-İsfahânî, **Kitâbu'l-Eğâni**, thk. İbrâhîm e1-Ebyârî, Daru'l-Fikır, 2.bsk. Kahire 1969 - 1979, c. 31, s. 28; İbn Kuteybe, **eş-Şi'r ve'ş-Şu'arâ**, Dâru'l-Meârif, thk. Mufîd Kamîha, Beyrut 1985, c. 1, s. 45; İbn Sa'd, Muhammed b. Sa'd, **et-Tabakâtu'l-Kebîr**. thk. Alî Muhammed Ömer, Kahire Mektebetü'l Me'ârif, Mısır 1969, s. 32.

[47] Rusûhî İsmâîl, "Osmanlı Tasavvuf Düşüncesi", **Makâsıd Aliyye fi'Şerhi't-Tâiyye**, Dâru'l-İmiyye, 3.bsk. İstanbul 2007, s. 15.

[48] İsfehânî, **el-Eğâni**, s. 144; el-Cumahî, **Tabakât'ş-Şu'arâ,** s. 282.

[49] Farazdak, **ed-Dîvân**, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 2.bsk. thk. Alî Fahur, Beyrut 1987, s. 34.

Farazdak'ın nazmettiği ve birçok beyitleri doğrudan Hz. Peygamber'i öven methiye son derece önemlidir. Farazdak'ı hapse kadar götüren bu kaside şöyle başlamaktadır:

هَذَا ابنُ خَيرِ عِبَادِ اللهِ كُلِّهِمُ هَذا التَّقِيُّ النَّقِيُّ الطَاهِرُ الْعَلَمُ

هَذاابْنُ فاطِمَةٍ إِنْ كُنْتَ جَاهِلَهُ بِجَدِّهِ أَنْبِيَاءُ اللهِ قَدْ خُتِمُوا

مَنْ جَدُّهُ دَانَ فَضْلُ الأَنْبِياءِ لَهُ وَفَضْلُ أُمَّتِهِ دانَتْ لَهُ الأُمَمُ

مُشْتَقَّةٌ مِنْ رَسُولِ اللهِ نَبْعَتُهُ طَابَتْ مَغارِسُهُ والخِيَمُ وَالشِّيَمُ[50]

Bu, Allah kullarının en hayırlısı olan zatın torunudur. Bu, günahlardan sakınan, tertemiz ve ilk görüşte tanınan kişidir.

Şayet bilmiyorsan, bilki bu Hz. Fatıma'nın oğludur. Onun dedesi Allah peygamberlerinin sonuncusudur.

O öyle biridir ki bütün peygamberler, faziletlerini onun dedesine borçlu oldukları gibi, diğer ümmetler de faziletlerini onun dedesinin ümmetine borçludur.

Allah'ın elçisi onun feyz kaynağıdır. Onun yeşerdiği yer, seciyesi ve ahlakı tertemiz biryerdir.

Farazdak, Kumeyt, Di'bil, eş-Şerif er-Radî ve Mihyâr ed-Deylemî gibi, hicrî birinci asrın şairleriyle gelişen peygamber methiyeleri hicri dördüncü asırda doruk noktasına ulaşmıştır. Ancak bu dönemde, şia tesiriyle, Resûlullâh ile Ehl-i Bey'tin birlikte övülmesi dikkat çekmektedir. Zamanla durum yine değişmiş ve sadece Hz. Peygamber'i öven methiyeler ortaya çıkmıştır ki bunların en önde geleni 608-697 hicri yıllarında Mısırda yaşayan Muhammed b. Said el-Bûsîrî (ö. 696/ 1297 ?)'nin ünlü methiyesidir. Rivayete göre, şair bu kasidesini bir tarafı felçli iken yazmıştır. O,

[50] Farazdak, **ed-Dîvân**, s. 56.

rüyasında Hz. Peygamber'i görmüştür. Rüyada Hz. Peygamber bir zamanlar Ka'b b. Zuheyr'e yaptığı gibi, omuzundaki hırkayı şairin sırtına atarak onu iyileştirmiştir.[51]

Peygamber methiyelerinin zirveye ulaştığı Fâtımîler ve Memlükler döneminde ise Bûsîrî, İbnu'l-Fârıd, Emînuddîn el-Erbilî ve Muhyiddîn b. el-Arabî'nin kasideleri yle birlikte, Peygamber övgülerine, tasavvufî bir coşku ve renk gelmiştir.[52]

Abdurraûf el-Munâvî, Zeynu'd-Din el-Hımsî ve Ca'fer b. İsmâîl el-Berzencî gibi methiyecilerin mevlidiyye gibi eserleri de nebevî methiyeler arasında zikredilebilir. Ancak tasavvufî mana barındıran mevlidiyye kısmındaki övgüler, bazıları tarafından, itikadi çizgiyi aştığı suçlamasıyla şirk ile nitelendirilmiştir.[53] Bununla birlikte bu dergâh şairleri övgülerini maddi bir beklenti mukabilinde kaleme almamışlardır.[54]

Hz. Peygamber şiirin dışında nesir tarzındaki ifadelerle de övülmüştür. Mesela Medine'ye hicret ederken yol üzerinde uğradığı Ümmü Mâ'bed onu şu şekilde tavsif etmiştir: "Gördüğüm öyle bir zât idi ki, güzelliği besbelli idi. Şişman olmadığı gibi zayıf ve ince de değildi. Gözlerinin siyahı ve beyazı birbirinden iyice ayrılmıştı. Saçı ile kirpik ve bıyıklarındaki kıllar gümrahtı (gür, çok). Sesi kalındı. Sustuğu zaman vakarlı, konuştuğu zaman da heybetli idi. Uzaktan bakıldığında insanların en güzeli ve en sevimlisi görünümündeydi. Yakından bakıldığında da tatlı ve hoş bir görünüşü vardı. Çok tatlı konuşuyordu. Orta boylu idi. Bakan kimse, ne kısa, ne de uzun olduğunu hissederdi. Üç kişinin arasında en güzel görüneni ve nur yüzlü olanıydı. Arkadaşları, onu ortalarına almış durumda hep onu dinlerlerdi. Buyurduğu zamanda hemen buyruğunu yerine getirirlerdi. Konuşması tok ve kararlı idi. Ekşi ve asık

---

[51] Bûsîrî, **Dîvânu'l-Bûsîrî**, nşr. Muhammed Seyyid Kîlânî, Dâru'l-Kutub, 3.bsk. Kahire 1374/1955, s. 18; Zeki Mubârek, **el-Medâih'u-Nebeviyye**, s. 17.

[52] Muhammed Rıda, **Muhammed Resûlullâh**, Dâru'l-Fikır, 2.bsk. Riyad 1423/2003, s. 92.

[53] Muhammed b. Sa'd, **el-Medâihu'n-Nebeviyye**, Dâru's-Saâdet, Riyad 1406/1986, s. 9; İsmâîl Habib**, Edebiyat Bilgileri**, Remzi Kitabevi, İstanbul 1942, s. 9; Kur'an'da şairlerle alakalı ayetlerde, Câhiliye devrinin inançlarını devam ettirenler ve Rasûlullah'ı hicvedenleri yeren ifadeler için Bkz. Şuarâ, 26/224-225.

[54] Abdurrahman Güzel, **Dini-Tasauvufi Türk Edebiyatı**, Akçağ yay. Ankara 2006, s. 13; İskender Pala "Câize", **Ansiklopedik Dîvân Şiiri Sözlüğü,** Kapı yay. 15.bsk. İstanbul 2007, s. 43; Saadet Karaköse, **Nev'î-zâde Atâyî Dîvân'ı**, İnönü Ün. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Malatya 1994: Bu terceme ve şerh literatürü hakkında ayrıntılı bilgi veren bir inceleme için Bkz. İsmâîl Güleç, **Kaf Dağının Ötesine Varmak,** Ankara 2001, c. 2, s. 161.

suratlı biri değildi. Aksine adeta etrafına gülücük dağıtıyordu. Kimseyi kınamaz ve azarlamazdı".[55]

Büyük veya küçük, tıptan tarihe, coğrafyadan astronomiye dinî, ilmî ve edebi kaynakların hepsinde Allah'a hamd ve Resûlu'ne salâvât ile başlanması, islami bir gelenek olmuştur. Eserlerin başında salâvât ile birlikte bazen birkaç cümle veya birkaç satırla, bazen de başlı başına bir bölüm şeklinde Allah Resûlu'nün methine yer verilmektedir. Böylelikle nebevî methiyelerin yaygınlık kazanmasında etkili olduğu söylenebilir. Bunun sonucunda, daha sonra yazılan şiir dîvânlarında önce tevhit, sonra Hz. Peygamber övgüsünden bir methiyenin olması kaçınılmaz bir durum olmuştur. Bazı divanlar ise tevhid, münacat sırasına yer verilmeden doğrudan methiyeyle başladığı görülmektedir.[56]

Sonuç olarak İslâmiyetin ilk yıllarından günümüze kadar Hz. Peygamber hakkında methiyeler yazılmıştır. Ayrıca bu methiyeleri derleyen ve toplayan eserler kaleme alınmıştır. en-Nebhânî'nin *el-Mecmû'atu'n-Nebhâniyye fi'l-Medâ'ihi'n-Nebeviyye* ve *Abikatu'l-ciyâd fî Medhi Seyyidi'l-İbâd*, Zekî Mübârek'in *el-Medâihu'n-Nebeviyye*, Sad b. Huseyn'in *el-Medâihu'n-Nebeviyye*, Selâhuddîn es-Sibâ'î'nin *el-Gurre fî Medâihi'n-Nebeviyye*, M. Sâlim Muhammed'in *el-Medâihu'n-Nebeviyye* isimli çalışmaları, söz konusu eserler içerinde meşhur olmuştur. Bu eserler dışında, Sâmî el-Bârûdî ve Ahmed Şevkî'nin konuyla ilgili kasideleri de ün kazanan manzumeler arasındadır.[57] Abdurrahim el-Bura'î'nin dîvânı da içerdiği nebevî methiyeler itibariyle konu hakkındaki derleme eserler gibi önem arzetmektedir.

[55] Hassân b. Sâbit, **Dîvân'u Hassân b. Sâbit el-Ensârî**, s. 5; **İbnu'l-Esîr, Usdu'l-Ğâbe fî Ma'ri feti 's-Sahâbe**, s. 5.

[56] Nurettin Albayrak. "Ruba'î", **DİA**. TDV yay. İstanbul 2008, c. 35, s. 178; Alî İhsan Öbek, **Dîvân Şiirinde Dinî ve Sosyal Konulu Rubailer**, İstanbul 199, s. 56.

[57] Zekî Mubârek **el-Medâihu'n-Nebeviyye**, s. 12; Osman Kesikoğlu, **Siyer-i Nebî**, Dîyanet İşleri Başkanlığı yay. 2.bsk. İstanbul 1998, s. 43.

BİRİNCİ BÖLÜM

ABDURRAHİM EL-BURA'Î' NİN HAYATI, İLMÎ VE EDEBÎ KİŞİLİĞİ

1. Adı ve Nisbesi

Şairin tam adı, Abdurrahim b. Ahmed b. Alî el-Bura'î el-Yemânî'dir.[58] Kendisi ne el-Bura'î denmesi, Bacil şehrinin karşısında bulunan dağa nispet edilmesinden kaynaklanmaktadır. Burası(Bacil denilen yer), Hudeyd şehrinin doğusunda bulunan ve Yemen'in başkenti San'a'ya altmış kilometre uzaklıktaki büyük bir dağın ismidir. Bu dağ, 2400 rakım yüksekliktedir.[59]

2. Hayatı

Tarihçiler ve biyografi yazarları, el-Bura'î'nin hayatı ve onun çocukluk yaşantısı hakkında pek söz etmemişlerdir. Kaynaklara göre şair, Yemen'in dağlık bölgesinde bulunan, kuzey batısında Şark şehri güney doğusunda da Bacil şehri bulunan Niyâbeteyn köyünde doğmuş, orada yaşamını sürdürmüş ve orada vefat etmiştir. Kabri kendi köyü olan Niyâbeteyndedir. Bu köyde onun ismiyle anılan bir mescit bulunmakta ve hâlâ ziyaret edilmektedir[60]

8-9/14. asırda asırda yaşamış şairlerden olan el-Bura'î (D.h.800-900 V?),[61] Yemen'e iki yüz otuz iki yıl hükmeden Resûlîler[62] Devleti zamanında yaşamıştır.[63]

---

[58] ez-Ziriklî. **el-A'lâm**, s. 118; el-Bağdâdî, **Hidâyetu'l-'Ârifîn**, Dâru İhyâ't-Turâsi'l-Arabî, 3.bsk. Beyrut 1951, c. 2, s. 55.

[59] el-Cumahî, **Tabakâtu'ş-Şu'arâ**, s. 36.

[60] Şihâbu'd-Din Yakut b. Abdillâh el-Hameviyy, **Mucemu**'**l-Buldân**, Dâru Sadr, Beyrut 1977, s. 100; Abbâs b. Abdillâh el-Cerrârî, **ez-Zecel fi'l-Mağârib,** Dâru'l-İlim, nşr. Butrus el-Cumeyyil, Rabat 1970, s. 466.

[61] ez-Ziriklî. **el-A'lâm**, s. 118; el-Bağdâdî, **Hidâyetu'l-'Ârifîn**, s. 69.

Bu dönem, Yemen'de tasavvuf ehlinin yoğun bir şekilde bulunduğu bir zamana rast gelmektedir. Herkes sadakat, samimiyet ve ihlas ile davranıyor ve Allah'ın verdiği nimetlerin şükrünü eda ediyor gibiydi. O dönemde savaş gibi olumsuz hadiseler bilindiği kadarıyla yoktu.[64]

Şairle ilgili Olumsuz hadiselerin olmayışı, aslında onun yufka kalpli, ince duygulu biri olan şair, el-Bura'î birçok kere yaya olarak hac ibadetini yerine getirmiştir. Beytullâh'ı ziyaret ederek haccını ifa eden şair, orada senelerce kalıp tasavvufla uğraşmış, bir zahit hayatı yaşamış ve Allah'ın evine komşuluk etmiştir.[65]

Şairin ailesiyle ilgili bilgi kaynaklarda görülmemektedir. Şiirlerinde ise büyük ailesinden söz ederek onun şöyle dediği görülmektedir: [66]

Çoğu orta yaşlı adamlar ve vahşi birçok çocuk vardı, kalabalık olmalarından dolayı yerlerini değiştiremiyorlar.

Ayrıca kaynaklarda, sadece evaltlarından Ömer ile ilgili şu kayda rastlanmaktadır: "Evlatlarından Ömer ilim ve değer sahibi birsiydi."

el-Bura'î, ailesinin yanında yaşarken vefat etmiş. Vefat tarihiyle ilgili farklı tarihler verilmiştir. ez-Ziriklî, farklı bir şekilde, onun Hicrî 803'te vefat ettiğini belirtmektedir. Nitekim onu övenlerin çoğu, 803'ten yıllar sonra vefat etmişlerdir. Örneğin Ahmed el-Ehdel 819'da,[67] Ahmed b. Ebî Bekr er-Radad ise 821'de[68] vefat etmiştir.

---

[62] Resûlîler 1231-1454 yılları arasında Yemen bölgesinde hüküm sürmüş olan hânedândır. Resûlîlerin kökenleri Eyyûbîlerin Yemen koluna mensuptur. Liderleri ve Turanşah ile Selâhaddîn-i Eyyûbî'nin kardeşi birlikte, 1174 yılında doğru Yemen'e gelmişlerdir. Resûlîlerin ecdadı Muhammed b. Hârûn isimli bir Türkmendi. Aşîretleriye beraber Bağdat'a gidip, Abbâsî halîfesine bağlı çalışmışlar. Bkz. Mustafa Fayda, "Resûlîler Devleti", **DİA**. TDV yay. Ankara 1988, c. 1, s. 28.

[63]Abdurrahman es-Sekki el-Yemenî, **Tabakâtu Sulahâi Yemen**, thk. Abdullah Muhammed Habeşî, Merkezu'd-Dirâsât ve'l-Buhûs, Beyrut 1983, s. 85.

[64] el-Bağdâdî, **Hidâyetu'l-'Ârifîn,** s. 559.

[65] İbrâhîm el-Kîlânî, **Târîhu'l-Edebi**'**l-'Arabî**, Dâru'l-Ma'arif, 2.bsk. Dımaşk 1404/1984, s. 38.

[66] Bura'î, **ed-Dîvân,** s. 130.

[67] es-Sekki el-Yemenî, **Tabakâtu Sulahai Yemen**, s. 35-37.

[68] es-Sekki el-Yemenî, **Tabakâtu Sulahai Yemen**, s. 44.

3. İlmî ve Edebî Kişiliği

El-Bura'î şair, şiir ve derin bilgisinin yanı sıra mütevazı bir kişiliğe sahip bir ediptir. Aynı zamanda zahit biri olan el-Bura'î, çok gezen, dönemin ermişlerini sık sık ziyaret eden, bütün zamanını Allah'ı ve Hz. Peygamber'i övmeye vermiş tasavvuf ehli bir şairdir.[69]

Bazı kaynaklarda, Abbasî dönemi şairlerinden biri sayılan[70] el-Bura'î, ilminin çoğunu Tihâme ve Hicâz'daki tekkelerden aldığını kaydeder. Onun dîvânında Nahivle ilgili hatalar yok denecek kadar azdır. Çünkü o, aynı zamanda bir nahiv bilginiydi. Nahivle ilgili olarak onun dîvânında şöyle bir sözü geçmektedir:

"Nahivsiz söz, tuzsuz yemeğe benzer. Şiirsiz nahiv, sabahı olmayan karanlığa benzer."[71]

Yani nahivsiz bir cümle, anlamı karışık olup kulağa hoş gelmeyen bir seda göndermektedir. Bunun gibi, şiir ve edebiyat ölçüsüne uymayan, nahiv ilminde kuru ve kapalı bir cümleden başka bir şey değildir. Dolayısıyla yukarıdaki ifade, el-Bura'i'nin nahiv âlimi ve ilmi zevke sahip biri olduğunu göstermektedir.[72]

Tasavvuf yönü ağır basan, edebiyatçı, büyük bir âlim ve büyük bir şair olan[73] el-Bura'î, tedrisatla meşgul olup fetva vermekle de iştigal etmiştir. Şiir alanında Dîvân'ı olan şairin, söz konusu dîvânında Rabbevî (münacat), Nebevî (methiye) ve Sufiye (tasavuf) içerikli şiirler bulunmaktadır. Ancak onun bu eserinim büyük bir bölümü nebevî methiyelerden oluşmaktadır.[74]

Şiirlerinden anlaşıldığı kadarıyla şair, lügat, siyer-i nebî ve biyografi ilimlerinde de derin bir bilgiye sahib olduğu görülür. Ancak onun daha çok tasavvufa ağırlık verdiği aşikârdır. Bununla birlikte el-Bura'î'nin vatan ve çocuk sevgisi, onun,

---

[69] el-Cerrârî, **ez-Zecel fi'l-Mağârib**, s. 466; el-Hameviyy, **Mucemu**'**l-Buldân**, s. 56.
[70] Ezher b. Bâki b. Muhammed, **Muvatta 'alâ z-Zarkânî**, Mecelletu sekâfe, Mısır 2003, s. 154.
[71] el-Bura'î, **ed-Dîvân**, Matbaatu Behiyye, Mısır 1357, s. 90.
[72] Said Abddulmelik, "el-Bura'î", **Mecelletu Muhammediyye**, Yemen 2008, s. 23.
[73] ez-Ziriklî. **el-A'lâm**, s. 118; el-Bağdâdî, **Hidâyetu'l-'Ârifîn** s. 79.
[74] Bura'î, **ed- Dîvân**, s. 13.

çocuklarını ve yurdunu terketmemesini sağlamıştır. Şair, ailesinin yanında vefat etmiş olması onun bir derviş ve felsefi bir sofi olmadığını göstermektedir.[75]

Abdurrahman el-Ehdelî, el-Bura'î hakkında şöyle demektedir: "O, gerçekten yüksek mertebe sahibi olup kendisine has yöntemi bulunmaktadır. Ruhunu şiire adamıştır. Şiirin bütün inceliklerini ve lügatı bilen bir şairdir."[76]

el- Ehdelî şunları da söylemiştir: "O, hakkıyla yüksek bir tarzda şiir işlemiştir. Şiir hakkında derin ve sanatsal duyguları olan, sözlük ve yapı olarak ender şiirleri bulunan bir şairdir."[77]

el-Bura'î iyilik ve fazilet sahibi âlimleri övdüğü olmuştur. Onların dışında, makam mevki sahipleri ve zenginleri ise asla övmemiştir. Onun meclisinde bulunanlar, çoğunlukla dostları ve âlimlerdi. O, makam mevki sahibi kişilerin meclislerinden hep kaçınmıştır. Fazilet sahibi kişiler dışında da hiç kimseyi övmemiştir. Maddi imkânları kıt olmasına rağmen şiirlerini maddi çıkarları için kullanmamıştır.

Büyüklerine karşı saygıyı elden bırakmayan şair, aynı zamanda aşkın bütün inceliklerini bilen bir âşıktı. Aşkında samimiydi ve aşkına zarar verecek şeylerden kaçınan biriydi. Çünkü aşk insanın tabiatında var olan bir değerdir.

Bu âşığın dîvânındaki Peygamber övgüleri, onun en beliğ övgülerindendir. Eleştirmenler, bu sanatın yüksek dereceyi temsil ettiğini ve onun sufi şiirlerinin şairi olduğunu söylermektedirler. Nitekim pek çok topluluk onun şiirlerine aşina olmuştur. Örneğin Moritanya'da[78] şarkıcılar onun şiirlerini mırıldanıp şarkı söylemişlerdir.

---

[75] ez-Ziriklî, **el-A'lâm,** s. 33.

[76] Humeyd, **es-Suhubu**'**l-Vâbile**'**alâ Darâ'ihi'l-Hanâbile**, Beyrut 1416/1996, c. 3, s. 174-185: Ek olarak Bkz. Neşredenlerin Girişi; İbn Şattî, **Muhtasaru Tabakâti'l-Hanâbile**. Beyrut 1406/1986, s. 89-102.

[77] Abdulhefiz b. Muhammed, **Mucemu**'**ş-Şuyuh**, **er-Rıyahu**'**c-Cenneh**, thk. Muhammed Alî el-Beydunî, Dâru'l-kutub, Beyrut 1383, s. 47.

[78] el-Cuhemî, **Tabakâtu**'**ş-Şu'arâ**, s. 57.

4. Hocaları

Kaynaklara göre şair, Şeyh Ömer b. Muhammet el-Urâbî'den ders almıştır. Kendisi gezgin, derviş ve keramet sahibi bir âlimdi. Şeyh Ömer, el-Bura'î'yi övmüştür. Şeyh Alî b. Ömer eş-Şâzelî ve Ahmed et-Tayyib el-Eşîrî (d.1155), şairin diğer hocalarıdır.[79]

el-Bura'î, şiirlerinde hocalarını da övmüğtür. Örneğin Ahmet et-Tayyib el-Eşîrî'yi şu beyitlerle övmüştür:

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللهَ أَيَّدَهُ بِمَا يَقُومُ مَقَامَ المُعْجِزاتِ يُنَاسِبُ

كإِحْيَائِهِ مَيّتاً وَكَالبِنْتِ بَعْدَمَا أتَتْ وَهِيَ أُنْثى لِلذُكُورَةِ تُقلَبُ

وَمَنْ قالَ هذا قَبْرُ أَحْمَدَ أولاً فَصَاحِبُهُ فِي القَبْرِ لَيْسَ يُعذَّبُ[80]

Görmezmisin! Allah, onu mucizelerin yerini tutacak kerametlerle desteklemiştir.

Ölüleri diriltmesi ve kız çocuğunu kız olduğu halde erkeğe dönüştürmesi gibi.

Her kim bu Ahmed'in mezarıdır. Dese öncelikle bilsin ki içindeki azap görmez."[81]

Rivayete göre, Şeyh Ahmed Tayyib Beşîr'in bir öğrencisi varmış. Bu altı veya dokuz kız çocuğu olan bir öğrenciymiş. Öğrenci, hocasına erkek çocuğunun olmadığından yakınmış. Bunun üzerine şeyh, o kızlardan birini getirmesini istemiş ve ellerini o kızın başına sürerek dua etmiştir. Böylece o kız çocuğu erkeğe dönüşmüştür. Ölüleri diriltmesi ise zamanın valileri, âlimleri toplanıp onu denemek için ondan ölüyü diriltmesini istemişler. O da onlaradan bir mezarı seçmelerini

[79] Said Abddulmelik, **Mecelletu Muhammediyye**, el-Bura'î, Yemen 2008, s. 50; es-Sekkî, **Tabakâtu's-Sulahai Yemen**, s. 34;Muhammed b. Muhammed el-Fâsî, **el-Futûhâtu'r-Rabbâniyye, fî'Tafdîli'et-Tarîkati'ş-Şâzeliyye**, yk. Kahire 1340/1921, s. 9; Abdulhalîm Abdusselâm b. Beşîş, **el-Kutbu'ş-Şehîd Sîdî,** 3.bsk. Kahire 1997, s. 16.

[80] es-Sekkî, **Tabakâtu's-Sulahai Yemen**, s. 56; Abdurrahîm es-Sudanî, **Riyâdu'l-Cenne Nûru'd Ducne**, thk. Abdurrahîm Hac Ahmed, Dâru'n-Neşîr, 5.bsk. Sudân 2012, s. 66.

[81] Bura'î, **ed-Dîvân**, s. 97.

istemiş, Allah'ın izniyle, mezarda ölü olan bir erkeği diritlmiş. Yukarıdaki beyitlerde el-Bura'î hocasının bu kerametini aktarmaktadır.[82]

el-Bura'î, ayrıca bir sufi olup Kâdirî tarikatına bağlı bir kişidir. Onun şeyhi, silsilesi Şeyh Abdulkâdir el-Gaylânî'ye dayanan ve büyük bir bilgin olan Şeyh Ömer el-Urâbî'dir.[83] Hicrî 8. asırda Şâzelî tarikatı şeyhi Alî b. Ömer eş-Şâzelî, Mısır'da kendi şeyhi Nâsiruddîn b. Hasan eş-Şâzelî'den yetki alıp Yemen'e gelene dek, Kâdirî tarikatı el-Bura'î döneminde Yemen'de neredeyse tek tarikat idi.[84]

5. Eserleri

5.1. Mevlidu'n-Nebî

En eski edebî eserlerden biri olan mevlid, Arapça bir sözcük olup bir şahsın dünyaya gelişini ve doğduğu yeri ifade eder. Özelde ise Allah Resûlu'nün dünyaya gözünü açtığı evi, viladetini ve dünyaya gelişini anlatan eserlere denmektedir.[85] Arap edebi kültüründe Allah Resûlu için kaleme alınan övgü niteliğindeki şiirleri ifade eden mevlitte, ayrıca Peygamber'in hayatı, isimleri, özellikleri ve faziletleri, mucizeleri ve savaşları gibi konular da yer almaktadır.[86]

Mevlitler, temel hatlarıyla, Allah Resûlu'nün nurunun yaratılışını anlatırlar. Bu nur, bütün peygamberlerden miras yoluyla devredilerek Hz. Peygamber'e ulaşmışır. Onun validesinin gebe kalması, babasının vefatı, viladet anında, öncesinde veya sonrasında meydana gelen hârikulâde olaylar, sütanneye verilmesi ve orada görülen olağan üstü olaylar, Peygamber'in şemâili, ahlâkı, peygamberliği ve bunun işaretleri,

---

[82] Bura'î, **ed-Dîvân**, s. 78.

[83] Nihat Azamat,"Tarihu'l-Yemen", **DİA**. TDV yay. Ankara 2001, c. 2, s. 135; Yemen'de Şazilî Tarikatı gelmeden önce neredeyse Yeme'nin her yerinde Kâdirî tarikatı hâkim idi. Bkz. İsmâîl Mutlu**, Dünya Dinleri İslami Tarikât Mezhebler**i, Mutlu yay. İstanbul 2000, s. 150.

[84] Bura'î, **ed-Dîvân**, s. 76; Nihat Azamat, "Kâdirilik", **DİA**. s. 56.

[85] Brockelmann, kaynağın diğer kütüphanelerdeki nushalarını vermiş ve bunların çoğu kere basılmış olduğunu bildirmektedir. **Supp, Gal,** c. 1, s. 616. akt. Nuri Yüce, "Carl Brockelmann 1868-1956", **DİA**. TDV yay. 4.bsk. Ankara 2012, c. 12, s. 39, Arûs lakabıyla anılan Abdurrahim b. Ahmed el-Buraî el-Yemenî'nin el-Arûs (**Mevlidu'n-Nebî**) ismiyle bilinen eseri Kahire'de şu tarihlerde basılmıştır. 1280, 1298, 1301.

[86] M.Tayyib Okiç, **Çeşitli Dillerde Mevlidler**, Süleyman Çelebi Mevlidinin Tercemeleri, Sayı. 1, Ankara 1977, s. 17.

isrâ ve mi‘rac gibi mucizeleri, tebliği ve savaşları, evliliği, çocukları ve vefatı gibi konular mevlitlerin içeriğini teşkil etmektedir.[87]

Mevlitlerin medih kısmında da Hz. Peygamber'in doğumu ve sîretiyle ilgili temalar işlenmektedir.[88] Sonuç kısmında ise sarayında mevlidin okunduğu hükümdarla veliahtı ve ailesi övülmektedir. Eser onlara hayır dua ile bitirilmektedir. Halk şairlerinin mevlitlerinde ise hükümdara övgü kısmı yer almaz.[89]

Mevlitler biçim ve konu bakımından aralarında benzerlik vardır. Hem mensur hem de manzum olanlarla birlikte bu eserlerin çoğunda mensur ve manzum bölümler bibirini takip etmektedir. Çoğunlukla Hz. Peygamber için salat ve selam getirilmesini dile getiren nakarat dizeleri, manzum ve mensur parçaları birbiriyle irtibatlandırmaktadır. Bu nakaratların kolay anlaşılır ve duygu içerikli olduğu dinleyenler üzerinde büyük etki bırakmaktadır. Mensur mevlitlerde veya mevlitlerin mensur bölümlerinde, hayal ve canlandırmalar, mübalağalarla yoğun, duygusal ve edebî bir ifade ağır basmaktadır.

el-Bura'î'nin yazdığı eser, mevlitlerin yukarıdaki özelliklerini ne kadar taşıdığı bilinmemektedir. Bu eser elimizde mevcut olmadığından sayfa sayısı ve onun diğer fiziki özellikleri hakkında, herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır.

5. 2. Dîvân

Bilindiği gibi şairlerin çoğu, hayattayken dîvânlarını tertip etmemişlerdir. Bazıları dîvânlarını daha hayattayken tedvin etmiştir. Bazılarıysa ölümlerinden sonra başkaları tarafından dîvânları derlenip piyasaya sürülmüştür. el-Bura'î, dîvânını bizzat kendisi tertipleyen şairlerdendir.

---

[87] Osman Kesik, **Hz. Peygamber'in Hayatı**, Gonca yay. Ankara 2010, s. 28.

[88] Kâmil Toygar, "**Türkiye'de Mevlid Çevresinde Meydana Gelen Folklorik Unsurlar**", 2. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, Ankara 1982, c. 6, s. 517-534.

[89] Ahmet Kavas, **Afrika'da Mevlid Uygulamaları**, DİB, İlmî Dergi, Peygamberimiz Hz. Muhammed (SAV) sayısı, Ankara 2000, s. 559-574.

el-Bura'î'nin Dîvân'ı ilk defa Hicrî 1386'da, Mısır'da, el-Beheyye Matbaası'nda basılmıştır. Daha sonra pek çok defa el-Halebî ve Mısır'daki Bulâk matbaalarında, ayrıca Bombay Hindistan'da basılmıştır.[90]

Söz konusu eser, 20x29 boyutunda olup 77 şiir ve yaklaşık 3.500 beyitten oluşmaktadır. 211 sayfadan oluşan bu divandaki şiirlerinin 12 tanesi Rabbbevî (Allah'ı övme), 40 tanesi Nebevî (Hz. Peygamber'i övme), 20 tanesi Suufiyye (Şairin şeyhleri ve diğer tarikat ileri gelenleri hakkındaki övgüler), 4 tanesi de vaaz ve öğütlere aittir.[91] Şairin bu dîvânı ile ilgili olarak Abdurrahman Muhammed'in 1357'de, Mısır'da, el-Beheyye Matbaası'nda basılmış bir şerhi bulunmaktadır.[92]

el-Bura'î'nin dîvânı edebiyat alanında temel eserlerden sayılmaktadır. Özellikle tasavvuf alanındaki şöhretiyle bilinmektedir. Şair, eserini yayımlamaktaki maksadını şu şekilde açıklamaktadır:

1. Vefatından sonra, şiirleri piyasaya sürülerek, yazmadığı şiirlerin kendisine neisbet edilmesini boşa çıkarmak.

2. Şiirlerinin eski hadiseleri ve şairin benimsediği siyasi çizgileri ihtiva etmesi.

3. Arkadaşlarının ölüp gitmelerinden sonra, kendine, yerine getirilmesi gereken bir borç gibi, onların nezih huylarını, güzel davranışlarını dile getirme arzusu gibi nedenlerinden dolayı. Çünkü şair, dostlarına o kadar çok bağlıydı ki ölen arkadaşlarının dışında hiç karşılaşmadığı ve sadece kitaplarından tanıdıklarına bile sevgi hissedip bu sevgiyle onlara bağlılığını gösteriyordu.[93]

Bazı dîvânların başlıklarına bakıldığında genellikle Cenab-ı Hakk'a övgü, Hz. Peygamber'e salat ve selamlar ile başladığı, bir kısımının da başlık kısmı içerisinde tevhit ve methiye temalarına yer verdiği görülmektedir.

[90] Bura'î, **ed-Dîvân,** s. 130.
[91] Bura'î, **ed-Dîvân**, s. 142.
[92] Abdurahman Muhammed, **Şerhu Dîvânu'l-Bura'î**, Matbaat'u-Beheyye, Mısır 1357, s. 5.
[93] Bura'î, **ed-Dîvân**, s. 20.

Şiirlerin bir düzen içinde tertip edilmesine dîvân tertibi denilmiştir. Böyle divanlara da müretteb dîvân (tertip edilmiş, düzenlenmiş dîvân) adı verilmiştir.[94] Mürettep bir dîvânda manzumeler, bölümlere göre şöyle sıralanmaktadır:

1. Kasideler (Tevhîd, Münacât, Na't ve padişahlar ile devlet büyüklerine yazılan övgüler vs.).

2. Tarihler (Ebced hesabı esas alınarak söylenen doğum, ölüm vs. önemli zaman dilimlerini ifade eden şiirler).

3. Musammatlar (Terkîb-i bend, Murabba, Tahmîsler vs.).

4. Gazeller (Her beytin son harfi esas alınarak Arap alfabesine göre alfabetik dizilmiş gazeller).

5. Kıtalar (Kıta, Matla, Muamma, Luğaz, Müfret, Azade gibi kısa şiirler).

Şairin de yukarıdaki dîvânı bölümlerine bazen uyduğu görülmektedir. Mesela divanı da Allah'ı yüceltme (Rabbevî), Hz. Peygamber'i övme (Nebevî),[95] Ehl-i beyt ve sahabeleri övme, Allah dostlarını ve velileri övme, istiğfar ve vaaz gibi konuları işlemektedir. Ancak bu işleyiş eşit değişdir. Çünkü şiirlerinin çoğu nebevî methiyelerdir. Muhammes manzumelerin de görüldüğü dîvânında şair, Mekke ve Medine'ye olan özlemini dile getirmektedir. Hz. Peygamber'den yardım isteyip şefaat dilemektedir.

Şairin dîvânını diğer dîvânlardan ayıran tarzı, ilkin Rabbeviyyât ile başlaması, ikinci olarak Nebeviyyât ile devam etmesi, üçüncü olarak da bazı ermişleri övmesi ve vaaz konulu şiirlerle bitmesidir. Şairin, dîvânını bu tarzda ele alıp düzenlemesi, örneğine az rastlanılan bir yöntemdir.[96]

---

[94] İskender Pala, **Ansiklopedik Dîvân Şiirleri Sözlüğü**, s. 34; Ahmet Caferoğlu, **İlk Türk Dilcisi Kâşgarlı Mahmut**, 2.bsk. İstanbul 1938, s. 57; Muhammed Murtadâ el-Huseynî, **Tâcu'l-Arûs**, s. 204.

[95] Zekî Mubârek, **el-Medâihu'n-Nebeviyye**, s. 38-39; Turan Karataş, **Ansiklopedik Edebiyat Terimleri Sözlüğü,** Sayı. 3, Ankara 2007, s. 12.

[96] Huseyn b. Hamûd b. Yağnum, **Tabakâtu Sulahai Yemen**, s. 85; İsmâîl Hakkı Bursevî, **Tefsîru Ruhi'l-Beyân**, İstanbul 1970, c. 9, s. 39.

Şairin dîvânı, genellikle methiye içeriklidir. Nitekim şairin kırk methiye yazdığı görülmektedir. el-Bura'î'yi diğer şairlerden ayıran bir meziyeti onun sufi bir şair olması hasebiyle hicivle ilgili şiirlerinin bulunmamasıdır. Onun divanındaki şiirleri de diğer şiirlerden ayıran bazı özellikler görülmektedir. Mesela bu şiirler, birbiriyle olan bağlantıları ve içerikleriyle öne çıkıp sözcüklerinin kolay anlaşılırlığı gibi meziyetler taşımaktadır. Nitekim onun şiirleri övülmüş ve takdir edilmiştir.[97]

Dîvân'daki Rabbeviyyeler, Allah'ı övme,[98] Allah'ın lütfu,[99] affı,[100] gücü ve kudreti,[101] nimetleri,[102] iyiliği,[103] Allah'a yalvarma,[104] Rabbanî mutluluğun temeli,[105] mutluluğa ulaşma[106] ve Allah'a büsbütün yönelme gibi konularda on iki şiir başlığı altında toplam 560 beyitten oluşmaktadır.[107]

Rabbeviyye kısmında yer alan aşağıdaki beyitlerde şair, Allah'ı övmektedir. **قَصِيدةٌ فِي الحَمدِ** başlığı altında yer alan bir kasideden olan bu birkaç beyit şu şekildedir:

لَكَ الحَمْدُ حَمداً نَسْتَلِذُ بِه ذِكراً وَإنْ كنتُ لاأَحْصَى ثَناءً وَلاشُكراً

لَكَ الحَمْدُ حَمداً طَيِّباً يَمْلأُ السَّماءَ وَأَقْطارَها وَالأَرضَ وَالبَرَّ وَالبَحْرا

لَكَ الحَمدُ حَمداً سَرْمَدِيًّا مُبَاركاً يَقِلُّ مِدادُ الْبَحْرِ عَنْ كُنْهِهِ حَصْرا

لَكَ الحَمدُ تَعظِيماً لِوَجْهكَ قَائماً بِحَقِكَ فِي السَّرآءِ مِنِّي وَفِي الضَّرَّا [108]

Her ne kadar seni hakkıyla şükür edip övemezsem bile, zikredip lezzet aldığımız bütün övgüler, Sana olsun.

Denizi, karayı, yeri ve göğü dolduran büsbütün iyi övgüler, Sana olsun.

---

[97] Bura'î, **ed-Dîvân**, s. 13.
[98] Bura'î, **ed-Dîvân**, s. 5.
[99] Bura'î, **ed-Dîvân**, s. 7.
[100] Bura'î, **ed-Dîvân**, s. 10.
[101] Bura'î, **ed-Dîvân**, s. 12.
[102] Bura'î, **ed-Dîvân**, s. 18.
[103] Bura'î, **ed-Dîvân,** s. 19.
[104] Bura'î, **ed-Dîvân**, s. 14.
[105] Bura'î, **ed-Dîvân**, s. 27.
[106] Bura'î, **ed-Dîvân**, s. 27.
[107] Bura'î, **ed-Dîvân**, s. 27.
[108] Bura'î, **ed-Dîvân**, s. 5.

Yazmasında deniz mürekkebinin yetersiz kaldığı kutsal övgüler, Sana olsun.

Darlıkta ve kolaylıkta, benden hakkını vererek zatını yücelten övgüler, sana olsun.

Şair, yukarıdaki beyitlerde Allah'ın sonsuz gücünden söz etmektedir. Allah ne kadar çok övülse de bu övgülerin az olduğunu ve en güzel övgülerin ancak ona ait olduğunu belirtmektedir. Sonsuz övgüler başkası için değil sadece onun için getirilebileceğini vurgulamaktadır.

Yukarıdaki beyitlerde Mecaz-ı Lüğavi sanatı kulanılmıştır.[109] Çünkü lezzet sözcüğü somut olan şeyler için kulanılmaktadır. Oysa söz konusu beyitlerde yer ve gök arasını dolduran övgüler için söylenmiştir. Denizin mürekkebi ifadesinde ise istiare-i tasrihiyye sanatı kulanılmıştır.[110] Çünkü burada deniz suyu mürekebe benzetilmiştir. Müşebbeh olan deniz suyu zikredilmeyip müşebbehu bih olan mürekeb zikredilmiştir.[111]

قصيدةٌ فِي اللُّطْفِ başlıklı bir kaside de şair, aşağıdaki beyitlerde, Allah'ın lütfu konusunu şöyle terenüm etmektedir:

بِقُدْرةِ مَنْ شَدَّ الهَوا وبَنَى السَّما طَرائِقَ فَوقَ الْأَرْضِ فَهِيَ لها سَقْفُ

وَمَنْ نَصَبَ الْكُرْسِيَ وَالعَرشَ وَاسْتَوى عَلى الْعَرْشِ وَالْأَمْلاكُ مِنْ حَوْلِهِ حَفُّوا

وَمَنْ بَسَطَ الْأَرْضَيْنِ فَهِيَ بِلُطْفِهِ لِحَيِّ بَنِي الدُنْيا وَمَيِّتِهِمْ ظَرْفُ [112]

Gökleri bibirinden farklı yaratip sonra da yeryüzüne kubbe yapan, atmosferi sağlam kılanın kudretiyle.

---

[109] Mecaz-ı Luğavî: Bir kelimenin gerçek anlamı dışında, belli bir münasebeten dolayı başka bir manada kullanılmasıdır. O kelimeden gerçek anlamı almamızı engelleyen deliller (karineler) vardır. Bkz. Saduddîn Mes'ud b. Ömer et-Teftezânî, **Muhtasaru'l-Me'ânî**, Dâru'l-Fikır, 2.bsk. Dimaşk h. 1411, s. 32; Hatib el-Kazvînî Muhammed b. Abdurrahman b. Ömer b. Muhammed b. Ahmed Celâluddîn, **el-Îdâh fi'Ulûmi'l-Belâğa**, nşr. Muhammed Alî Beydun, Dâru'l-Kutubi'l-İmiyye, Beyrut 1424 /2003, s. 34; Muhammed Ahmed Kâsım Muhyiddîn,'**Ulûmu'l-Belâğa**, Dâru'l-Hadîs, 3.bsk. Beyrut 2002, s.18; İbn Cinnî, **el-Hasâis**, Dâru l-Mektebi'l-İlmîyye, 2.bsk. Beyrut 1879, c. 2, s. 208.

[110] İstiare-i Musarraha: muşebbehu bihin (benzetilen) zikredilip müşebbehin (benzeyen) zikredilmemesidir. et-Teftezânî, **Muhtasaru'l-Me'anî**, s. 39; Muhammed Ahmed Kâsım Muhyiddîn,'**Ulûmu'l-Belâğa**, s. 21; Alî Cârim-Mustafa Emîn, **el-Belâğatu'l-Vâdiha**, Dâru'l-Fecr, thk. Muhammed Kâsım Nurî, Beyrut 2014, s. 25.

[111] Alî Cârim-Mustafa Emîn, **el-Belâğatu'l-Vâdiha**, s. 30.

[112] Bura'î, **ed-Dîvân**, s. 8.

O ki tahtı ve kürsüyü yaratan, sonra da tahta çekilip bütün varlık etrafnda toplanan.

İyiliğiyle yeryüzünü donatan, canlılar için düyayı yaratıp, ölüleri için son varacakla rı yerkılandır.

Yukarıdaki beyitlerde müellif, Allah'ın gökleri sağlam bir şekilde yarattığını, yeryüzü için kubbe yaptığını, Arşı ve Kürsü'yü yaratıp tahta çekildiğini vurgulamaktadır. Allah'ın yeryüzünü yaratıp sermesi, gökleri yeryüzüne kubbe kılması, canlılar için dünyayı yaratması onun birer ihsan ve lütfu olduğunu vurgulam aktadır.

قَصيدةٌ في العَفوِ başlıklı rabbevî bir kaside de şair, aşağıdaki beyitlerde şöyle demektedir:

فَيَا فَرْداً بِلا ثَانٍ أَجِرْنِي بِعِزِّ عَلاَكَ مِنْ شَانٍ وَزَارِ

ولَا تمُشِتْ بِيَّ الْأَعْدَاءَ وَأنْظُرْ إِلَيَّ بِرَحْمَةٍ نَظَرَ إِخْتِيَارِ

فَقَدْ هَتَكُوا حِمَايَ وَ عَانَدُوْنِي عَلَى نِعَمٍ تَدُرُ عَلَى دِيَارِ[113]

Ey eşsiz olan! Beni büyüklüğünün yüceliğiyle, günahlardan ve sorunlardan koru.

Beni gözet. Rahmet ve seçici bir gözle bana bak. Düşmanlarımı bana sevindirme.

Sağanak halinde üzerime yağan nimetlerden dolayı, benimle uğraştılar. Korumam altındakileri küçük düşürdüler.

Allah'ın eşsiz olduğunu, kişiyi günahlardan ve belalardan ancak onun koruyabileceğini vurgulamaktadır. Şair ayrıca, kendisine rahmet gözüyle bakılmasını ve affedilmesini Allah'tan dilemektedir. Allah'ın affı konusundaki bu beyitlerde, iyilikler yapmada zorunluluk ve mecburiyet söz konsu olmamasına rağmen, kullarına Allah'ın iyilik yapması ve günahları affetmesinin onun büyüklüğünden olduğunu belirtmektedir.

Dîvân'daki nebeviyyeler ise kırk başlık altında, toplamda bin sekiz yüz kırk beyitten oluşmaktadır. Çalışmamızın ikinci bölümünde bunlar detaylı bir şekilde ele alınacaktır.

---

[113] Bura'î, **ed-Dîvân**, s. 10

Sufiyyeler kısmında ise tasavvuf erbabından şu zatların övgüsü yer almaktadır: Şeyh Muhammed Ebu Bekr el-Hekemî, Fakîh Muhammed b. Huseyn el-Becelî,[114] Şeyh Benî Mekdeş,[115] Fakîh Yahya b. Ahmed el-Ehdelî,[116] Seyyid Sâlih Ahmed b. Muhammed el-Ehdelî,[117] Şeyh Muhammed b. Ömer en-Nehârî,[118] Şeyh Sâlih Ahmed b. Abdillah b. Ammâre,[119] Şeyh Abdullah b. Ebî Bekr,[120] Fakîh Sâlih İbrâhîm b. Muhammed el-Hakkî,[121] Şeyh Ahmed b. Ebî Bekr er-Raddâd,[122] Seyyid Osman b. Ahmed el-Ehdelî,[123] Muhammed b.Yahya eş-Şarikî,[124] Fakîh Ahmed b. İsmâîl ez-Zecedî,[125] Fakîh Amed Bekr el-Kureşî,[126] İbrâhîm el-Hakemî,[127] Şeyh Muhammed b. Alî b. Niam,[128] Muallim b. Abdillah b. Ömer,[129] Şeyh İbn Kâsım b. Muhammed el-Hazaî,[130] Abdullâh b. Muhammed b. Suleymân.[131]

Sufiyyeler, toplamda yirmi bir başlık altında nazmedilmiştir. Şairin kendisinin mensub olduğu tarikat önderleri ve diğer tarikat önderlerini methettiği bütün şiirleri bin altmış iki beyitten oluşmaktadır. Şairin methettiği meşâihlerden birkaçını şöyle zikredebiliriz:

Şair, Şeyh Seyyid Sâlih Ahmed b. Muhammed el-Ehdelî[132] hakkında terennüm ettiği bir şiirini şöyle inşad etmektedir:

كَرَمٌ يَلُوحُ عَلَى شَمَائِلِهِمْ كَمَا لَاحَتْ مَصَابِيحُ الدُّجَى لِلْمُهْتدِي

[114] Bura'î, **ed-Dîvân**, s. 141**.**
[115] Bura'î, **ed-Dîvân**, s. 147.
[116] Bura'î, **ed-Dîvân**, s. 156.
[117] Bura'î, **ed-Dîvân**, s. 160, 184.
[118] Bura'î, **ed-Dîvân**, s. 162, 179, 192.
[119] Bura'î, **ed-Dîvân**, s. 166.
[120] Bura'î, **ed-Dîvân**, s. 168.
[121] Bura'î, **ed-Dîvân**, s. 172.
[122] Bura'î, **ed-Dîvân**, s. 174.
[123] Bura'î, **ed-Dîvân**, s. 176.
[124] Bura'î, **ed-Dîvân**, s. 178.
[125] Bura'î, **ed-Dîvân**, s. 181.
[126] Bura'î, **ed-Dîvân**, s. 186.
[127] Bura'î, **ed-Dîvân**, s. 188.
[128] Bura'î, **ed-Dîvân**, s. 190.
[129] Bura'î, **ed-Dîvân**, s. 191.
[130] Bura'î, **ed-Dîvân**, s. 200.
[131] Bura'î, **ed-Dîvân**, s. 204.
[132] Hayatı hakkında bilgi bulunmamıştır.

وَ مَحامِدُ عَلَّتْ المَحامِدَ فاَعْتدَتْ سَيْراً بِها أَهْلُ المَكارِمِ تَقْتَدِي

إِنْ تَدْعُ أَحْمَدَ يُبَدِّرُكَ مُلَبِّيا مَنْ لَيْسَ يَعْرِفُ لا بِغَيرِ تَشَهُّدِ[133]

Kapkaranlık gecede, kandilin yolcuya yolu aydınlattığı gibi, Onun fazileti de onların faziletine ışık tutmaktadır,
İyilik ehli onu örnek alıp takip eder. Övgüleriyse diğer övgülere üstünlük çalan övgülerdir,
Sen, şehadet kelimesindeki lâ'nın dışında lâ(yok) demeyen Ahmed'i çağırırsanız sana hemen cevap verir.

Şair, bu zat hakkındaki şiirinde, yukarıdaki dizelerde onu parlayan iyiliğe, gece karanlığında yolcunun yolunu aydınlatıp onunla birlikte yolunu takip ettiği bir kandile benzetmektedir. Ayrıca onun övgüsünün bütün övgülerden daha üstün olduğunu vurgulamaktadır:

Şair, başka bir şiirinde Şeyh Ahmed b. Ebî Bekr er-Raddâd'ı[134] ele almıştır. Onu aşağıdaki beyitlerde şöyle övmektedir:

مِسْكٌ يَفُوحُ وَ أَنْوارٌ تَلُوحُ عَلى فَضِّي خَدٍّ بِمَاءِ الْحُسْنِ مَطْلُولُ

هِيَ الشِّفاءُ لِدَائِ لَوْظَفِرتُ بِهَا وَلَيْسَ مِنْهَا دَوًا لِلْداءِ مَبْذُولُ

مِنْ مُنْصِفِي مِنْ قَضِيبٍ فِي كَثِيبِ نَقاً أَعْلاهُ بَدْرٌ عَلَيهِ اللَّيلُ مَسْدُولُ [135]

O, etrafına koku saçan bir misk, parlayan bir ışıktır. İyilik suyu gibi yüzüme hafif ha fif yağıyor.
Onda her hastalığın ilaçı vardır. Şayet ona ulaşablirsem o benim hastalığımın şifası dır.

Budanmış, temiz, saf, zirvesi aydınlık, üstüne gece çökmüş bir dağ gibidir.

Şeyh Ahmed, Yemenli bir hadis bilgini olan Ebû Bekr'in oğludur. Hicrî 811'de Ramazan ayının on ikisinde Zebed isimli beldede doğmuştur. Hicrî 873'te yine

[133] Bura'î, **ed-Dîvân**, s. 162.
[134] Şemsuddîn Muhammed b. Abdirrahmân es-Sahaviyye, **ed-Dav'u'l-Lâmi'a li'Ehli'l-Kârni't-Tâsi' a,** Dâru'l-Kutubi'l-'İlmîyye, 3.bsk. Beyrut 2003, c. 2, s. 57.
[135] Bura'î, **ed-Dîvân**, s. 173.

Zebed'te vefat etmiştir. Kendisi dünyaya gelmeden önce babası vefat etmiştir. Bundan dolayı ona babasının ismi verilmiştşr. Kendisi edip, şair ve yazar bir kişiliğe sahibtir. *Nuzhetu'l-Ahcab* adlı eseri, birçok şiir, hikâye ve fıkra içermektedir.

el-Bura'î, Şeyh Ahmed için nazmettiği şiirinde, onu koku saçan miske ve ışıldayan ışığa benzetmektedir. Şeyh Ahmed'in onun hastalığına şifa olduğunu belirtmekte ve onu östü aydınlık olan yüksek bir tepeye teşbih etmektedir.

Bir diğer Memdûh (övülen), Seyyid Osman b. Ahmed b. Suleymân el-Ehdel el-Yemânîdır. Şair, onun hakkında ki şiirinde onu şöyle övmektedir:

فَرْدُ الجَلالَةِ خِرْقٌ لانَظِيرَ لَهُ أَمْوالُهُ لِصُنُوفِ الْمَجدِ أَثْمَانُ

غَيثٌ يَفِيضُ بِمُرفَضِّ النَّدى أَبداً كُلٌّ إِلى صَوبِ ذَاكَ الْغَيْثِ ظَمْآنُ

بَحْرٌ مِنَ الْجُودِ مَلْآنُ يَمُوجُ غِنىً فَالنَاسُ تَغْرِقُ مِنْهُ وَهُوَ مَلْآنُ [136]

Malları fazilet ehli için değerli, asilzade bir efendidir. Benzeri bulunmayan bir kumaş gib.

Öyle bir yağmur gibiki ıslanmayı kabul etmeyene dökülürcesine yağar. Onlardan herbiri bu yağmura susamışken.

Dalagaları zenginlik saçan, Cümertlikle dolu bir denizdir. O, doluyken insanlar dalar.

Şair, burada, onu bir asilzadeye, benzeri bulunmayan bir kumaşa benzetmiştir. Malını şeref ve iyilik için harcadığını, suya ihtiyaç duyan susamışın günlüne bir yağmur gibi esenlik verdiğini vurgulamaktadır. Şair, aynı zamanda onu cümertlikte herkesin faydalandığı, tükenmeyen bir denize benzetmişir.

el-Bura'î'nin dîvânında geçen vaazlar, dört başlık altında toplamda yetmiş yedi beyitten oluşmaktadır. Bu başlıklar da reğaib gecesi, geçmiş topluluklardan ders alma, ahiret hayatı için azık hazırlama, nefis ve hevasına uymama gibi konuları

[136] Bura'î, **ed-Dîvân**, s. 175.

içermektedir. Dîvânda geçen vaaz içerikli beyitlerden biri reğaib namazı hakkında olup şair, orada şöyle demektedir:

صَلِّ الرَّغَائِبَ عَشْراً وَاثْنَتَيْنِ وكُنْ فِي كُلِّ رَكْعَةٍ اِقْرَأ الحَمْدَ مُنْفَرِداً

وَالْقَدْرَ مَعَهَا ثَلَاثاً مِثْلَ ما ذَكَرُوا وَاقْرَأْ اثنَينِ وَعَشْراً مَعَهَا الصَّمَدَا

وَصَلِّ مِنْ بَعْدِ إِكْمَالِ الصَّلاةِ عَلى الَّذِـ ـي سَبْعِينَ واسْجُدْ مِثْلَ مَنْ سَجَدَا [137]

Reğaib namazını on iki rekât kıl. Her rekâtta el-Hamdı(Fatiha) oku. Onunla beraber onun kadar üç ayet(zamu's-sure)oku. Denildiği gibi, on iki rekâtta el-Hamd ile beraber ihlas suresini oku. Secde et Secde edenler gibi, namaz tamamlanınca, Peygambere yetmiş salavat getir.

Vaaz içerikli şiirlerden biri de geçmiş topluluklardan ders alma hakkındadır. Şair, o vaazında şöyle demektedir:

إِنْ كَانَ فَضلِي عَظِيمٌ فَإِنَّ بَطشِي شَدِيدٌ أَينَ الأُولَى نَازعُونِي مُلكِي وَهُم لِي عَبيدٌ

أَنسَاهُمْ الذِكرُ عِزٌّ وَعِدَةٌ وَعَدِيدٌ فَالفَالُ فِيهِمْ سَعيدٌ وَالطَالِعَاتُ سُعودٌ

وَالمَالُ يُجْبَى إِلَيهِمْ وَالعَيشُ حُلْوٌ رَغِيدٌ مَاتُوا وَضَاقَتْ عَلَيهِمْ بَعْدَ القُصُورِ اللُّحُودُ [138]

Hani öncekiler? Onlar kullarım oldukları halde hükümdarlığımı istediler. Her ne kadar iyiliğim çok olsa da bir o kadar da azabım vardır.

Güçlü ve sayılarının çokluğu, beni onlara unuturdu. Gelecekten haber verende duyanlarda mutluydu.

Öldüler. Onlara hayat tatlı, rahat ve kolaydı. Onlara bol bol mal veriliyordu. Saraylar ve villalardan sonra kabirler onlara dar geldi. Hz peygamber'in hadisi şeriflerinde buyurduğu gibi:

لِكُلِّ أُمَّةٍ فِتْنَةٌ، وفِتْنةُ أُمَّتِي اَلمَالُ[139]

[137] Bura'î, **ed-Dîvân**, s. 142.
[138] Bura'î, **ed-Dîvân**, s. 208.

"Her bir ümmetin bir fitnesi(bozulma sebebi) vardır. Ümmetiminse dünya malıdır."

Burada bunu daha da genellersek her ailenin, her toplumun, her insanın, bozulmaya sebebiyet verecek bir zayıf yanı vardır. İnsanın yaratılmış olduğu hamur gereği, kullardan Peygamberler hariç hataya, suça bulaşmayan bir insan bulunsun. Allah resulü, kendi ümmetinin en büyük imtihanın(zayıf yanı, bozulma sebebi) malla olacağını burada açıkça uyarmıştır.

Geçmiş topluluklara Allah'ı unutturanın onların malları, tabiri yerindeyse lüks yaşamları ve güçlü kuvvetli olmalarıydı. Bir nevi onların şımarık bir toplum olmarı onları haktan uzaklaştırmıştı.

Burada şair, Allah'ın fazileti her ne kadar çok olsa da azabınında bir o kadar çok olduğunu vurgulamaktadır.

[139] **Tirmizî**, Zuhd, 13/26

İKİNCİ BÖLÜM

ABDURRAHİM EL-BURA'Î VE NEBEVÎ METHİYELERİ

1. Hz. Peygamber'in Işığa Benzetilerek Övülmesi

Şair, aşağıdaki beyitlerde Hz. Peygamber'i bir ışığa benzeterek şiirinde onu şöyle methetmektedir:

وَلَقدْ بُعِثْتَ لِأُمَّةٍ أُمِيَّةٍ نُوْرًا على الأَكْوانِ غَيْرَ مُحَجَّبٍ

رَأَتِ الفَضَائلَ مِنْكَ فِي حَمْلٍ وَفِي طَفَلٍ ومُقتَبَلٍ الشَّبابِ و أَشْيَبِ

لمَّا تَلَوْتَ الوَحْيَ مُعْجِزَةً لهُمْ سَمِعُوا فَبَيْنَ مُصَدِّقٍ ومُكَذِّبِ [140]

Ant olsun ki, parlayan bir ışık gibi, okuma yazma bilmeyen bir toplum için gönderildin.

Sen yaşlıyken, sen gençken, sen çocukken, sen daha doğmadan bile, kâinat senden iyilik gördü.

Sen vahyi bir mucize olarak okurken, onlar duydu. Kimi inandı kimi de inkâr etti.

Şair, yukarıdaki beyitlerde Hz. Peygamber'i bir ışığa benzetmiş. Dolayısıyla ışıldayan ışık uzakta da olsa her yerden görülür. Yıldızlar misali uzak olmasına rağmen ışıkları dünyayı aydınlatmaktadır. Şair, burada Peygamber'i aklın müşahede edip inkâr edemediği varlıklara benzetmiştir. İşığa (nura) benzetmesinin nedeni ise ışığın etrafını aydınlatığı gibi, Hz. Peygamber'in de etrafını hem dünyevi hem de

[140] Bura'î, **ed-Dîvân**, s. 42.

manevi yönde aydınlatmasıdır. Bu gibi örnekleri Arap edebiyatında şiirlerde, mersiyelerde, medih kast edilen birçok yerde görmek mümkündür.

Yukarıdaki beyitlerde istiare-i musarraha sanatı[141] yapılmış. müşebbehu bih (ışık) zikredilip müşebbeh olan Hz. Peygamber zikredilmemiştir. Işık olduğu zaman yol bulunur. Olmadığında ya da olup yararlanmak istemeyenler ise faydalanmazlar hatta uçuruma düşerler. Şair burada tasavvufi yöne dikkat çekmek için somut olan örneklerden soyut olanın itikadi yönünü vurgulamak istemiştir

Şair, aşağıda zikredeceğimiz beyitlerde Hz. Peygamber'i şöyle övmektedir:

فَعَلا مَنارُ الدِينِ حِينَ مُنِعْتَهُ وَ رَ فَعْتَهُ وَقرَنْتَهُ بِالكَوْكَبِ

فَالحَمْدُ للهِ القُرْانُ شَرِيعَةٌ واللهُ رَبٌّ وَابْنُ آمِنةَ نَبِي

وَالحقُّ مُتَضِحُ السَّبيلِ بِأَحْمدٍ وَلَمَذْهَبُ الِاسْلامِ أَشْرَفُ مَذْهَبِ

يَا سَيدِي إِنِي رَجَوتُكَ نَاصِرًا مِنْ جَوْرِ دَهْرٍ خَا ئِنٍ مُتَقَلِبِ

وَجَعلتُ مَدْحِي فِيكَ يَا عَلَمَ الهُدى سَبَبًا وَأَنْتَ وَسِيْلةُ المُتَسبِبِ [142]

Engellendiğin, zaman, dinin aydınlığı başladı, onu yükseltin ve yıldızlarla bulluşturdun

Allah Rab, Amine'nin oğluyse peygamberdir. Kur'anı yol kılan Allah'a hamd olsun.

Hak yol Ahmet ile göründü. İslam yolu en şerefli yoldur.

Değişen, nankör zamanın zorbalığına karşı efendim, seni yardımcı biri olarak umut ediyorum.

Ey sebeb arıyanımın sebebiyken! Hidayet yolunun son çağı. Övgümü sana sebep kılıyorum.[143]

Şair, burada Hz. Peygamber'i yıldızlara benzetirken aynı zamanda onun değerli bir şahsiyet olduğunu da vurgulamaktadır. (اَلْهَادِي) sıfatı dolayısıyla doğru yolun onunla takip edildiğini ifade etmektedir.

[141] Detaylı bigi için Bkz. Dîvân çalışmamız s. 24.
[142] Bura'î, **ed-Dîvân**, s. 43.
[143] Bura'î, **ed-Dîvân**, s. 43.

Şair, Hz. Peygamber'in üstün özelliklerini de vurgulamaktadır. Onun nurunun yanında karanlık olan günahların hiçbir değerinin olmadığını ve bundan dolayı hiç umutsuzluğa kapılmamasını dile getirmiştir.

Hz. Peygamber'in gelişini yıldızların aydınlığına benzetmiştir. Onun gelişinin yıldızlar gibi olduğunu söylemektedir. Oluşunun bir o kadarda yakın oluşlarıyla karşılaştırıp vurgulamıştır.

Şair, konuyla alakalı, başka bir şiirde Hz. Peygamber'i şöyle methetmektedir:

وَما قَدْرُ الذُّنُوبِ وَأَنْتَ نُوْرٌ خُلِقْتَ لِكُلِّ ذِي ذَنْبٍ شَفِيعَا

وَكَيْفَ يَضِيقُ ذَرْعُكَ مِنْ مُرَجٍ نَدَاكَ النَّجْمُ وَالجَاهُ الوَاسِيعَا

عَلَيْكَ صَلاَةُ رَبِّكَ مَا تَوَلَّتْ نُجُومُ الغَرْبِ تَنْتَظِرُ الطُّلُوعَا [144]

Sen nur iken, (karanlık olan)günahların değeri yok. Sen bütün günah sahipleri için arabulucu olarak yaratıldın.
Yıldız ve yüksek şeref sana seslenirken, nasıl kargaşadan daralırsın, .
Batıdaki yıldızlar kaybolup doğmayı bekledikleri müddetçe. Allah'ın salatı(rahmeti)senin üzerine olsun

Yukarıdaki beyitlerde Hz. peygamber nura (النُّورُ) benzetilmiş çünkü nur varken karanlık olan günahın ehemmiyet ve değeri yoktur.

2. Bir Kurtarıcı Olarak övülmesi

Şair, aşağıdaki beyitlerde Hz. Peygamber'i bir kurtarıcı ve şefaatçı olarak methedip, ona üstün özellikler nispet ederek şöyle demektedir:

وَاشْفَعْ لِعَبْدِ الرَّحِيمِ ولِمَنْ يَلِيهِ وَقُمْ بِهِمْ فِي كُلِّ حَالٍ يَا شَفِيعَ المُذْنِبِ

وَعَلَيْكَ صَلَّى ذُوالجَلالِ أَتَمَّ مَا صَلَّى وَسَلَّمَ يا رَفِيعَ المَنْصِبِ

وَعَلى صَحَابَتِكَ الْكِرَامِ وَآلِكَ اَل أَعْلاَمِ أَهْلِ ٱلْفَضْلِ كُلِّ مُهذَّبِ [145]

[144] Bura'î, **ed-Dîvân**, s. 46.
[145] Bura'î, **ed-Dîvân**, s. 42.

Ey günahların affı için daima vesile olan(peygamber)! Abdürrahim ve ondan sonra gelenlere şefaatçi (yardımcı) ol ve hep onlarla beraber ol.

Ey yüksek makama sahip olan! Sana hükümran sahibi olan Allah, salat ve selamların en kâmilini söylemektedir.

İyilik ve fazilet sahibi olan önder, âlim ve soylu sahabelerine de selat ve selam eder.

Şair, yukarıdaki şiirde Hz. Peygamber'i bir kurtarıcıya benzetmiştir. Kurtarıcıda bulunması gereken meziyetler onda da fazlasıyla bulunmaktadır. Methiyelerin ortaya çıkma sebeblerinden sayılan kurtulma amacı burada açıkça görülmektedir. Çünkü şair, onu kendi kurtuluşu için vesile kılmıştır.

Ayrıca aşağıdaki beyitlerde şair, Hz. Peygamber'i kurtuluş sembolü olan bir bayrağa benzeterek şöyle övmektedir:

مِنْ جَوْرِ دَهْرٍ خائِنٍ مُتَقلِّب يَا سَيِدِي إِنِي رَجَوتُكَ نَاصِرًا

وَجَعَلتُ مَدحِي فِيكَ يَا عَلَمَ الهُدى سَبَبًا وَأَنتَ وَسِيْلَةُ الْمُتَسَبَبِ

فَاَ قِلْ عِثَارَ عُبَيْدِكَ الدَاعِى الذِى يَرجُوكَ إِذْ رَاجِيكَ غَيرُ مُخَيَّبٍ

وَأَكْتُبْ لَهُ وَلِوا لِدَيهِ بَراءَةً مِنْ حَرّ نَارِ جَهَنَّمَ الْمُتَلَهِبِ [146]

Ey efendim! Senin yardımcı biri olmanı umuyorum, hâin ve dönek zamanın zulmü nedeniyle.

Ey hidayet bayrağı! Övgümü sana ulaşmak için sebep kılıyorum. Çünkü sen sebeplerin sebebisin.

Senden umut bekleyip seni çağıran zavalı kulun günahlarını azalt. Çünkü senden umut bekleyen pişman olmaz.

Tutuşmuş, alevlenmiş cehennem ateşinin sıcaklığından onu ve ebeveynini beraat et.

Bayrak demek, bağımsız olup kimsenin buyruğu altına girmemek ve kendi kendini idare edebilenlerin sembolüdür.

[146] Bura'î, **ed-Dîvân**, s. 43

Yukarıdaki beyitlerde Hz. Peygamber kurtuluş sebebi sayılmaktadır. Ve kurtuluş sembolü olarak görülmektedir. Buna göre şair, sebebi zikredip müsebbebi kast ederek olan mecaz-ı mürseli kullanmıştır. [147]

Şair, aşağıdaki beyitlerde Hz. Peygamber'in Allah'ın huzuruna çıkmasıyla ve onu bu yüksek makama sahip olmakla diğer bütün yaratılanların kurtuluş vesilesi olması yönüyle ele alıp şöyle methetmiştir:

أَلَسْتَ عَلَوْتَ عَنْ سَبْعِ طِبَاقٍ يَؤُمُّ رِكَابُكَ الرُّكْنَ الرَّفِيعَا

وَشَرَّفَكَ الْمُهَيْمِنُ بِالتَدَانِي فَأَصْبَحَ كُلُّ ذِى شَرَفٍ وَضِيْعَا

وَخَصَّكَ بِالشَفَاعَةِ يَوْمَ تَعْنُو وُجُوهُ الخَلْقِ لِلبَارِى خُضُوعًا

وَأَنْتَ أَحَقُّ مَنْ يُرجَى بَصِيراً لِنائِبَةٍ وَمَنْ يُدْعَى سَمِيعَا[148]

Yedi kat göğe çıkan sen değilmiydin? Ayakların sağlam temellere basıyordu. Her şeye hâkim olan Allah, seni kendine yakınlaştırmakla şereflendirdi.

Böylece şeref sahibi her şeyin şerefi senden geride kaldı.

Gözlerin yaratıciya boyun eğdiği günde. O şefaatini sana ayırdı.

Vekil olarak sen işitmede ve görmede vekillerin en iyisisin.

Şair, yukarıdaki beyitlerde günahlarının çok olduğunu, kendisinin aciz kaldığını ve bir kurtarıcıyı beklediğini vurgulamıştır. Hz. Peygamber'den kendisini de beraberinde götürüp kurtarmasını dilemiştir. Çünkü büyük şefaat sahibi peygamber'in, Allah'tan dileğinin geri çevrilmeyeceğini bilmektedir. Şair burada Hz. Peygamber'in kurtarıcılık vasfını ön plana çıkarmıştır.

Şair, aşağıdaki beyitlerde Hz. Peygamber'in Peygamber olarak (rehber, yol gösterici, kurtarı, uyarıcı, müjdeleyıci)[149]gelişini ele alarak onu şöyle methetmiştir:

---

[147] Mecaz-ı Mürsel: Bir kelimenin gerçek yeri dışında, bir alakadan, dolayı başka bir yerde kullanılma sıdır. Alaka bazen parça-bütün, durum-mekân, geçmiş-gelecek, sebeb-müsebbeb gibi durumlar olabilir. Bkz. et-Teftezânî, **Muhtasaru'l-Me'ânî**, s. 67; el-Kazvînî, **el-Îdâh fi'Ulûmi'l-Belâğa**, s. 89; İbn Cinnî, **el-Hasâis**, s. 143; Alî Cârım- Mustafa Emîn, **el-Belâğatu'l-Vâdiha,** s. 45.

[148] Bura'î, **ed-Dîvân**, s. 44.

أيَا مَوْلَايَ ضَاعَ العُمْرُ جَهْلاً وَلَسْتُ أَرى لِفَائِتَةٍ رُجُوعًا

فَخُذْ بِيَدِي وَجُدْ بِالعَفْوِ يَا مَنْ إِذا نَادَيْتَهُ لَبَّى سَرِيعاً

وَقُلْ عَبدُ الرَّحِيمِ غَدا رَفِيقِي وَمَا يَخْشَى رَفِيقُكَ أَنْ يَضِيعَا

رَجَونَا جَاهَ وَجْهِكَ مِنْ ذُنُوبٍ ثِقالٍ تُعجِزُ الجَلْدَ الضَّلِيعا [150]

Ey efendim! Ömür cehaletle geçti. Geçmiş zamanın geri gelemeyeceğini biliyorum.

Ey çağırdığın zaman çağrısına hemen cevap verilen! Elimi tut, affederek cömert davran.

Deki Abdürrahim yol arkadaşım oldu. Senin arkadaşın olan, kaybolmaktan korkmaz.

Senin yüzün suyu hürmetine güçlünün bile taşımaktan aciz kaldığı günahları aff-edilmesini diliyoruz.

Bütün canlılar zorlukta oldukları zaman, özellikle bu durumda olan insan ise onları kurtaracak bir kurtacının gelip onları kurtarmasını beklerler. Şair de yukarıdaki beyitlerde Hz. Peygamber'den kendisini kurtarmasını beklemektedir.

Cahiliye döneminde karanlık bataklığına saplanmış, haramın helal sayıldığı, güçlünün zayıfı ezdiği, kız evlatların diri diri toprağa gömüldüğü ve artık insan ruhunun kaldıramayacak derecede ağır ve manevi bir yükün altında olduğu dönemde insanlık bir kurtarıcıyı bekliyordu. Nihayet Allah (c.c.) kâinatı aydınlatacak bir kurtarıcıyı rahmet olarak gönderdi. Bu bağlamda şair, şiirinde şöyle der:

أَتَى وَالجَاهِلِيَّةُ فِي ضَلالٍ وَكُفْرٍ تَعْبُدُ الحَجَرَ الأَصَنَّا

وَتَأْكُلُ الْمَيتَةَ وَدَمًا وَتَسْطُو عَلى مَوْؤُدَةِ الْأَطْفَالِ دَفْنًا

فَجَاءَ بِمِلَةِ الإِسْلامِ يَتْلُو مَثَانِي فِي الصَّلاةِ الخَمْسِ تُثْنَى

وَبَدَّلَهُمْ بِجَوْرِ الشِّرْكِ عَدْلًا وَبِالخَوْفِ الَّذِي يَجِدُونَ أَمْنَا

---

[149] İbn Manzûr, **Lisânu'l-'Arab**, s.141.

[150] Bura'î, **ed-Dîvân**, s. 45.

لَقَدْ خَسِرَتْ بِفُرْقَتِهِ قُرَيْشٌ وَكَانَ لَهُمْ لَوْ إِعْتَمَدُوه رُكْنَا

دَعَاهُمْ وَاعِظاً فَعَمُوا وَصَمُّو ا فَأَعْقَبَ وَعْظُهُمْ ضَرْبًا وَطَعْنَا[151]

Cahiliye dönemindeki insanlar sapkınlık ve küfür içerisinde dikili taşlara tapar, ölü eti yer, kan içer ve kız çocuklarını diri diri toprağa gömerlerken O, geldi.

Günde beş vakit namazda okunan mesaniyle (fatiha suresi)övülen İslam dinini getirdi.

Onlara şirkin haksızlığına karşı adaleti, içinde oldukları korkuya karşı da güveni getirdi.

Onun ayrılışıyla Kureyş kabilesi zarara uğradı. Şayet ona uysalardı O onlar için bir destekti.

O vaazıyla müşrikleri davet etti. Fakat onlar görmediler, duymadılar. Aksine Vaazdan sonra onu itip dövdüler.

Yukarıdaki beyitlerde geçtiği gibi peygamberlerin asıl görevi, insâları dalaletten kurtarmaktır. Bu yolda çekilen zorluklar ve zahmetlere aldırış etmemeleri gerekir. Nitekim kimi zaman bu elçiler dövülmüş, onlara işkenceler yapılmış, kimi zaman da bunlar öldürülmüşlerdir.[152]

3. Nesebî Yönüyle Övülmesi

Şair, Hz. Peygamber'in nesebini ele alarak onu aşağıdaki beyitlerde şöyle methetmiştir:

مُحَمَّدٌ سَيِدُ السَادَاتِ مِنْ مُضَرٍ سِرُ النَّبِيّنَ مُحْيِ الَّدِينِ مُكْرِمُهُ

فَرْدُ الجَلاَلَةِ فَرْدُ الجُودِ مُكَرَّمَةً فَرْدُ الوُجُودِ أَبَرُ القَلْبِ أَرْحَمُهُ

نُورُالْهُدَى جَوهَرُ التَوْحِيدِ بَدْرُ سَمَاءِ الْمَجْدِ وَاصِفُهُ بِالبَدْرِ يَظْلِمُهُ[153]

[151] Bura'î, **ed-Dîvân**, s. 128.
[152] İbn Kesîr, **Kısasu'l-Enbiyâ**, s. 69; Bakara 1/85-87.
[153] Bura'î, **ed-Dîvân**, s. 47.

Muhammed Mudar kabilesinin büyüklerinin büyüğüdür. Peygamberlerin sırrıdır. Dinin dirilticisi ve onu ikram edendir.

Yücelikte tek iyilik ve cümerlikte tek, varlıkta tek, şefkat örneği, hidayet nuru, O dolunay yıdızıdır. Onu dolunay vasf eden ona zulüm etmiş olur.

Şair, Mudar kabilesinin ileri gelenlerinden de üstün niteliklere sahip olan Hz. Peygamber'i iyilikte, cömertlikte, zaferde, kişilikte, şefkatte örnek bir kişiliğe sahip olmakla övmüştür. Burada onun soyu ön plana alınmıştır. Nitekim diğer vasıflarıyla örnek ve önder olduğu gibi, soyuyla da örnek ve önder bir insan olmuştur.

Şair, aşağıda zikredeceğimiz beyitlerde Hz. Peygamber'in doğuşunu güneşin doğuşuna benzetmiştir. Dolayısıyla nesebi yönüyle onu güneşe benzetip şöyle methetmiştir:

بَيْنَ قُبا وَ الشَّامِ شَمْسُ جَلالَةٍ جَلَا الكَوْنُ سَامَي نُورُها لِلتَصَاعُدِ

نَبِيٌّ نَضَاهُ اللهُ سَيْفًا لِدِينِهِ وَمَكَّنَهُ مِنْ كُلِّ عَادٍ مُعَانِدِ

وَنَادَاهُ بِا سْمِي أَحَمَدٍ وَمُحَمَّدٍ عَلَى أَنَّهُ مُسْتَجْمِعٌ لِلْمَحَامِدِ

فَهَا هُوَ خَيْرُ الخَلْقِ مِنْ خَيْرِ أُمَّةٍ يَدُلُّ عَلىَ نَهْجٍ لِإِ رْشَادِ قَاصِدِ

وَنَحْنُ بِهِ نَعْلُو عَلىَ الاُمَمِ الَّتِي مَضَتْ وَكِتَابُ اللهِ أَعْدَلُ شَاهِدِ

أَتا نَا بِنُورِ الْحَقِّ وَالشَّرُ عَامِرٌ فَأَصْبَحَ رَسْمُ الشِرْكِ وَاهِيَ القَوَاعِدِ[154]

Kuba ile Şam arasında yücelik güneşi doğdu. Kâinat aydınlandı, aydınlığı yükseldi.

Öyle bir peygamber ki Allah onu dini için bir kılıca dönüştürüp bütün azgın düşmanlarına karşı galip getirdi.

Kendisinde övülmeyi hak eden bütün özellikleri barındırdığı için, Ona Ahmet ve Muhammed ismiyle seslendi.

[154] Bura'î, **ed-Dîvân**, s. 76.

İşte yaratılanların ve en hayırlı ümmetten olan odur. Kurtuluşa niyetlenen için yolu göstermektedir.

Biz onun sayesinde diğer geçmiş ümmetlere üstün kılındık. Allah'ın kitabı en adil şahittir.

Kötülük taşkın olduğu anda, bize hak nuruyla geldi. Böylece şirkin temeli esastan zayıflamaya başladı.

Yukarıdaki beyitlerde incelik şairin Hz. Peygamber'in yaratılanların en hayırlısı olduğunu vurgulamış olmasıdır. Nitekim: (**فَهَا هُوَ خَيرُ الخَلقِ**) *işte o yaratılanların en hayırlısıdır*. Kelimeleri bunu göstermektedir.

Şair, Hz. Peygamber'i Kâinatı aydınlatan bir aydınlığa ve hak uğruna çarpışan bir kılıca benzetmiştir. Onda övülmeye değer birçok sıfat bulunduğu için ona Ahmet ve Muhammet isimleriyle seslenilmiştir. Bu da onun değerce yüksek bir makamda olduğunu göstermektedir. Çünkü Allah'ın ona bu isimlerle seslenmesi bunun bir ifadesidir.

Yukarıda edebi sanatlardan istiare-ı müsarraha kullanılmıştır. Müşebbehu bih zikredilmiş, müşebbeh ise zikredilmemiştir. Karinesi(işaret) ise Şam ve Kuba'dır.[155]

Şair aşağıda zikredeceğimiz dizelerde Hz. Resûlullâh'ı nesebi ile yani soy ağacıyla övmektedir. Allah dostunu Arap soyunun en fasihi olan (**اَلْعَرَبُ القُحُّ**) [156] soyundan gelmiş olmakla methetmiştir:

وَمِنْ شَرَفِ الأَعْرَابِ أَنَّ مُحَمَّداً أَتَى عَرَبِيَّ الأَصْلِ مِنْ عَرَبِ الفُصْحِ

وَأَنَّ المَثَانِي أُنْزِلَتْ بِلِسَا نِهِ بِمَا خَصَّصَهُ فِي الخِطَابِ مِنَ المَدْحِ

يَكُونُ مَحَالُ الشِّعْرِ وَصَفا لِغيَرِهِ وَيكَفِيهِ مَا فِي سُورَةِ الشَرْحِ وَالفَتْحِ

---

[155] et-Teftezânî, **Muhtasaru'l-Me'ânî**, s. 86; Alî Cârim-Mustafa Emîn, **el-Belâğatu'l-Vâdiha,** s. 23; el-Kazvînî, **el-Îdah fi'Ulûmi'l-Belâğa,** s. 40.

[156] القح: أصيل خالص في بدويته ومن له عرق أصلي : soylu. Sade. Katıksız bir köke bağlı olması demektir. Luvîs M'alûf, **el-Müncid, fi'l-lugati'l-'Arâbiyye**, Dâru'l-Meşârık, 19.bsk. Beyrut 186, c. 1, s. 194**.**

نَبِيٌّ دَعَاهُ الْمُذْنِبُونَ وَهُمْ عَلَى شَفَا جُرُفٍ هَارٍ فَمَدَّ يَدَهُ الصُّبْحَ[157]

Muhammed'in Arap soyundan gelmesi Arapların şereflendiren hususlardandır. Şüphesiz onu öven sureleronun diliyle indirilmiştir.

Şiirbaşkaları övme olanıdır. Onun için ise inşirah ve fetih surelerindeki övülme yeter. Öyle bir peygamber ki günahkârlar tam uçurum kenarıda iken ona seslenmeleriyle birlikte O, bembeyaz ellerini uzatıp onları kurtarandır.

Yukarıdaki beyitlerde Peygamber soyuyla övülmüştür, K. Kerim'in Arapça olarak nazil olması, Allah dostunun bazı ayetlerde övülmesi ve günah sahiplerinin umudu olması gibi üstünlük ve meziyetler dile getirilmiştir.[158]

Şair, söz konusu beyitlerde teşbihi meklub sanatını kulanmıştır.[159] Çünkü teşbihi maklubta güçlü, zayıf olana benzetilir. Burada peygamber'in soyuyla meth edilmesi gerekirken yapılmayıp diğer yönleriyle methedilmiştir. Nitekim peygamber'in soyun dışında da meziyetleri mevcuttur.

Şair, aşağıda zikiredeceğimiz beyitlerde Hz. Peygamberin hem kişisel yönü hem de nesebi yönünü ele almıştır. Arap yarımadasında dil, şeref, nesep ve önderlik bakımından Kureyş kabilesi, diğer kabilelere nazaran çok öndeydi. İslam dini gelmeden evvel Kâbe'nin hizmeti gibi hizmetler onların uhdesindedir. İslam'dan sonra Kur'anın Kureyş lehçesiyle inmesi gibi meziyetleri onların daha da üstün kılınmıştır.[160]

هِدايَةُ اللهِ فِي شَامٍ وَ فِي يَمَنٍ وَخِيْرَةُ مِنْ رُسُلٍ وَأَمْلاكِ

---

[157] Bura'î, **ed-Dîvân**, 90.

[158] Muhammed Ahmed Kâsım Muhyiddîn,'**Ulûmu'l-Belâğa**, Dâru'l-Hadis, Beyrut 2002, s. 10; el-Kazvînî, **el-Îdah fi'Ulûmi'l-Belâğa**, s. 19.

[159] Teşbîh maklub: Zayıf olanın güçlü olana değil de güçlü olanın zayıf olana benzetildiği teşbihtir. Sabah aydınlığının Kralın yüzüne benzetilmesi gibi. Bkz. et-Teftezânî, **Muhtasaru'l-Me'ânî**, s. 110; Alî Cârim-Mustafa Emîn, **el-Belâğatu'l-Vâdiha,** s. 17; el-Kazvînî, **el-Îdah fi'Ulûmi'l-Belâğa,** s. 95; Muhammed Ahmed Kâsım Muhyiddîn,'**Ulûmu'l-Belâğa**, s. 88.

[160] Muhammed Sâlih eş-Şeybî, **İ'lâmu'l-Enâm bi-Târîhi Beytillâhi'l-Harâm**, nşr. İsmâîl Hafız, Mekke 1405 /1984, s. 76: Huseyn Abdillâh b. Selâme, **Târihu'l-Kâ'beti'l-Muazzama**, Cidde 1402/1982. s. 46.

مُهَذَّبٌ قُرَشِيُّ الأَصْلِ يَشْرَفُ عَنْ حَامٍ وَسَامٍ وَعَنْ رُومٍ وَأَتْرَاكِ

مُسْتَجْمَعُ الْحُسْنِ وَالإِحْسَانِ وَالْكَرَمِ أل فَيَّاضِ فَاضَ وَلَمْ يُعْرَفْ بِإِمْسَاكِ

لِسَانُهُ الْوَحْيُ وَ التَنْزِيلُ مُعْجِزَةٌ يُنْسِيكَ عُجْمَةَ قِبْطِيٍ وَأَنْطَاكِي

مُعْطٍ الحُقُوقَ لِمَنْ وَالَى وَقَاطِعٌ مِنْ عَادَى وَعَانَدَ مِنْهُمْ قَطْعَ فَتاكِ[161]

O, Şam ve Yemen' de Allah'ın hidayetidir. Peygamberler ve Hükümdarlar içerisinde en seçkinidir.

Efendidir, Kureyş kökenlidir. Ham, Sam, Rum ve Türklerden üstündür.[162]

O, güzelliğin, iyiliğin ve cömertliğin toplandığı yerdir. Kendisinden bolluk yağar. O-, nun cimriliği görülmemiştir.

Dili vahiydir. Kur'an mucizesidir. Kıpti ve Antakyalıların nin lehçesini sana unutturur.

O'na uyanın hakkını verir, haddı aşan ile ilgisini keser, onlarla öldürücü bir şekilde mücadele eder.

Şair, yukarıdaki beyitlerde Hz. Peygamber'i yeryüzündekilerin kurtuluş vesilesi ve diğer peygamberleden üstün olduğunu, aynı zamanda onun soyunun da diğer soylardan üstün olduğunu vurgular. Dizelerde Şam ve Yemen isimlerindeki incelik: o devirde hemen hemen dünyanın hiçbir yerinde Şam ve Yemen gibi, hem ticarî açıdan hem de ilmî açıdan gelişmiş şehirler olmamasıdır. Çünkü Şam, ticaret merkezi olmasının yanı sıra daha çok ilimle anılyordu. Yemen ise daha çok ticaretle zikrediliyordu. Şair, şühretleri hertarafa yayılan bu iki şehri beyitlerde zikretmesi, Allah resulünün bütün insanlara, kurtuluş vesilesi olmasının ifadesidir. Bunların zikredilmesiyle şiirin edebî yönü ağırlık kazanmaktadır. Onun dilinin vahiy olması ise şu ayeti kerimeyle daha da netlik kazanmıştır:

---

[161] Bura'î, **ed-Dîvân**, s. 66.

[162] Muhammed b. Abdillâh el-Kisâî, **Kısasu'l-Enbiyâ,** Leiden, 1922, s. 98; Mustafa Âsım Köksal, **Peygamberler Tarîhi**, Ankara 2004, c. 1, s. 108.

وَمَا يَنْطِقُ عنِ الهَوى إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَى[163]

"O, arzusuna göre konuşmaz. O,(bildikleri) vahyedilenden başkası değildir."

Buna göre kendilerine tebliğ(ulaştırmak) vetebyin(açıklamak) görevi verilenler, onun hakkında ne eksik ne de fazla birşey ekleyemezler, yapamazlar. Buda onların vahiy eksenli hareket etmelerinin sonucusudur.

Şair, aşağıdaki beyitlerde Hz. Peygamber'in mucizelerini ele almış ve dolaysıyla mucize sahibini mucizeleriyle şöyle methetmiştir:

وَأَشْبَعَ يَوْمَ الْخَنْدَقِ اَلجَيْشَ كُلَّهُ بِصَاعٍ شَعِيرٍ كَانَ فِي بَيْتِ جابِرٍ
وَفِي ثَمَدٍ أَهْوَى بِسَهْمٍ فَلَمْ يَزَلْ يَجِيشُ لَهُمْ بِالرَمْيِ مِنْ غَيرِ حَائِرٍ
وَمَسْرَى رَسُولِ اللهِ مِنْ بَطْنِ مَكَّةَ إِلَى الْمَسْجِدِ اْلأَقْصَى كَلَمْحَةِ نَاظِرٍ
قَامَ بِهَا الْأَمْلَاكُ وَرُسُلٌ وَانْثَنَىَ إِلَى الْمَلَإِ الْأَعْلَى بِقُدْرَةِ قَادِرٍ[164]

Hendek savaşında bütün ordu Cabir'in evindeki bir sa' (dört avuç arpa dolusu) doydu.[165]

Bir ok fırlattı. Korkusuzca durmadan atıyordu.

Peygamberin Mekke' den Mescid-i Aksa'ya kadar bir anda görünüp yok olan hazırdaydı.

Herşeye kadir olanın kuvvetiyle melekler ve elçiler, onun alıp en yüce yere çıkardılar.

Şair, Hz. Peygamber'i yukarıdaki beyitlerde ağaçların ona doğru yürümesi, bütün askerlerin Cabir'in evinde dört avuç arpadan doyması, miraç gecesi

[163] Necm, 27/ 3
[164] Bura'î, **ed-Dîvân,** s. 69.
[165] Osman Nuri Topbaş**, Hazret-i Muhammed Mustafa**, Erkam yay. İstanbul 1997, s. 18.

Mekke'den Mescidi Aksa'ya gitmesi, oradan da göklere yükselmesi gibi olağanüstü meziyetlerini zikrederek methetmiştir.[166]

4. Cesaretiyle Övülmesi

Allah resûlu, örnek olma hasebiyle bütün meziyetlerinde kemal noktasına sahip olmasından dolayı, Allah nizamına aykırı bir şey gördüğünde dayanmaz hemen müdahele ederdi. Bu nedenle şair, aşağıdaki dizelerde onu cesareti, yiğitliği ve kahramanlığıyla şöyle methetmektedir:

مَحَا نُورهُ المَشْهُورُ نارَ عِنادِهِمْ وَهَدَّ بِطَوْدِ الهَدىِ مُنْهَدِمَ الصَّرحِ

وَفَلَّ جِهَادًا شَوْكَةَ الشِّركِ إِذْدَعَا كِبَاشُ جِهَادِ المُشْرِكِينَ لا إِلى الذَبْحِ

وَهَدَّمَ رَسْمَ الْكُفْرِ بِالسَّيفِ عُنوَةً وَأَوْدَعَ ذَاتَ الْبَينِ دَاعِيَةَ الصُّلحِ

وَمَا زالَ يَدْعُوناَ بتَوفِيقِ رَبِّنَا إِلىَ المِلَّةِ الغَرَّاءِ والمَذاهِبِ السَّمْحِ[167]

Onun meşhur nuru onların inat ateşini yok etti. Hidayetin gücüyle saraylarını yıktı.

Küfrün dikenini cihatla kesti. Öyle bir cihat ki koçu kesime çağrırır gibi.

Küfrün sembolünü kılıçla yıktı. Sonra bir arabulucu gibi arayı yaptı.

Bizi, Rabbimizin yardımıyla parlak dine ve iyilik yoluna çağırır.

Hz. Peygamber, yeri geldiğinde en cesur, yeri geldiğinde en cömert, yeri geldiğinde en yufka yürekli bir rehberdi. Haksızlığa göz yummaz, zulme boyun eğmez, kendisine yapılan hiçbir tehdidi kale almaz, doğru sözü hiçbir yerde esirgemezdi.

Mesela Cabir b. Abdullâh'(r.a) rivayet etmiş olduğu Hadisi şerifte şöyle der: Resûlullâh ile birlikte Necd bölgesine gazveye çıkmıştık. Allah resûlu bir ağaca kılıcını asıp dinlenmeye başlamıştı. Bütün sahabelerde aynı vaziyetle dağılımıştı. O esnada Allah resûlune zarar vermek isteyen bir bedevi gelip Peygamberin kılıcını

[166] el-Kisâî, **Kısasu'l-Enbiyâ,** s. 24; Muhammed Rıda**, Muhammed Resûlullâh,** s. 13; Mustafa Âsım Köksal, **Peygamberler Tarîhi,** s. 36.
[167] Bura'î, **ed-Dîvân**, s. 90.

çeker. Kılıcı almış vaziyette ve ayakta bekleyen bedevi, ona bugün seni benden kim kurtaracak der. Allah resûlu (korkmadan ve çekinmeden)Allah der ve kılıç adamın elinden düşer. Bu sefer Allah resûlu, kılıcı alıp ya seni benden kim kurtaracak der, adam sen kılıç çekenlerin en hayırlısı ol der ve bunun üzerine Allah elçisi onu serbest bırakır.[168] Bu rivayet onun nice cesur olduğunun göstergesidir.

Aynı şekilde müşrikler, Hz. Peygamber'in amcası Ebu Talib'e giderek onun davasından vazgeçmesi için birçok şeyi önerirler. Fakat o, güneşi bir elime ayı'da diğer elime koysanız yine de davamdan vazgeçmem der. Bu da aslında onun ne kadar cesur bir insan oldunu göstermektedir.[169]

Şair, Hadis-i şerifte geçtiği gibi, yukardaki methiyesinde onun cesaretini dile getirerek onu övmüştür. İslam dininin oryaya çıktığı ilk yıllarda müşrikler müslümalara nazaran hem sayı hem de güç bakımından üstün ve çok katı olmalarana rağmen Hz. Peygamber, onlara meydan okuyup meşruiyet çerçevesini koruyarak birçok şeyi yapabildiği halde yapmayıp, orta yolu bulmuş. (onları yok edebildiği halde öldürmeyip vergiye bağlamak gibi) böylece onların inadını kırıp yok etmiştir. Onlara bu meydan okuyuşu onun cesaretinin en bariz örneği sayılmaktadır.

Şair, başka bir şiirinde yine Hz. Peygamber'i cesareti ve yapmış olduğu hizmetleriyle şöyle methetmektedir:

فَكَانَ لِدِينِ اللهِ عِزًّا وَلِلْهَيْجَاءِ حِينَ تَقُومُ سَاقَا

وَمَزَّقَ شَوْكَةَ الْفِرْقِ الطَوَاغِي وَأَرْوَى مِنهُمُ القُضُبَ الرِقَاقَا

وَأَقدَمَ والصَّبا فِنُ صَافِنَاتُ وَقَدْ ضَرَبَ العَاجَ لَهَا رِواقَا

وَعَادَتْ شَامِيخَاتُ الكفرِ وَهَدَا وَمَشَى فَوْقَهُ الخَيْلُ العِتَاقَا[170]

O, Allah'ın dini için güç kaynağıdı. Savaş çıkınca ona doğru gidiyordu.

[168] Miras Kâmil, **Sahîh-i Buhârî**, "el-Meğazi" 151/4; en-Nevevî, **Riyâdu's-Sâlihîn**, Babu't-Tevekuli, Dâr'ul-Fikır, 2.bsk. Beyrut 1424/2003, s. 6-8.
[169] Muhammed Rıda, **Muhammed Resûlullâh**, s. 34.
[170] Bura'î, **ed-Dîvân**, s. 92.

Zorba gurupların dikenini ezdi. İnce ağaç dalının susuzluğunu onların kanıyla giderdi.

Hızlıca toplamaya başlamışken torba ve torbaları getirdi.

Küfrün kibirliliği geri dönünce, onun üzerine soylu atlar ile yürüdü.

Şair, Hz. Peygamber'i hak uğruna çekinmeden, korkmadan küfür ehlinin gücünü kırıp onları yenen olarak anlatmıştır. Nitekim yapılan savaşlara bakıldığında, hemen hemen hepsinde karşı taraf sayıca fazla görülmektedir. Buna rağmen Hz. Peygamber hiç çekinmemiş ve zafer elde etmiştir. Bu da onun cesaret ve yiğitliğinin alametidir.[171]

5. Yağmura Benzetilerek Övülmesi

Şair, aşağıdaki beyitlerde Hz. Peygamber'i yağmura benzetip şöyle methetmiştir:

يَا مَنْ أَذابَ فُؤادِي فِي مَحَبَتِهِ لَوْ شِئْتَ دَاوَيتَ قَلبًا أَنْتَ مُسْقِمُهُ

يَسُو قُهُ الرَعْدُ فِي تِلكَ البِطَاحِ إِلَى أُمِ القُرَى وَالرِيَاحُ البُشْرُ تُقدِمُهُ

وَ كُلمَا كَفَّ أوْ كَلَّمَتْ رَكَائِبُهُ نَادَاهُ بِالرَحْبِ مَسْعَاهُ وَزَمْزَمُهُ

لَمّا أَلَبَّ عَلَى البَطْحَاءِ عَارِضُهُ عَلى المَدِينَةِ بَرْقُ رَاقٍ مُبْسِمُهُ

سَقَى الرِيَاضَ التِي مِنْ رَوضِهَا طَلَعَتْ طَلاَئِعُ الدِّينِ حَتَّى قَامَ قِيَمُهُ [172]

Ey, sevgisiyle kalbimin eridiği kimse, istersen hasta ettiğin kalbi tedavi edebilirsin.

Şimşek onu Meke'ye kadar çöllerde gezdiriyor. Müjdeleyici rüzgârlar da onu sürükliyor.

Ne zaman vazgeçerse veya konuşsa develeri, zemzem ve gideceği yer ona seslenir.

Onu zorlayan birşeyle karşılaşınca, onu medineye bir yıldırım gütürür.

---

[171] Muhammed Rıda, **Muhammed Resûlullâh**, s. 11; el-Kisaî, **Kısasu'l-Enbiyâ**, s. 27.
[172] Bura'î, **ed-Dîvân**, s. 84.

Değerleri ortaya çıkana kadar, içinden din filizlerinin çıktığı bahçeyı sular.

Şair, yukardaki beyitlerde genel anlamada Allah resûlu'nü yağmura benzetmiştir. Kurak ve çorak olup otlar bulunmayan bir yer yağmurun yağmasıyla nasıl yeşeriyorsa ve hayat buluyorsa Hz. Peygamber'in gelmesiyle de verimsiz, bereketsiz, harama bulaşmış ve küfür kuraklığana düşmüş toplum (özellikle Arap yarım adası) da onunla hayat bulmuştur.

Şair, burada edebi sanatlardan olan teşbihi mufassal sanatını kullanmıştır. Çünkü yağmur'un toprağa canlılık vermesi gibi Allah Resûlu'de insanlara manevi canlılk vermesi yönünde(vechu'ş-şebehi) benzetilmiştir.[173]

Şair, özel anlamda ise kendisini daha önce manevi boşlukta ve günahlara bulaşmış görmemekte, mutsuz olduğunu söylemektedir. Daha sonra peygamberin gelişiyle manevi hayat bulduğunu dile getirmektedir. Çünkü maddi göz olduğu gibi manevi göz de vardır. Nitekim: Allah (c.c) فاعْتَبِرُوا يَاأُولِي ٱلأَبْصَارِ "*Ey basiret sahipleri ibret alın*"[174] demesindeki hikmet de budur. Çünkü bütün maddi gözler görür ama manevi gözler her zaman görmeyebilir.

6. Mucizeleriyle Övülmesi

Allah her devirde toplumun ihtiyacına göre Peygamberler göndermiştir. Peygamberler'in geldiği toplumun sosyal, kültürel, ilkel yaşamlarına göre, o devirde hangi olaylar, bilgiler meşhursa mucizeler de ona göre verilmiştir. Peygamberler Allah tarafından korundukları için onlara olağanüstü, akılla kavranılamayan güçler (mucizeler) verilmiştir.[175] Şair, de Hz. Peygamber'i mucizeleriyle şöyle methetmiştir:

ذاكَ المُظَلُّ بِالغَمامَةِ وَالذِي سَجَدَ البَعِيرُ لَهُ وَحَنَّ وأرْزَما

خَاطَبَهُ العُضوُ وهوَ كَانَ مُسَمَّما وَالظَّبْيُ حَيّاهُ بِأحْسَنِ مُنْطَلَقِ

[173] Teşbihi mufassal: müşebbeh ile müşebbehu bih arasındaki benzeme yönü zikredilen teşbihtir. Örnek: Ahmet cesarette aslan gibidir. Burada da Allah Resûlu'nun insanlara manevi yönde canlılık vermesi, yağmurun toprağa canlılık vermesine benzetilmiştir. Bkz. et-Teftezânî, **Muhtasaru'l-Me'âni**, s. 56; el-Kazvînî, **el-Îdah fi'Ulûmi'l-Belâğa,** s. 45; Alî Cârim-Mustafa Emîn, **el-Belâğatu'l-Vâdiha**, s. 172.

[174] Haşir 59/28.

[175] Mucize: Akıl yoluyla açıklanması mümkün olamayan bu yüzden de Tanrısal bir güç tarafından yaratıldığına inanılan doğanüstü olay. Bkz. İbn Manzûr, **Lisânu'l-'Arab**, s.120.

بِخَمْسَةِ أَقْرَاصٍ اَشْبَعَ جَيْشَهُ وَسَقَا مِنْ يَدَيْهِ خَمِيسًا عَرَمْرَمَا

وَرَمى هَوَازِنَ فِي حُنَيْنٍ بِقَبَضَةٍ مِنْ تُرْبَةِ الوَادِي فَوَلَوا إِذْ رَمَى

وَدَعا بِأَشْجَارِ الفَلاَةِ فَأَقْبَلَتْ عُنُقًا تَسِيرُ تَأَخُراً وَتقَدُمًا

وَهَوَ الذِي نَطَقَ الحَصَى فِي كَفِّهِ وَالجِزْعُ حَنَّ تَذَكُراً وتقَدّمَا

وَا نْشَقَ بَدرُ التِمّ مِنْ بَرَكَاتِهِ وَالحَقُّ يَشْهَدُ قَبْلَ أَنْ أَتَكَلَمَا[176]

O' dur bulutun gölgelediği, devenin secde ettiği ve özlem duyduğu.

Zehirlenince uzuvları onunla konuştu. Ceylan ona en güzel şekilde selam verdi.

Beş ekmekle orduyu doyurdu. Parmakları arasında çıkan suyla ordusunun suyunu karşıladı.

Vadinin toprağından Hevazin kabilesinin yüzüne bir avuç toprak fırlattı böylece hepsi dağılıverdi.

Çol Ağaçlarını çağırınca ağaçlar ona cevap verip ileri geri boyunlarını uzattılar.

O, dur ki elindeki çakıl taşları konuşan, ağaç kütütgü hatırlayıp ona özlem duyan.

Kütük ağacından ayrılınca kütükten ağlama sesi geldi.

O daha konuşmadan, onun tek bir işaretiyele ay ikiye bölündü.

Yukarıdaki beyitlerde geçtiği gibi Peygamberimizin mucizelerinden bazıları şunlardır: Devenin ona secde etmesi, bulutun onu güneşin sıcaklığından koruması, bir ceylanın ona selam vermesi, parmaklarından suyun fışkırması, beş ekmekle ordunun doyması, müşriklerin yüzüne bir avuç toprağı savurmasıyla onların gözlerinin görmemesi, çölde ağaçları çağırması ve ağaçlardan ona cevap vermesi, avucuna çakıl taşlarını alıp onlarla konuşması, onun bir işaretiyle ayın ikiye ayrılması.

[176] Bura'î, **ed-Dîvân**, s. 86.

Şair, yukardaki beyitlerde Hz. Peygamber'e verilmiş mucizelerle onu övmüştür. Mucizeler bütün peygamberlere verilmiş fakat Hz. Peygamberin mucizeleri sadece bir alanda değil birçok alanda gerçekleşmiştir.

Şair, bu bağlamda aşağıda zikredeceğimiz beyitlerde onun bazı mucizelerini zikredip onu şöyle methetmiştir:

ذَاكَ البَشِيرُ النَّذِيرُ اَلمُستَغَاثُ بِهِ سِرُّ النُّبُوةِ فِي الدُنياَ وَمَعْنَاهَا

شَمْسُ الوُجُودِ الَّذِي أَنْوارُ مَوْلُودهِ مَلْأنُ مَا بَيْنَ كَنعَانَ وَبُصْرَاهَا

وَانْشَقَ إِيْوَانُ كِسْرَى مِنْ مَهاَبَتِهِ نَارُ فارِسٍ ذَاكَ الطِّفْلُ أَطْفَا هَا

وَ كَمْ لَهُ مِنْ كَرامَاتٍ يَخُصُّ بِهَا وَ مُعْجِزَاتٌ كَثِيرَاتٌ عَرَفْنَا هَا

الثَّدْيُ دَرَّ لَهُ وَالْغَيْمُ ظَلَّلَهُ وَانْشَقَّ فِي الْأفْقِ بَدْرٌ شَقَّ ظَلْمَا هَا

وَالجِزْعُ حَنَّ وَأَجْرَى الماءَ مِنْ يَدِهِ عَشْرُ المِئِنَ وَنِصْفُ العَشْرِ أَرْوَاهَا

وَالعَنْكَبُوتُ بَنَتْ بَيْتًا عَلَيْهِ لِكَيْ تَرُدَّ فِرْ قَةَ كُفْرٍ ضَلَّ مَسْعَا هَا

وَالفَحْلُ ذَلَّ وَأَوْمَأ بِالسُّجُودِ لَهُ وَالظَّبْيَةُ اِشْتَكَى الْبَلْوَى فَأَشْكَا هَا

فَالْحَمْدُ لِلَّهِ نَحْنُ الفَائِزُونَ بِهِ فِي مِلَّةٍ نِعْمَ عُقْبىَ الدَارِ عُقْباَ هَا

هَذَا مُحَمَّدٌ اَلمَحْمُودُ سِيرَتُهُ هَذا أَبَرُّ بَنِى الدُنْياَ وَأَوْقاَ هَا

هَذَا الذِي حِينَ جَائَنا بِا الرِّسَالَةِ فِي بَطْحَاءِ مَكَّةَ عَمَّ النُّورُ بَطْحَا هَا [177]

O dur uyarıcı, müjdeleyici, kendisinden yardım istenilen. O dünya ve ahirette peygamberliğin sırrıdır.

Varlık güneşidir. Onun doğuş ışıkları. Busra ile Kenan'ın arasını doldurmuştur.

Ona saygıdan Kisra'nın sarayı çatladı. Farsların (bin yıldan beri yanan)ateşini o çocuk söndürdü.

O, nice kerametler ve bildiğimiz mucizeler ile ayrıcalıklı kılınmış.

[177] Bura'î, **ed-Dîvân**, s. 110.

Hayvanın memesi onun için sütle doldu, bulut ise onu gölgeledi. Ufukta karanlığı parçalyan bir dolunay çıktı.

Kütük ağladı. Ellerinden su aktı. On yüzler ve yarısı doya doya su içti.

Kâfirler, onun yolunu bulmasın diye örümcek, ağdan ev ördü.

Erkek deve ona secde işareti yaptı. Ceylan durumunu ona şikâyet etti oda onu salıverdi.

Allah'a hamd olsun biz sonu en iyi olan bir din içinde ve onun sayesinde kurtulacağız.

Bu, hayatı övülen Muhammed'tir. Dünya dediklerin en hayırlısıdır.

Bu o durki bize peygamberlikle Mekke ovasına geldiğinde, nuru ovayı sardı.

Yukarıda geçen beyitlerde şair, bazı gerçeklemiş olayları ve mucizeleri şu şekilde zikretmiştir. Müjdeleyici, uyarıcı, Peygamber'in dünya'ya gelmesiyle birçok şey değişmiştir. Bin seneden beri yanan Fars ateşi sönmüş, Kisra sarayının sutunları yıkılmış,[178] sütannesine verilince kurak bir sene olmasına rağmen onların hayvanları bol bol süt vermiş, bitkilerle konuşmuş, Tebuk savaşında parmakları arasından akan sudan yaklaşık üçyüz sahabe su içmiş.[179]

7. Cömertliğiyle Övülmesi

Birçok kültürde olduğu gibi Arapların kültürüne de baktığımızda hem yerilen, kız çocuklarının diri diri gömmeleri gibi, hem de övülen, cömertlik gibi, yanlar vardır. Bu minvalde şair, aşağıdaki beyitlerde Hz. Peygamber'i şöyle methetmiştir:

فَرْدُ الجَلالَةِ فَرْدُ الجُودِ مَكْرَمَةً فَرْدُ الوُجُودِ عَنِ الأَشْبَاهِ وَالنَظَرَا

[178] Kisra, Sasaniler sülalesinden olan eski İran hükümdarlarına verilen isimdir. Rum imparatorlarına Kayser, Çin hükümdarlarına Fağfur ve Hakan denildiği gibi, bunlara da bu isim verilirdi. Bkz. İlhan Ayverdi, **Misalli Büyük Türkçe Sözlük**, Kubbealtı, İstanbul 2016, c. 2, s. 74.

[179] Miras Kâmil, **Sahîh-i Buhari** "Menâkıb", 3/25; Mehmet Sofuoğlu, **Sahîh-i Muslim ve Tercemesi, "**Fedâil", İrfan yay. 3.bsk. İstanbul 2013, c. 4, s. 132.

أَعْلَىَ الْعُلَى فِي العُلا قَدْرًا وَأَمْنَعُهُمْ دَارًا وَجَارًا وَأَسْمَا فِي السَّمَا وذُرَ ا [180]

Yücelikte tektir. Cömertlikte tektir. varliklardan ve benzerlerinden farklıdır.

Yükseklikte (değerce) en üst kademededir. Onlardan hem hâne hemde komşuluk bakımından en güvenilirdir. Gökyüzünde en yüce olanıdır.

Arap kültüründe, kimin ocağında kül çoksa o kişi cömertlikle övülüyordu. Cahili dönemde dahi bu davranışın örnekleri bolca görülmektedir.[181]

Şair, Hz. Peygaber'i cömertliğiyle överken onu yeryüzünde Allah nurunun tecelisi, cömertliğin tek örneği, benzerlerinden farklı, en yüksek mertebeye sahib, en güvenilir ve göğe çıkması gibi meziyetleri ele alarak onu övmüştür.

Şair, aşağıdaki beyitler de bu bağlamda uyarıcı, şöyle övmüştür:

يَامَنْ يَجُودُ عَلَى الوُجُودِ بِأَنْعُمٍ خُضْرٍ تَعُمُّ عُمُومَ صَوبِ الصَيِّبِ

يَاغَوثَ مَنَ فِي الخَافِقِينَ و غَيثَهُمْ وَرَ بِيْعَهُمْ فِي كُلِّ عَامٍ مُجْدِ بِ

يَامَنْ نُؤَمِّلُ مِنْهُ كُلَّ كَرامَةٍ وَنَلوُذُ فِيَ حَرَمِ الجَنابِ الأَغْلَبِ

يَا مَنْ نُنَادِيهِ فَيَسْمَعُنا عَلَى بُعْدِ الْمَسَافةِ سَمْعَ أَقْرَبِ أَقْرَبِ [182]

Ey yaratılanlara karşı tüm nimetlerle cömertce davranan, iyilikleri her taraftan gelen.

Ey kıtlık yıllarında! Her iki cihand akillerin imdadı, yağmurları, baharları.

Ey ondan bütün iyilikleri beklediğimiz! Allah'ın hareminde ona sığındığımız,

tat aldığımız.

---

[180] Bura'î, **ed-Dîvân**, s. 57.

[181] Alî Cârim-Mustafa Emîn, **el-Belâğatu'l-Vâdiha**, s. 154; es-Seyid Ahmed, **Cevâhiru'l-Belâğa fi'l-Me'âni ve'l-Beyâni ve'l-Bedi**, s. 19; et-Teftezânî, **Muhtasaru'l-Me'âni**, s. 53; el-Kazvînî, **el-Îdah fi'Ulûmi'l-Belâğa,** s. 37.

[182] Bura'î, **ed-Dîvân**, s. 41.

Ey çağırdığımızda mesafemiz uzak olmasına rağmen, bizi en yakınımızdaki gibi duyan!

Şair, yukarıdaki beyitlerde Hz. Peygamber'in yaratılanlara karşı cömert davranması, onun her iki cihanda da kurtuluş vesilesi ve umut olması gibi meziyetlerle zikredip övmüştür.

8. Diğer Peygamber'lere Kıyasla Meziyetleriyle Övülmesi

Şair, zikredeceğimiz beyitlerde Hz. peygamber'in diğer pegamberlere nazaran üstünlüğünü dile getirerek övmüştür:

لَئِنْ كَانَ إبراهِيمُ خُصَّ بِخُلَّةٍ فَذَا نَبِيٌّ أُوتِيَ القُرْبَ وَالحُبَّا

وَإنْ كَانَ فَوقَ الطُورِ مُوسَى مُكَلِمًا فَأَحْمَدُ جَازَ السَبْعَ وَاخْتَرَقَ الحُجْبَا

وَإنْ فَجَّرَ اليَنْبُوعُ مُوسَى مِنَ الصَّفَا فَأَحْمَدُ أَرْوَى مِنْ أَنَامِلِهِ الرِّكْبَا

وإنْ كَلَّمَ الْأَمْوَاتَ عِيسَى بْنُ مريمَ فَأَحْمَدُ فِي يُمْنَاهُ سَجَّتِ الحَصْبَا

لَقَدْ فَضَّلَ الأَمْلَاكَ والرُسُلَ رِفْعَةً عَلَيْهِمْ وَسَادَ الجِنَّ والعُجْمَ والعُرْبَا

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اَلأَنْبِياءَ جَمِيعَهُمْ عَلَيهِ يُحِيلوْنَ الشَّفَاعَةَ فِي القُرْبَى

فمَا أَحَدٌ مِنْهُمْ يَقُولُ أنَا لَهَا سِوَاهُ وَأَيَنْتَهِي مِثْلَهُ قُرْبَا

غَدَاتَ تَرَى مِنْ تَحْتِ لِوَائِهِ حَبِيبًا وحَوْضًا طَيِّباً بَارِدًا عَذْبَا

عَليكَ سَلامُ اللَّهِ عِدْ بِكرَامَةٍ لِمَنْ لايَرَى غَيرَ الذنُوْبِ لهُ كَسْبَا

وَقُلْ أَنْتَ يَا عَبدَ الرَّحِيمِ غَدا مَعِيَ بِحَضْرَةِ قُدْسٍ عِنْدَ مَنْ يَغْفِرُ الذَّنْبَا [183]

Şayet Hz. İbrahim ile dostluk kurulmuşsa, bu peygamber'e ise yakınlık ve sevgi verilmiştir.

Hz. Musa ile Tur dağında konuşulmuşsa, Ahmet ise yedi göğü geçip perdeyi aşmıştır.

Hz. Musa kayadan çeşme akıtmışsa Ahmed ise parmaklarından su vermiştir.

[183] Bura'î, **ed-Dîvân**, s. 86.

Meryem oğlu İsa, ölülerle konuşmuşsa Ahmet ise ellerinde çakıl taşı konuşmuştur.

Allah, onu peygamberlerden ve padişahlardan üstün kılıp cinlere, acemlere ve Araplara efendi kılmıştır.

Bilmez misin? Kıyamet gününde bütün peygamberler ona şefaati havale ederler.

Hiçbirisi o değil ben şefaata yetkili kılındım demez. Ondan başka onun gibi daha yakın olanı var mı?

Yarın onun bayrağı altında dostları, temiz, tatlı ve serin suyla dolu havuzu göreceksin.

Allah'ın selamı sana olsun. Günahtan başka hiç bir şeyi olmayan iyilik vaad et.

Deki ey Abdurrahîm, günahları affedenin huzurunda, yarın benimlesin.

Her peygamber'in bir meziyeti ve üstünlüğü vardır. Hz. Peygamber diğer peygamberlerin efendisidir. Nitekim Allah (c.c.) şöyle buyurmaktadır:

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِمَنْ كَانَ يَرْجُو اللهَ وَاليَومَ الآخِرَ... [184]

"Şüpesiz ki Allah resûl'un de sizin için, Allâh'a ve âhiret gününe kavuşmayı umut edenler için bir «üsve-i hasene» (uymaya değer en güzel bir örnek) vardır."

وَمَا أرْسلناكَ إلا رَحْمَةً لِلعَالَمِينَ[185]

"Biz seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik."

Yukarıdaki ayetlerde buyrulduğu gibi Hz. peygamer bütün âlemler için rahmet vesilesi kılınmıştır. Şair, sözkonusu beyitlerde Hz. Peygamber'in diğer akranlarına nazaran üstünlüğü dile getirilerek methedilmiştir. Bu meziyetler bağlamında

[184] Ahzâb, 33/26.
[185] Enbiyâ, 21/107

insanların yanı sıra Allah (c.c.)da onu şöyle övmüştür: "*Muhakkak ki Sen, yüce bir ahlâk üzeresin*!" [186]

Bu bağlamda şair, başka beyitlerde onu şöyle methetmiştir:

إِمَامُ الْمُرْسَلِينَ وَمُنْتَقاهُمْ حَوى الْخَيرَاتِ خَتمًا وَإبتِداءَ

تَنَاهاَ فَخْرُ كُلِّ أَخيِ فَخَارٍ وَلَنْ تَلْقَ لِمَفْخَرِهِ إِنْتِهَاءَ

كَفَّلَتْهُ كَرامَةَ المِعْرَاجِ فَضْلاً بِهَا فِي القُرْ بِ سَادَ الأَنْبِياءَ

سَرَى مِنْ مَكَّةَ بِبُراقِ عِزٍّ لِأَقْصَى مَسْجِدٍ وَعَلا السَّماءَ

مُفَتَّحَةً لَهُ ٱلأَبْوابُ مِنْها يُجَاوِزُها إِلَىٰ ٱلعَرْشِ إِرْتِقاءَ[187]

Peygamberlerin seçkini ve önderidir. Hem ilk hem de son bütün iyilikleri kendisinde barındırmıştır.

Her erdemlinin övüncünün üstüne çıkmış. Övüncüne bir sınır göremezsin

Allah, kendisine yakınlığa ilaveten onu miraç nimetiyle mükâfatlandırdı ve o, bütün Peygamberlere önder oldu.

Mekke'den kutlu burakla Mescid-i Aksa'ya ve oradan da göklere yükseldi.

Ona bütün kapılar açılıp o, kapılaradan arşa yükseldi.

Hz. Peygamber'in bütün peygamberlerden üstün olması ve Allah'ın (c.c.) onu Mekke'den Mescid-i Aksâ'ya ve oradan da miraçla şereflendirmesi gibi üstünlükleri dile getirilmiştir.[188] Aynı zamanda bu beyitler miraç olayı methiyesine de örnek gösterilebilir.

Şair, aşağıdaki dizelerde de Hz. Peygamber'i diğer paygamberlere nazaran miraç meziyetiyle şöyle övmüştür:

[186] Kalem, 4/68.
[187] Bura'î, **ed-Dîvân**, s. 88.
[188] Necm, 11/12.

فَسُرَّ بِهِ الْمَلائِكَةُ إِبْتِهَاجًا وَصَلَى خَلْفَهُ الرُسُلُ إِقْتِدَاءَ

وَكَلَّمَ مِنْ قَابِ قَوْسَيْنِ وَأَلْهَمَ فِي تَحِيَّتِهِ الثَّنَاءَ

فَقَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ سَلْنِي فَلَسْتُ أَشَاءُ اِلَّا أَنْ يَشَاءَ

خَزَائِنُ رَحْمَتِي لَكَ فَاقْضِ فِيهَا بِحُكْمِكَ لَسْتُ أَمْنَعُكَ العَطَاءَ

وَشَفَّعَهُ الإِلَهُ بِكُلِّ عَاصٍ وَكُلِّ مُقَصِّرٍ يَخْشَى الجَزَاءَ[189]

Melekler onunla sevindiler, Peygamberler arkasında ona uyarak namaz kıldılar.

Allah, en kısa mesafede onunla konuştu ve selamlamada onu övdü.

Allah (c.c.) ona iste senin isteğin benim isteğimdir dedi.

Benim hazinelerim senindir. İstediğini yap. Senin isteğini engeleyecek değilim.

Allah, bütün günahkârları ve suç işleyip ama cezadan korkanları onun hatırına affetti.

Şair, yukarıdaki beyitlerde bütün meleklerin onunla sevindiğini ve arkasında bütün peygamberlerin namaz kıldığını vurgulamaktadır. Allah, bütün hazinelerini ona açıp ne istersen iste, isteğin gerçekleşecek. Zayıf ve günahkârların onunla affedilmesi gibi meziyetleri dile getirilmiştir. En önemlisi Allah'ın Hz. Peygamber ile en kısa mesafe olan [190](**قَابِ قَوْسَيْنِ**) mesafesinde gürüşmesidir. Çünkü bu mesafe Hz. Peygamber'den başka hiç kimsenin geçemediği mesafedir.

Şair'in kulanmış olduğu "*Kâb-ı Kavseyn"* ifadesinden kasıt mesafedir. Bu mesafe de Allah için değil belki bizler için geçerlidir.

[189] Bura'î, **ed-Dîvân**, s. 88.
[190] Luvîs M'alûf, **el-Muncid**, s. 134; İlhan Ayverdi, **Misalli Büyük Türkçe Sözlük**, s. 55.

نَحنُ أقربُ إليهِ مِنْ حَبْلِ الوَرِيدِ [191]

"Biz insana şah damarından daha yakınız" ifadesi de gösteriyorki burada mecaz sanatı vardır.

Şair, aşağıdaki beyitlerde Hz. Peygamber'i ins ve cinlerden üstün olmakla şöyle methetmiştir:

وَشَرَّفَهُ عَلى الثَّقَلَيْنِ قَدْرًا وَحَقَّقَ فِي المَعَادِ لَهُ الجَزَاءَ

نَبِيٌّ مَا رَأَتْهُ الشَّمْسُ إِلاَّ وَكَلَتْ عَنْ مَحَاسِنِهِ حَيَاءَ

عَظِيمٌ إِنْ تَوَاضَعَ عَنْ عُلُوٍّ كَبِيرٌ لَيْسَ يَرْضَى الكِبْرِيَاءَ

حَوَى جُمَلَ الْكَلاَمِ فَقَالَ صِدْقاً وَأَحْسَنَ فِي السُؤالِ وَمَا أَسَاءَ

أَبَادَ بِدِيْنِهِ الأَدْيَانَ حَقًّا وَكَانَ قَبْلُ زُوْراً وَإِفْتِرَاءَ[192]

Allah, onu ins ve cinlerden üstün kıldı. Ona ahirette mükâfatı verdi.

Öyle bir peygamberdir ki güneş onu görür görmez utancından güzelliklerini terkeder.

O, bütün sözlerin güzelini barındırır. Dileyen kişiye iyilik eder kötülük etmez.

O, hak dinle diğer bütün dinleri hükümsüz kıldı. Daha önce ise bunlar yalan ve iftiradan ibaretti.

Hz. Peygamber vaad ettiği mükâfatı gerçekleştirir. Söz verdiğini yapar. Çünkü o öyle bir peygamberdir ki hiçbir güneş onu görür görmez utanır. Cümlesinde kinaye sanatı vardır.[193] Hiç kimse onun kötü biri olduğunu söyleyemez. Öyle bir değere

[191] Necm, 11/12.

[192] Bura'î, **ed-Dîvân**, s. 90.

[193] Kinaye: Bir kelimenin hem gerçek hem de mecâz anlamı alınabilecek şekilde birlikte kullanılması dır. Asıl söz konusu olan mecâz anlamdır. Bkz. et-Teftezânî, **Muhtasaru'l-Me'âni,** s. 47; el-Kazvînî,

sahiptir ki hiçbiri onun değerinin düşmesini istemez. Bütün güzel sözleri kendinde barındırmıştır. Çünkü Hz. Peygamber'den hiçbir zaman kötü söz işitilmemiştir. O hak diniyle, diğer bütün dinlerin tahrif edildiğini, diğer dinlerin kendi miadlarını doldurduğunu ve sona erdiğini vurgular. Çünkü son din İslam olduğu için ondan sonra hiçbir din olmayacaktır.

Şair, aşağıdaki beyitlerde Hz. Peygamber'i şu özellikleriye övemektedir:

رَسُولُ اللهِ أَعْلَى النَّاسِ قَدْرًا وَأَكْرَ مُهُمْ وَأَرْحَبُهُمْ فَنَاءَ

مَنْ إِخْتَارَ الوَسِيْلَةَ فِي المَعَالِي وَمَنْ أُوتِيَ الوَسِيْلَةَ وَاللِّوَاءَ

شَفِيعُ المُذْنِبِينَ أَقِلَّ عَثَارِي فَإِنَّكَ خَيْرُ مَنْ سَمِعَ النِدَاءَ

دَعْوَتُكَ عِنْدَ مَا عَظُمَتْ ذُ نُوبِي وَضَاعَ الْعُمْرُ فَاسْتَجِبْ الدُعَاءَ[194]

Allahın resûlu insanların en değerlisi en iyisi ve en hoşgörülüsüdür.

O, yücelikler için vasıta seçilmiş ki ona sancak ve vasıta verilmiştir.

Ey günahkârların umudu! Günahlarımı affet. Sen, sesi duyanların en hayırlısısın. Yükümü azalt. Günahlarım çoğaldığında ve ömür ilerlediğinde, seni çağırdım. Çağrımı kabul eyle!

İnsanların en değerlisi, en hoşgörülüsü, en yüksek makam olan makamı mahmudun sahibi, günahkârların şefaatçisi Hz. Peygamber'dir. Bu şunu gösteriyorki Allah resûlu şefaatte bulunacak ve ümmetin çağrısına sesiz kalmayacaktır. Seslenme olduğunda onun büyük şefaatı devreye girecektir. Bu faziletlerle övülen Hz. Peygamber diğer Peygamberler ve insanlardan üstün değerlere sahip oluduğunu göstermektedir.

---

el-Îdah fi'Ulûmi'l-Belâğa, s. 64; Alî Cârim-Mustafa Emîn, **el-Belâğatu'l-Vâdiha**, s. 150; es-Seyid Ahmed, **Cevâhiru'l-Belâğa fi'l-Me'âni ve'l-Beyâni ve'l-Bedi**, s. 37.

[194] Bura'î, **ed-Dîvân**, s. 88.

Şair, aşağıdaki beyitlerde Peygamberlerden sadece Hz. Muhammed'e verilen bazı özelliklerle onu şöyle methetmiştir:

فآتاهُ بِالمُعْجَزاتِ نَوَاطِقٌ وَرا ياتُهُ بِالفَتْحِ والنَصْرِ تُعْقَدُ

فذَلِكَ نُورُ اللهِ فِي كُلِّ وِجْهَةٍ مِنَ الأَرْضِ وَالسَّيفُ الصَّقِيلُ المُهَنَّدُ

غَنَائِمُهُ حِلٌّ وَمَكَّةُ قِبلَةٌ لَهُ وَالطُهُورُ التُرْبُ وَ الْأَرْضُ مَسْجِدُ

وَكَمْ مِنْ كَراماتٍ لَهُ وَخَصَا ئِصٍ لِمَشْهَدِ هَا فَوقَ السَّمَواتِ مَشْهَدُ

مَدَحْتُ رَسُولَ للهِ مُفْتخِرًابِهِ وَقُمْتُ بِحَمْدِ للهِ أُنْشِى وَأُنْشِدُ

وَقُلتُ لَعَلَّ اللهَ يَمْحُو جَرَائِمِي بِهِ وَابنَ مَسْعُودَ المُقَصِّرَ يَسْعَدُ

رَجَونَاكَ فِي الدَارَينِ يَا عَلَمَ الهُدَى لِأَنَّكَ فِي الدَارَينِ هَادٍ وَمُرْشِدُ[195]

Zafer ve fetih ile onun bayrakları, bağlandı. Mucize olarak onunla konuşanlar oldu.

O Allah'ın yeryüzündeki nuru, parlak hind kılıcıdır.

Ona nice özellikler ve mucizeler verildi. Onları görmek için göklerin üstünde izlenme sahnesi vardır.

Allah'a hamd ederek başladım ve şiir söyledim. Allah Resûluyle iftihar ederek onu övdüm. Şöyle dedim: belki Allah, onunla günahlarımı affeder suçlu Mesut'un oğlu belki yükselir diye.

Ey hidayet bayrağı! Her iki yurta da umudumuz sensin. Çünkü sen her iki yurtta da hidayet edici ve rehbersin.

[195] Bura'î, **ed-Dîvân**, s. 116.

Bir şahısta olupta başka hiç kimsede bulunmayan ile methetemek, Özellikle o meziyet sahibi(خَا تَمُ الأنبِياءِ) ise, örneğin hiç kimsenin itiraz edemediği bir durumdur.

Hz. Peygamber birçok defa nebatatla konuşması, onun mescidindeki kütük ve hayvanatla konuşması, bir devenin sahibini ağır yök taşıttırdığı için ona şikâyet etmesi, ganimet mallarının ona ve ümmetine helal kılınması, toprağın onlara temiz kılınması ve daha birçok özelliklere has kılınması gibi meziyetler mevcutt ise bu kaçınılmazdır.[196]

Bunlar ona has kılınmıştır. Çünkü ganimet malı diğer ümmetlere haramdı. Gökten bir ateş gelip, yapılan faaliyet kabul olmuşsa ateş o malı yutardı. Yutulmadığı zaman ise kabul olunmamış veya bir sorun olduğunun işaretiydi. Lakin Hz. Resûlullâh hürmetine söz konusu mal müslümanlara ise helal kılındı. Bir diğer husus ise yeryüzünün ona ve ümmetine temiz kılınıp, toprak üzerinde de ibadet edilebilir olmasıdır. Çünkü diğer ümmetler toprak üzerinde ibadet edemiyorlardı.[197]

9. Miraca Çıkmakla Övülmesi

Miraç yolculuğu, Hz. Peygamber'e has kulanılmış mucizelerdendir. Şair, onu aşağıdaki beyitlerde şöyle övmektedir:

مُحَمَّدٌ سَيِّدُ الخَلْقِ الَّذِي إِمْتَلأَتْ مِنْ نُورِهِ الأَرْضُ وَالسَّبْعُ السَّموَاتُ

أَسْرَى بِهِ اللَّهُ مِنْ أَرْضِ الحِجَازِإِلى أَنْ قَبَّلَتْ نَعلَهُ الحُجْبُ الرَّفِيعَاتُ

أَدْنَاهُ مِنْ قَابِ قَوْسَينِ حِينَ كَلَّمَهُ بِالغَيبِ مِنْ بَعْدِ مَا قَالَ التَّحِيَّاتُ

وَزَادَهُ مِنْهُ تَشْرِيفًا وَشَفَّعَهُ فِي الخَلْقِ لاَعَدِمَتْ مِنْهُ الشَّفَاعَاتُ

فَالبَدْرُ وَالبَحْرُ وَالقَطْرُ المُغِيثُ حَيًّا وَالفَضْلُ وَالفَخْرُ فِيهِ وَالكَرَمَاتُ

---

[196] Ahmed b. Hânbel, **Musned**, 3/158.

[197] **Buhârî**, "Bâbu's-Salât" 4/127; Abdulazîz b. Abdisselâm, **Bidâyetu's-Sûl fi'Tafdili'r-Resûl**, nşr. Muhammed Nâsîruddîn el-Elbânî, Dâru'l-Fikır, 2.bsk. Beyrut 1986, s. 27.

تَا للهِ مَاْ إِرْ تَفَعَتْ لِلْدِينِ مَرْتَبَةٌ لَوْلا مَراتِبُهُ الشُّمُّ المُنِيعاتُ

أَحْيَا الزَمَانَ فَأَيَّامُ الزَمَانِ بِهِ يَومَانِ فِي اللهِ إِنْعَامٌ وَغَارَاتُ [198]

Yer ve yedi kat göklerin nuruyla dolduğu Muhammed, yaratılışların efendisidir.

Allah, onu geceleyin en yüksek perdelerin ayakkablarını öptüğü yere kadar, hicazdan götürdü.

Onu kâb-i kavseyne (en yakın mesafeye) kadar kendine yakınlaştırıp selamdan sonra gaipten onunla konuştu.

Allah onun saygınlığını artırdı ve yaratılanlar için şefaatçı kıldı. Onun şefaatleri son bulmasın.

Fazilet, övünç, dolunay, deniz, can veren soyluluklar, yağmur ondadır.

Allah'a and olsun ki onun ulaşılmaz veyüce fazileti olmasaydı dinin yayılması bukadar olmazdı.

Zamanı diriltti. Günler onunla birlikte. Allah için iki gün oldu. Vardır. Nimet ve saldırı günleri.

Miraç, Hz. Peygamber'in Mekke'den Mescid-i Aksa'ya ve oradan da Allah'ın huzuruna çıkmasıdır. Bu yolculukta birçok şey yaşanmıştır. Diğer peygamberlerle görüşülmüş ve miraç hediyeleri ismiyle birçok hediye ona ve onun zatında ümmetine verilmiştir. Şair burada Hz. Peygamber'in miraca çıkmakla övmektedir. Çünkü miraç olayı büyük mücizelerden birisidir. Allah'ın huzuruna çıkmak hiçbir peygambere verilmeyen bir meziyettir.

Miraç hadisesi, övgüde zirvre noktasıdır. Aynı zamanda inançla anlaşılan bir hadisedir. Çünkü inanç olmadan miraç olayı anlaşılmaz. Ancak inanç varsa anlaşılır. Allah'ın dilemesi iki harfin yani ك ve ن harflerinin birleşmesiyle olur. Bu kadar uzak bir mesafe, nasıl olur da bir gecede gidilip gelinir? Dolayısıyla miraç hadisesi

[198] Bura'î, **ed-Dîvân**, s. 114.

aklın hükmüyle değil ancak inanmakla anlaşılır. Yüce Allah bu konuda şöyle buyurmaktadir:

سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِهِ لَيْلاً مِنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى الْمَسْجِدِ الأَقْصَى [199]

"Kulunu (Hz. Muhammed'i) bir gece Mescid-i Haramdan Mescid-i Aksa'ya götüren Allah'ın şanı yücedir."

Yukarıdaki ayet-i kerime, miraç olayının gerçekleştiğini göstermektedir. Bu da Allah'ın elçisini huzuruna almasıdır. Bu da onun üstün meziyet sahibi olduğunu göstermektedir. Böylece bu mucize meziyet olma hasebiyle övgüye mevzu edilmiştir.

Şair, bu bağlamda aşağıdaki dizelerde, Hz. Peygaber'in miraca çıkışını ön planda tutarak onu şöyle methetmektedir:

إِنَّ رَسُولَ اللهِ مِنْ مَكَّةَ سَرَى إِلَى القُدْسِ وَالرُّوحُ الْأَمِينُ سَمِيرُ

فَجَازَ السَّمَاءَ السَّبْعَ فِي بَعْضِ لَيْلَةٍ وَلكِنْ بَعْدَ السَّبْعِ أَيْنَ يَسِيرُ

فَلاَحَ لَهُ مِنْ رَفْرَفِ النُّورِ لَائِحٌ مِنَ النُّورِ لِلْهَادِي البَشِيرِ بَشِيرُ

وَشَاهَدَ فَوْقَ العَرْشِ كُلَّ عَجِيْبَةٍ وَمَا تَمَّ اِلاَّ زَائِرٌ وَمَزُورٌ

حَبِيبٌ تَمَلَّى بِالحَبِيْبِ فَخَصَّهُ وَ شَرَّفَهُ بِالْقُرْبِ وَهُوَ جَدِيرُ

وَقَالَ لَهُ سَلْنِي رِضَاكَ فَإِنَّنِي عَلَىَ كُلِّ شَيْءٍ فِي رِضَاكَ قَدِيرُ[200]

Şüphesiz Allah resûlu, Cebrail ile beraber geceleyin Mekke'den Kudüs'e gitti.

Gecenin bir kısmında yedi gök tabakayı geçti. Fakat yediden sonra nereye gidecek?

[199] İsrâ, 17/1.
[200] Bura'î, **ed-Dîvân**, s. 133.

Rehber ve uyarıcı için, nur kanatlardan, nurlu bir taht göründü.

Bütün acayip şeyleri Arşin üstünde gördü. Ne varki bu ziyaretçi ile ziyaret edilen hemen son buldu.

Dost dostla ilgilenip, onu kendine yakınlaştırmakla şereflendirdi. O, da bunu hak ediyordu.

Ona memnun olmak için benden ne istersen iste. Ben memnun olman için istediğin herşeye kadirim dedi.

Hz. Peygaber yedi kat göğü tek tek geçerek birçok olaya tanıklık etmiştir. Cennet cehennem, diğer peygamber'ler gibi mucizevi olayları görmüştür. Şair bu hadiseyi vurgulayarak onu övmüştür.

10. Peygamberlik Alametleriyle Övülmesi

Peygamberlik alametleri sadece müslümanların değil aynı zamanda ğayr-i müslimlerin de ilgilendiği bir konu olmuştur. Müslümanlar kendi peygamberlerini şartsız kabul etmiş, mucizeler ise onların imanını daha da artırmıştır.

Ğayr-i müslimler ise dinlerinin tahrif edildiğini çok iyi biliyorlardı. Dolayısıyla hem Tevrat'ta hem de İncil'de ahir zaman peygamberinin geleceği bilgisini görmüşlerdi. Korku ve tedirginlik, onları sarmıştı. Kimisi de gerçeği öğrenmek için onları araştırıyordu.[201]

Şair, aşağıdaki beyitlerde Hz. Peygamber'in nübüvvet alametlerini ele alarak onu şöyle övmüştür:

ذا بَهْجَةُ الكَوْنِ ذَا سِرُ الْهِدايةِ ذَا رُوْحُ الوُجُودِ المُصْطفَى ذَا خَيرُ مُخْتَارِ

إِنْجِيلُ عِيسَى مَعَ التَّوْراةِ بَشَّرَنَا بِبَعْثِهِ مُسْتَنِيدًا عَنْ كَعْبِ أَحْبَارِ

وَكَمْ لَهُ فِي عَلامَاتِ النُّبُوَّةِ مِنْ مُصَنَّفَا تٍ صَحِيْحَاتٍ وَأَثَارِ

كَبُرءِ مَرْضَى وَفَيْضِ المَاءِ مِنْ يَدِهِ وَأُنْسِ نافِرٍ وَغَزْلانٍ وَأَطْيَارِ

[201] Muhammed Rıda, **Muhammed Resûlullâh**, s. 58; el-Kisâî, **Kısasu'l-Enbiyâ,** s. 32.

وَنُطْقِ ضَبٍّ وَنَسْجِ ٱلْعَنكَبوتِ كَمَا بَاضَ الْحَمَامُ لِثَانِي اِثْنَيْنِ فِي الغَارِ[202]

O, kâinatın neşesi, o, hidayetin sebebi, o Mustafa, o, varlığın ruhu ve o, seçilenlerin en hayırlısıdır.

Kab-i Ahbâr'a dayanan senede göre, Tevrat ve İsa'nın İncili, onun gelişini bize müjdelemiştir. Kitaplarda ve sahih kaynaklarda Onun nice peygamberlik alametleri geçmektedir.

Ellerinden suyun akması, insanların ona güvenmesi, ceylanın ve kuşların ona sığınması, hastalara şifa olması gibi.

Örümceğin ağ örmesi, güvercinin mağaradaki ikinin ikincisene yuva yapması ve kertenkele'nin onunla konuşması gibi.[203]

Şair, yukarıdaki beyitlerde Hz. Peygamber'i kâinatın neşesi, kâinattakilerin doğru yolu bulmala kaynağı ve seçilmişlerin hem beden hem de ruh açısından en hayırlısı gibi özelliklerle övmüştür.

Şair, Tevrat ve İncil'in Hz. Peygamber'in geleceğinden haber vermesi, birçok kaynakta peygamberlik alametlerinin geçmesi, hastaları iyleştirmesi, parmaklarından suyun akması, kertenkeleyle konuşması, hicret esnasında müşriklerin onları takip ederken mağaraya girdiklerinde, örümceğin mağara ağzına ağ örmesi ve güvercinin yuva yapması gibi alametleri ele alarak Allah resulünü meth etmiştir.[204]

Adı geçen alametlerin, Hz. Peygamber'de bulunması, herkes tarafından kabul edilen ve tevatür yoluyla nakledilmiş alametlerdir.

Şair, başka beyitlerde Hz. Peygamber'i şu özellikleriyle methetmiştir:

سِرُّ السَرَارَةِ لُبُّ الُّلبِّ مُنتَخَبٌ مِنْ هَاشِمٍ خَيرِ مَدْفُونٍ بِخَيرِ ثَرَى

هِدايَةُ اللهِ فِي الدُنْيَا وصَفْوَتُهُ فِيهَا وَخِيرَتُهُ مِمَنْ ذَ رَا وَبَرَا

[202] Bura'î, **ed-Dîvân**, s. 112.
[203] Bura'î, **ed-Dîvân**, s. 113.
[204] Muhammed Rıda**, Muhammed Resûlullâh,** s. 76; Ebû Muhammed Abdulmelîk b. Hişâm b. Eyyûb el-Hamevî, **es-Sîretu'n-Nebeviyye,** thk. İbrâhîm el-Ebyarî, Dâru İbn Kesîr, 6.bsk. Beyrut 1438/ 2017, s. 26.

إِنْ كَانَ فِي الْكَوْنِ مَوجُودًا وَآدمُ فِي ماء وَ طِينِ حَمَاءٍ لَمْ يكُنْ بَشَرَا

نُبُوَّةٌ قَبْلَ خَلْقِ الْخَلْقِ سَابِقَةٌ إنَّ الإِمَامَ إمامٌ والوراءُ وَرَا

السَّهْلَةُ السَّمْحَةُ الغرَّاءُ مِلَّتُهُ وآلُهُ الطَّيِّبُونَ السَّادَةُ الغُرُرَا[205]

O, Haşimiler'den seçilen, sırının sırrı, özün özü ve en hayırlı yerde defin edilenlerin en hayırlısı olanıdır.

Allah'ın dünyadaki seçkini, hidayet sebebi, hidayet kaynağı yaratılmışların en hayırlısıdır.

Âdem su ve toprak iken, daha yaratılmamiş iken onun nuru vardı.

Kâinat yaratılmadan evel o, önder idi Peygamber idi.

Kolaylık, hoş görü, cömertlik, onun dinindendir. Ailesi ise hepsi temiz ve parlak önderdirler.

Şair, geçen beyitlerde Hz. Âdem çamur bile olmamışken Hz. Peygamber'in var olduğunu, çaresizlerin çaresi, sevginin kaynağı, nurun özü, Haşim oğullarından olması, en hayırlı yerde defin edilenlerin en hayırlısı, dünyada gelip geçenlerin en seçkini gibi meziyetlerle methetmiştir. Nitekim Arapların içinde Kureyş kabilesi, Kureyşin içinde de en asil soy Haşim oğullarıdır.

Şair, aşağıdaki dizelerde Peygamberlik özelliklerini ele alarak Hz. Peygamber'i şöyle methetmiştir:

وَقَدْ كَانَ إِبنُ آمِنَةَ نَبِيًّا وَآدمُ لَمْ يَكُنْ حَمَأً مُسِنًا

وَتَحْتَ لِوَائِهِ لِلْرُسُلِ ظِلٌّ غَدًا يَوْمَ الجِبَالُ تَكُونُ عِهْناً

وَكُلُ المُرْسَلِينَ يَقُولُ نَفْسِي وَأَحْمَدُ أُمَّتِي إِنْسًا وَجِنًّا

شَفِيعُ المُذْنِبِينَ تَوَلَّ نَصْرِى إِذَا مَاالدَهْرُ لِي قَلَبَ المُحِيبِنَا[206]

[205] Bura'î, **ed-Dîvân**, s. 57.
[206] Bura'î, **ed-Dîvân**, s. 130.

Âdem daha çamur bile olmamaışken Amine'nin oğlu peygamber idi.

Dağlar yün gibi dağıldığında, Onun bayrağının altı yarın(kıyamet günü) peygamberlere gölgelik olacak.

Bütün Peygamberlerin nefsi nefsi diyecekleri günde, Ahmet ise ins ve cin olan ümmetim diyecek.

Zamanla sevenlerimiz yok olduğunda, yardımımı üstlenecek O, günahkârların şefaatçısıdır.

Şair, daha Hz. Âdem çamur bile olmamışken Peygamber'in peygamber olduğunu, bütün peygamberlerden üstün olduğunu vurgular. Kıyamette bütün peygamberler onun bayrağı altında toplanacaklar. Her peygamber'in nefsi nefsi dediği günde, o, ümmetim ümmetim, diyecek. Nitekim bu konuda Allah Resûlu (s.a.v.) hadisi şeriflerinde şöyle buyurmaktadır:

كُلُّ النَّاسِ يَومَ القِيَامَةِ يَقولُ نَفْسِي نَفْسِي فأَرفع رأسي فأقول: يا ربِّ أُمَّتي أُمَّتي [207]

"Kıyamet günü bütün insanlar nefsim nefsim diyecek, efendimiz Hz.Muhammed (s.a.v.)ise ümmetim ümmetim diyecek."

yukardaki hadisi şerif gösteriyorki kıyamet gününde ümmetine bu meziyetinden dolayı Allah'tan şefaat isteyecektir. Bu itibarla şair, burada Hz. Peygamber'i peygamberlik özelliklerini dile getirerek övmüştür.

11. Kabrine Hitaben Övülmesi

Şair, Hz. Peygamber'i defin mekânı olan kabriyle şöyle övmüştür:

يَا خَيْرَ مَنْ دُفِنَتْ فِي التُّرْبِ أَعْظُمُهُ فَطَابَ مِنْ طِيبِهِنَّ السَّهْلُ وَالجَبَلُ

نَفْسِي فِدَاءٌ لِقَبْرٍ أَنْتَ سَاكِنُهُ فِيهِ الهُدَى وَالعَلَمُ وَالعَمَلُ

أَنْتَ الحَبِيبُ الَّذِي نَرْجُو عَوَاطِفَهُ عِنْدَ الصِّرَاطِ عِنْدَ مَاضَاقَتِ الحِيَلُ

[207] Mustafa Saîd, **Nuzhetu'l-Muttakîn**, **Şerhu'r-Riyâdi's-Sâlihîn**, Dâru'l-Eda, 2.bsk. İstanbul 1400/1970, c. 2, s. 158.

نَرْجُو شَفَاعَتَكَ العُظمَى لِمُذْنِبِنَا بِجَاهِ وَجْهِكَ عَنَّا تُغْفَرُ الزَّلَلُ

يَا سَيِّدِي يَا رَسُولَ اللهِ خُذْ بِيدِي فِي كُلِّ حَا دِ ثَةٍ مَالِي بِهَا قِبَلُ

قَالُوا نَزِيلُكَ لايُؤْذَى وَهَا أَنَاذَا دَمِي وَعِرْضِي مُبَاحٌ وَالحِمَى هَمَلُ

وَصِلْ بِرَحْمَتِكَ عَبْدَ الرَّحِيمِ وَمَنْ يَلِيهِ لَاخَابَ فِيكَ الظَّنُ وَالأَمَلُ [208]

Ey kemikleri toprak altında olanların en hayırlısı, güzel kokusundan dağ ve ova mutlu olan!

Senin içinde durduğun kabre feda olayım. İçinde ilmin, amelin, yol göstericinin olduğu.

Sırat köprüsünde çareler tükendiği zaman sen merhametini umduğumuz sevgilisin.

Günahlarımız için yüce merhametini umuyoruz. Senin yüzün suyu hümetine hatalarımız affedilir.

Ey efendim? Ey Allah resulü? Gücümün olmadığı bütün durumlarda elimi tut.

Misafirine eziyet edilmez diyorlar. Oysa işte benim kanım heder oluyor ve onurum, çiğneniyor. Çocuklar ağlıyor.

Merhametinle Abdurrahim ve ondan sonrakileri yalnız bırakma. Senin hakkındaki beklenti ve düşünceler yanılmaz.

Şair, Allah elçisinin kabrini kişileştirerek, onun kabrine selam vermiştir. Burada her ne kadar kabre seslenilmişse de aslında asıl muhatap içindekidir. Burada mecaz-ı mursel sanatı yapılmıştır. Karine dediğimiz alamet, işaret ise (الحَالِيةُ وَالمَحَلِيةُ) yer-yön, ilişkisidir. Çünkü asıl gaye kabir değil, içindeki olandır.[209]

[208] Bura'î, **ed-Dîvân**, s. 110.
[209] Detaylı bilgi için Bkz. çalışmamız, s. 31.

Kabre selam vermenin bir diğer anlamı ise paygamberler ve şehitlerin diri olmaları inancıdır.[210] Nitekim Bakara suresinde geçen bir ayet-i celilede şöyle buyrulmaktadır:

وَلاتَقُولُ لِمَنْ يُقْتَلُ فِي سَبِيلِ اللهِ أَمْوَاتٌ بَلْ أَحْياءٌ وَلكِنْ لاتَشْعُرُونَ[211]

"Allah yolunda öldürülenlere ölüler demeyin. Bilakis onlar diridirler, lakin siz anlayamazsınız."

Ayrıca kabir ziyareti adabında da içindekine selam verilir.[212] Şair, selamıyla aynı zamanda Hz. Peygamber'i methetmiş ve yerin onunla şeref bulduğunu vurgulamıştır.

Şair, bu bağlamda aşağıdaki dizelerde de Hz. Peygamber'i şöyle methetmiştir:

مِنِّي السَّلامُ عَلىَ القَبْرِ الَّذِي إِعْتَكَفَتْ فِيهِ العُلَا وَانْتَهَتْ فِيهِ النِهَايَاتُ

وَجَادَ طَيْبَةَ مُرفَضٌ يَلُوحُ بِهِ زَهْرُ الرِّيَاضِ وَتَحضَرُّ البَشَامَاتُ

أَرْضٌ سَمَتْ بِرَسُولِ اللهِ أَشْرَفِ مَنْ تَشَرَّفَتْ فِيهِ آبَاءٌ وَ أُمَّاتُ

لَهُ فَخَارٌ وَتَعْظِيمٌ وَمَرْتَبَةٌ وَ مُعْجِزَاتٌ كَثِيرَاتٌ وَآياتُ

وَإِنْ مَدَحْتُكَ بالتَّقْصِيرِ مُعَرِّفًا فَمَدْحُكَ الوَحْيُ وَالسَبْعُ القِرَاآتُ

وَقُلْ لَاتَخَفْ بَعْدَ هَا عَبَدَ الرَّحِيمِ وَمَنْ يَلِيهِ أَهْلٌ وَصَحْبٌ أَوْقُرُبَاتُ[213]

Sınırların neticelendiği ve içinde yücelik sahibi biri bulunan kabre selam olsun.

Onunla bahçenin çiçekleri tebessüm ederek gülüyorlar. Doğru yolu kurduktan sonra yalnız kaldı.

Öyle bir yer ki Allah resûluyle anne ve babaların kendisiyle şeref buldukları en şerefli olan ile yücelmiştir.

---

[210] Ahmed b. Hânbel**, Musned**, 2/526; Ebû Davûd, **es-Salât**, 2/2024.
[211] Bakara, 1/154
[212] Muslum, **el-Cenâiz**, s. 102.
[213] Bura'î, **ed-Dîvân**, s. 114.

Onun için değer, övünç, şan, birçok mucize ve olağanüstünlükler vardır.

Şayet ben seni övmede kusur etmiş olsam da seni vahiy ve yedi kıraat övmüştür.

De ki ey Abdurrahîm ve ondan sonra gelen aile, dost ve akrabalar korkmayın!

Şair, yukardaki beyitlerde Hz. Peygamber'i bulunduğu yer olan kabriyle methemiştir. Hz. Peygamber'in değer ve şanı gökte başlamış yerde de devam etmiştir. Öyleki peygamberlikten önce olsun veya sonra geçtiği yerler, namaz kıldığı yerler tespit edilmişse ya mescit yapılmış ya da olduğu şekilde korunmuştur. Dolayısıyla bu, onun değer ve şanından dolayı yapılmıştır.

12. Kişiliğiyle Övülmesi

Şair, insanlara örnek ve rehber olan Hz. Peygamber'i kişiliğini, şahsiyetini, ele alarak şöyle methetmiştir:

سَيِّدُ السَادَاتِ مِنْ مُضَرٍ غَوْثُ أَهْلِ البَدْرِ وَالحَضَرِ

صَاحِبُ الآيَاتِ وَالسُّوَرِ مَنْبَعُ الأَحْكَامِ والحِكَمِ

قَمَرٌ طَابَتْ سَرِيرَ تُهُ وَسَجَيَاهُ وَسِيْرَ تُهُ

صَفْوَةُ البَارِى وَخِيْرَ تُهُ عَد لُ أَهْلِ الحِلِ وَالحَرَمِ

مَا رَأَتْ عَيْنِي وَلَيْسَ تَرَى مِثْلَ طَهَ فِي الوَرَى بَشَرًا

خَيرُ مِنْ فَوقِ الثَرَى أَثَرَى طَاهِرُ الأَخْلاقِ وَالشِّيَمِ

جَا وَزَ السَبْعَ الطِبَاقَ إِلَى قَا بَ قَوْسَينِ إِسْتَمرَ عُلا[214]

Bedir günün ve şehir halkının imdadı. Mudar soyundan efendiler efendisi.

Ey! Hüküm ve hikmetin kaynağı, Ayet ve surelerin sahibi.

Huyu, geçmşi, kişiliği bir ay gibi tertemiz.

Yüce Allah'ın seçkini ve gözdesi, Mekke ve Medine halkının adalet kaynağı.

[214] Bura'î, **ed-Dîvân**, s. 110.

İnsanlar içerisinde Taha gibi bir insan, şimdiye dek gözün ne görmüş ne de görecek. Ahlakı ve kokusu tertemiz. Yeryüzüne basanların en hayırlısı.

Hz. Peygamber'in kişiliği ne kadar anlatılırsa ve ne kadar övülürse de yine övgüler eksik kalır. Nitekim onun düşmanları dahi, daha o peygamber bile olamamışken onun kişiliğine gıpta edip onu övmüşlerdir. Allah (c.c.) onun kişiliğini överek ayeti kerimelerde şöyle buyurmuştur:

إِنَّا أرسلناكَ شاهدًا ومبشرًا ونذيرًا[215]

"Biz seni ancak şahit, müjdeleyıcı ve uyarıcı olarak gönderdik."

Kâinatın yaratıcısı Allah'ın kulanmış olduğu veciz ifadelere bakıldığında birçok sıfatı barındırdığı görülmektedir. Hz. Peygamber, müminler için müjdeleyıcı, küfür ehli için ise uyarıcıdır. İyilik veya kötülüğe de şahit kılınmıştır.

Yukarıdaki sıfatlarda sadece ahiret için değil aynı zamanda dünya ehli için de ibretler vadır. Onun için kulanılan müjdeleyici, uyarıcı ve şahit kelimeleri aynı zamanda birer övgüyü teşkil etmektedir. Çünkü bunlar herkesin ulaşamayacağı mertebelerdir.

Şair, Allah resûlu'nün kişiliğini şu şekilde övmüştür: Onun yardım sever, iyi huylu, temiz seciyeli, onun pak olmasından dolayı nübüvvet için insanlar içerisinden Allah'ın onu seçmesi, ona kitabın verilmesi gibi meziyetlerle methetmiştir.

Şair, aşağıdaki beyitlere tasavvufi bir anlam katarak Allah Resûlu'nü şöyle de methetmiştir:

لا تَغْلِقُوا الأَبْوَابَ دُونِي لِزَلَّتِي فَأَنتُمْ كِرامٌ وَالكَرِيمُ غَفُورُ

وَقَدْ أَثْقَلَتْ ظَهْرِي الذُّنُوبُ وَإِنَّمَا رَجَائِ لِغَفَارِ الذُّنوبِ كَثِيرُ

وَجَاهُ رَسُولِ اللهِ أَحْمَدَ نُصْرَتِي إِذَا لَمْ يَكُنْ لِي فِي الخُطُوبِ نَصِيرُ

وَمَدْحُ رَسُولِ اللهِ فَأْلُ سَعَادَتِي أَفُوزُ بِهِ يَوْمَ السَّمَاءُ تَمُورُ

[215] Fetih, 48/8.

نَبِيُّ تَقِيُّ أَرْ بَحِيُّ مُهَذَّبٌ بَشِيْرٌ لِكُلِّ الْعَالَمِينَ نَذِيرُ[216]

Günahkâr olmamdan dolayı, kapıları üstüme kapatmayın. Çünkü siz iyilerdensiniz, iyiler de affedici olur.

Her nekadar günahlarımın çokluğu, sırtımı bükmüşse de, günahların affedicisinden umudum çoktur.

Kıyamet gününde, bana yardımcı biri olmadığında Allah resûlu Ahmed'in zatı yardımcımdır.

Mutluluğumun sebebi Allah Resûlu'nü övmemdir. Onunla kurtulurum gökler sallandığında.

O öyle bir peygamberdir ki takvalı, seçilmiş, herkese yararlı, bütün âlemi müjdeleyici ve uyarıcıdır.

Şair, Hz. Peygamber'e seslenerek günahların çokluğunu, zorda olduğunu ve tek umudunun Allah Resûlu'nün zat-ı olduğunu dile getirmektedir. Onun bir peygamber olmasının yanı sıra, takva sahibi, bütün âlemi uyaran, seçilmiş biri olduğunu dile getirmiş, kendisininse aciz ve çaresiz olduğunu arzetmiştir. Şair'in böyle bir beklentide olması yadırganmaycak bir durumdur. Çünkü müşrikler, müşrik olmalarına rağmen, ondan herzaman iyilik ummuşlardır.

Şair, bir müslümanın her zaman ümitvar biri olması gerektiğini, suçlu olsa bile umudu elden bırakmamak gerektiğini dile getirmiştir. Nitekim Allah (c.c.) bu anlamda kullarına seslenerek, kendisinden ümitsiz olmamalarını şu ayeti kerimede dile getirmiştir:

لَاتَايئَسُوا مِنْ رَوحِ اللهِ[217]

"Allah'ın Rahmetinden ümitsiz olmayın"

[216] Bura'î, **ed-Dîvân**, s. 132.
[217] Yusuf, 87/12.

13. Hülefa-i Raşidin ile Övülmesi

Bilindiği gibi her topluma bir peygamber gönderilmiş ve hemen hemen her peygamberin yardımcıları olmuştur. Hz. Musa'ya Hz. Harun'un olduğu gibi, kimilerin yardımcıları kardeşleri olmuştur. Hz. İsa'nın 12 havarisi gibi, kimilerinin yardımcıları de onlara yakın zahit dindarlar olmuş, Hz. Peygamber'in de ilk tebliğ döneminde canlarıyla ve mallarıyla kendini feda edebilen yakın arkadaşları ve dostları olmuştur. Bu itibarla şair, aşağıdaki beyitlerde sahabeleri misk ve amber kokusuna benzeterek, onlara olan sevgisini ve iştiyakını dile getirerek onları şöyle övmüştür:

شَذَاهَا مِنَ ٱلْفِرْدَوْسِ مِسْكٌ وَعَنْبَرٌ عَلَىٰ غَايَةِ ٱلْوَصْفَيْنِ إِذْ فَرَأَ شُهْبُ

أَلَا يَلْغُو عَنِّي الْمُحِبِينَ أَنَّهُمْ وَإِنْ سَكَنُوا قَلْبِي عَنِ الْعَيْنِ غُيَّبُ

أَحِنُ إِ لَيْهِمْ مِنْ دِيَارٍ بَعِيدَةٍ وَأَسْأَلُ عَنْهُمْ مَنْ يَجِيءُ وَيَذْهَبُ

غَرَامِي بِهِمْ فَوْقَ الغَرَامِ وَمَحَبَتِي تَذُوبُ وَدَمْعِي فِي المَحَاجِرِ يَسْكُبُ[218]

Saçlarım ağarmışken, Firdevs cennetinden misk ve amber kokusu her tarafa yayılmış.

Her nekadar bana gözükmeseler bile, o, sevilenler kalbimdedir bu onları benden saptırmasın.

Onları gelip gidenlerden sorarım. Onlara uzak diyarlardan, ilgi ve sevgi duyarım.

Onlara olan sevgim, sevgilerin ötesindedir. Gözyaşlarım göz çukurundan akıyor ve sevgim eritiyor.

Hz. Peygamber'in yakın arkadaşları, Hz. Ebubekir ve diğer bazı sahabeler gibi kimisi hemen müslüman olmuştur. Kimisi de daha sonra müslüman olmuştur. Bu arkadaşları gözlerini kırpmadan onun getirmiş olduğu din için canlarını ve mallarını fedaedebilen, kendi kabilelerinde tecrübe ve söz sahibi olan kişiler idi. Allah(c.c.) sahabeyi bir ayeti kerimede şöyle methetmiştir:

[218] Bura'î, **ed-Dîvân**, s. 137.

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْرِي نَفْسَهُ ابْتِغاءَ مَرْضاتِ اللهِ وَاللهُ رَؤُفٌ بِالْعِبَادِ [219]

"İnsanlardan öyleleri vardır ki, Allah rızasını kazanmak için kendini feda eder. Allah kullarına çok şefatçıdır."

Yukarıdaki ayet-i kerimede bulunan, kendilerini feda eder cümlesi mana yüklüdür. Çünkü insanoğlu birçok şeyden ferağat edebilir ama kendi canında ferağat edemez. Buda gösteriyor ki sahabe son derece kararlı ve samimiydi.

Hz. Peygamber de sahabeleri konusunda bir hadisi şeriflerinde şöyle buyurmuştur:

أَصْحابِي كاَلنُّجُومِ بِأَيِّهِمْ إِقْتَدَيْتُمْ إِهْتَدَيتُمْ [220]

"Ashabım yıldızlar gibidirler, hangisine uyarsanız yolunuzu şaşırmazsınız."

Sahabenin de ileri gelenleri vardı. Danışman grubu diyebileceğimiz büyük sahabeler vardı. Mesela Hülefa-i raşidin, sahabelerin ileri gelenleriydi**.**

Şair, aşağıdaki beyitlerde canıyla, malıyla Allah'ın dinine ve Hz. Peygamber'e yardımcı olmuş, aynı zamanda onun kayınpederi olmuş ilk halife Hz. Ebubekr'i şöyle methetmiştir:

وَمَنْ كَانَ قَلْبُهُ مَشْغُوفاً بِحُبِّ مُحَمَّدٍ وَحُبِّ أَبِي بَكْرٍ فَكَيْفَ يُعَذَّبُ

سَلَامٌ عَلَى الصّدِّيْقِ إِذْ هُوَ لَمْ يَزَلْ خِيَرِ الْبَرَايَا فِي الحَيَاتَينِ يُصْحَبُ

فَثَانِيْهِ فِي الْغَارِ الخَلِيفَةُ بَعْدَهُ لِأُمَتِهِ نِعْمَ الْحَبِيْبُ الْمُقَرَبُ

أَجَابَ وَ قَدْ صَمُّوا وَأَبْصَرَ إِذْ عَمُّوا وَصَدَّقَ بِالْحَقِّ الْمُبِينِ وَكَذَّبُوا [221]

[219] Bakara, 1/207.
[220] Nevevî, **Riyâdu's-Sâlihîn**, s. 134.
[221] Bura'î, **ed-Dîvân**, s. 138.

Her kim ki kalbi Muhammed (s.a.v.) ve Ebubekr'in sevgisi ile doluysa nasıl azap görür?

Hz.es-Sıdık'a selam olsun çünkü o, her iki hayatta da insanların en hayırlısıyla arkadaştır.

Mağarada ikincisiydi. Ondan sonra ümütine halife oldu o ne iyi arkadaştı.

O kayıtsız kalmadı apaçık gerçeği tasdik etti. Müşrikler, kulaklarını tıkayıp yalanladıkları zaman, ashap gerçeği gördüler.

Allah Resûlu'ne herzaman malıyla, canıyla destek olmuş, ilk sahabelerden olan Hz. Ebubekir'e olan sevgisi hakkında Hz. Peygamber'in söylemiş olduğu hadisi şerif şöyledir:

لَو كنتُ مُتخِذًاغَيرَ رَبِي خَلِيلاً لأَتخذْتُ أبَابَكْرٍ خَلِيلاً[222]

"Şayet Allah'tan başka bir dost edinmiş olsaydım Ebubekr'i dost edinirdim."

Yukarıdaki hadisi şerif onun nederece değerli olduğunu gösterir. Şair, ilk halife olan Hz. Ebubekr'in her iki âlemde insanların en iyisi olduğunu, hem yol hem de mağara arkadaşı olduğunu ve müşrikler onu yalanlarken o, ilk tasdik edenlerden olduğunu dile getirerek onu övmüştür.

Şair, aşağıdaki şiirde ise Hz.Peygamber'in sahabelerinden ileri gelen ve onun kayın pederi olan ikinci halife Hz. Ömer'i şöyle methetmiştir:

وَصَاحِبُهُ الْفَارُوقُ ذَاكَ الْمُبَارَكُ أَلْـ أَمِيرُ عِزُّ الْمُؤْمِنِينَ الْمُهَذَّبُ

ضَجِيعُ رَسُولِ اللهِ مُظْهِرُ دِيْنِهِ غَضَنْفَرُهُ فِي اللهِ يَرْضَى وَيَغْضَبُ

بِهِ اتَسَعَ ٱلإِسْلَامُ وَاتَّضَحَ الهُدَى وَلَمْ يَبْقَ غَيْرُ الحَقِّ لِلْخَلْقِ مَذْهَبُ[223]

[222] Nureddin Ebû'l-Hasan Alî b. Sultân Muhammed Alî el-Kârî, **Mirkâtu'l-Mefâtîh**, thk. Şeyh Cemal el-Âytanî, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 3.bsk. Beyrut 1971, c. 3, s. 24.

Onun arkadaşı değerli Faruk'tur. O, mübarektir Emirü'l-müminindir. Müminlerin seçkini ve güçülüdür.

Allah resûlu'nün dostu ve onun dinini ilan edendir. Onu Allah için seven ve kızan aslanıdır.

Onunla islam dini genişledi ve hidayet yolu göründü. İnsanlar için hakkı kabul etmekten başka bir çare kalmadı.

Hz. Peygamber, adalet timsali ve cesaretiyle hertarafa namı yayılan aynı zamanda kayınpederi olan Hz. Ömer hakkında hadisi şeriflerinde şöyle buyurmaktadır:

لَوْ كَانَ بَعْدِي نَبِيٌّ لَكَانَ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ[224]

"Şayet benden sonra bir peygamber gelmiş olsaydı, o, Hattâb oğlu Ömer olurdu."

Şair, müminlerin gücüne güç katan Hz. Peygamber'in dostu ve aslanı olan kızgınlığı ve sevinmesi sırf Allah için olan, İslam dininin yayılmasıda büyük rol oynayan Hz. Ömer'i bu meziyetler ile övmüştür.

Şair, danışman sahabelerden sayılan, hâyalı olmasıyla övülen, Kureyş kabilesi içerisinde saygınlığı olan, (**ذِي النُّورَين**) lakabıyla[225] meşhur olan ve aynı zamanda da Hz. Peygamber'in damadı olan üçüncü halife Hz. Osman'ı da şöyle methetmiştir:

وَعُثْمَانُ ذُو النُورَيْنِ مَنْ سَبَّحَ الحَصَى بِكَفِيهِ وَارَى الزَّنْدَ وَالبَرْقُ خُلَّبُ

كَثِيرُ البُكَاءِ وَالذِّكْرِ مُنْفِقُ مَالِهِ وَجَهَّزَ جَيْشَ الْعُسْرِ وَالْعَامُ مُجْدِبٌ

لَدَى الحَشْرِ يَلقَى اللهَ وَهُوَ مُطَهَّرٌ بَرِيءٌ شَهِيدٌ بِالدِّمَاءِ مُخَضَّبٌ[226]

---

[223] Bura'î, **ed-Dîvân**, s. 137.
[224] Ahmed b. Hânbel, **Musned**, 4/153.
[225] Ahmed b. Hacer el-'Askalânî, **Fethu'l-Bârî Şerhu'l-Buhârî**, Dâru'r-Rayyân, 3.bsk. Beyrut 140 7/ 1986, c. 2, s. 50.
[226] Bura'î, **ed-Dîvân**, s. 138.

İki nur sahibi Osman ki avucunda çakıl taşları tesbih eden ve arkasında yağmur gelmeyen bir şimşek misali avuçlarıyla ateş yakan kimsedir.

Kıtlık olduğu dönemde malını harcamış kendisi orduyu(malıyla) hazırlamıştır. Çok ağlayan, çok zikiredendir.

O, mahşerde Allah'ın huzuruna hatalardan uzak tertemiz, kanlarla boyanmış bir şehit olarak çıkacak.

Hz. Peygamber, toplumda değer sahibi, çok hâyalı olmasından dolayı meleklerin bile onu gördüklerinde kalktığı, iki nur sahibi Hz. Osman hakkında hadisi şeriflerinde şöyle buyurur:

إِنَّ عُثْمَانَ حَيِيٌّ سَتِيرٌ، تَسْتَحْيِي مِنْهُ الْمَلَائِكَةُ[227]

"Osman hayâlıdır (hayâ sahibidir), kendini koruyor(iffet sahibidir), melekler ondan hayâ eder."

Şair, yukarıdaki beyitlerde Hz. Osman'ı iki nur sahibi olmakla, kerametiyle, takva sahibi olmakla, en zor anda islam ordusunu malıyla savaşa hazırlamakla, Allah'tan çok korkup ağlamasıyla, hayâ timsalı oluşuyla övmüştür.

Şair, Allah'ın aslanı lakabıyla meşhur olan, cömertliğiyle bilinen, cesaretiyle namsalmış, takva sahibi gibi meziyetlere sahip olan. Hz. Alî'yi şöyle övmüştür:

وَمَنْ كَعَلِيٍّ كَرَمَ اللهُ وَجْهَهُ كَرِيمٌ بِهِ الْأَمْثَالُ فِي الجُودِ تُضْرَبُ

أَخُو الْحِلْمِ بَحْرُ الْعِلْمِ حَيْدَرَةُ الرِّضَا إِمَامٌ بِهِ صَدْعُ الْهِدَايَةِ يُشْعَبُ[228]

Alî gibi kim var? Allah onun yüzünü ağartsın. İyilik ve cömertlikte örnek gösterilen bir cömerttir.

[227] İbn Hacer el-'Askalânî, **Fethu'l-Bârî Şerhu'l-Buhârî** s. 54.
[228] Bura'î, **ed-Dîvân**, s. 138.

Ağır başlı, ilimdenizi ve rızanın aslanıdır. Hidayetin çıkışı onunla çeşitlenen, bir önderdir.[229]

Hz. Peygamber'in hem arkadaşı, hem amcaoğlu, hem de damadı, kendisi cesareti ve yiğitliğiyle, ilmiyle, cömert olmasıyla nam salmış, ileri gelen sahabelerden biri olan Hz. Alî hakkında Hz. Peygamber hadislerinde şöyle buyurur:

يَا عَلِيٌّ اَنْتَ مِنِّي بِمَنْزِلَةِ هَارُونَ مِنْ مُوسَى[230]

"Ey Alî senin bana nazaran konumun harunun Musa'ya olan konumu gibidir."

Hz. Peygamber, burada Hz. Alî'nin ne derece kendisine yakın olduğunu, bir abi kardeş konumu neyse onların da öyle bir konum olduğunu vurgulamıştır. Çünkü ikisi öz amca çocuklarıydı. Hz. Peygamber, hicret zamanında Hz. Alî'yi onda bulunan emanetleri geri vermek için Mekke'de bırakmıştır. Bu da ona güven derecesinin ne kadar yüksek olduğunu göstermektedir.[231]

Şair, övgüsünde, Hz. Alî'yi cömert ve iyi huylu olmak, yiğitlik, cesareti, bilginin kaynağı olmak ve hidayet şiarı gibi meziyetlerle övmüştür.

[229] Bura'î, **ed-Dîvân**, s. 138-139.
[230] Nesâî, **Sunenuhu'l-Kubrâ**, Menâkibu 'Alî, c. 4, s. 307.
[231] Muhammed Rıda, **Muhammed Resûlullâh**, s. 27.

SONUÇ

Abdurrahim el-Bura'î'nin Nebevî methiyelerine dair bu çalışmada şu tespitlere ulaşılmıştır:

1. Beğenilme ve övülme arzusu insanın fıtratında vardır. Bu sebeple methiye tarihi oldukça eskidir. Klasik Arap, Fars ve diğer edebiyatlarda methiyeler önemli bir yer teşkil eder. Arap kültürünün bir parçası olan kabilecilik ve şiir anlayışını bir bütün olarak değerlendirmek gerekir. Arap toplumundaki methiyeler incelendiğinde İslam öncesi metdiye anlayışının daha çok kabileler üzerinde etkili olduğu bilinmektedir. İnsanların, ait oldukları toplumlarının ya da kabilelerinin övülmesi kişinin gururunu okşamaktadır. Bu sebeple de methiyeler toplumlarda hep dikkat çekmiştir.

2. İslam öncesi Arap toplumundaki methiyelere bakıldığında belirli şahıslardan çok kabilelerin övüldüğü görülmektedir. İslam sonrası methiyelere bakıldığında ise belirli kişilere ve Hz. Peygamber'e methiyeler yazıldığını söyleyebiliriz. Özellikle de Emevî sonrası methiyeler şairler arasında bir gelir kapısı ve gelir yarışı halini almıştır. Devletin ileri gelen yöneticilerini övmek maksadı ile birçok methiye bu dönemde ele alınmıştır. Methiyeler bu dönemde şairlere verilen değerli hediyelerin de etkisi ile daha da gelişerek Arap şiirinin en önemli türü haline gelmiştir. Abbasiler döneminde ise şairlere saray kapıları açılmış ve bu dönemde şiir dîvânları telif edilmeye başlanmıştır.

3. Şairlerin çoğu hayatta iken dîvân'larını tertip etmemişler. Bir kısmı dîvânlarını hayatlarında tedvin etmiş bir kısmı da tedvin edememiş, ölümlerinden sonra başkaları tarafından dîvânları tedvin edilip piyasaya sürülmüştür. el-Bura'î diğer şairlerden farklı olarak dîvânını bizzat kendisi tertipleyenlerdendir. Dîvân'ların başlıklarına baktığımızda genellikle Cenab-ı Hakk'a övgü, Hz. Peygamber'e salat ve

selam ile başladığını bir kısımının da başlık kısmı içerisinde tevhit ve metihye temalarına yer verdiğini görmekteyiz.

Şairin dîvânı, genellikle methiye içeriklidir. Nitekim şairin 40 methiye yazdığı görülmektedir. Onu diğer şairlerden ayıran bir meziyeti sufi bir şair olması hasebiyle hicivle ilgili şiirlerinin bulunmamasıdır. Dîvân'ındaki şiirleri de diğer şiirlerden ayıran özelliği: birbiriyle olan bağlantılarıyla, içerikleri, sözcükleri ve kolay anlaşırlığıdır. Şiirleri övülmüş ve takdir edilmiştir.

4. İnsan yaşamış olduğu toplumdan son derece etkilenir. Şairin de yaşamış olduğu dönem, tasavvuf ehlinin yoğun olduğu bir dönemdi. Bunu sonucunda Şairin tasavvuf alanında kendi döneminin enmuzeci olduğu görülmektedir. Şair, yaşantısıyla toplumdan etkilenmediği bilakis toplumu yönledirdiği görülmektedir.

5. Zahit bir kişiliğe sahip olan Abdurrahim el-Bura'î çokça göç eden, dönemin ermişlerini sık sık ziyaret eden, bütün yoğunluğunu Allah' ve Peygamber'i övmeye vermiş bir tasavvuf şairdir. Şair, kendine özgün tarzı ve uslubuyla temayüz etmektedir. Edebi yönüne maneviyatı da katarak anlam dünyasını daha da zengin kılmıştır. Sanatın bir gereği olarak maddi durumu kötü olmasına rağmen hiçbir zaman para için şiir inşad etmemiş, İleri gelen mevki sahibi kişileri övmemiştir. Sanat alanındaki bu özgünlüğü onu emsallerinden farklı kılmaktadır.

6. Şair, dîvân'ında geçen konulardan birisi olan Nebevî methiyeleri yaklaşık 1400 Beyitten oluşan 40 şiir başlığı altında inşad etmiştir. sözkonusu şiirlerde Hz. Peygamber işiğa benzetilerek övülmüş, kurtarıcı görülerek övülmüş, nesebi yönüyle övülmüş, cesaretiyle övülmüş, yağmura benzetilerek övülmüş, mucizeleriyle övülmüş, cömerliğiyle övülmüş, diğer peygamberlere kıyasal övülmüş, mirâca çıkışıyla övülmüş, peygamberlik alametleriyle övülmüş, kabrine hitaben övülmüş, kişiliğiyle övülmüş, hülefa-i raşidinle övülmüştür. Bu çalışmada şairin dîvân'ında ki methiyeler, 13 başlık altında 38 şiir ele alınarak çalışılmıştır.

KAYNAKÇA

ATEŞ, Süleymân, **Kur'an-ı Kerim ve Yüce Meali,** Hayat yay. 12. bsk. Ankara 2012.

AYDIN, Ferit, **Osmanlı-Türkçe Ansiklopedisi Lugat**, Ankara 1970.

AYAN, Hüseyn, "Dîvân", **Atatürk Üniversitesi,** Erzurum 1981.

AYAN, Hüseyn, **Şeyh Galib'te Mevlânâ Sevgisi,** Türk Dil Kurumu yay**.** Ankara 1991.

AHMED b. Hanbel, **Musned**. thk. Şuayb el-Arnavût-İbrâhîm Zeybak, Muessesetu'r-Risâl e, Beyrut 1998.

ABDULVAHHAP b. Abdirrahman, **Tabakâtu Sulehai Ehli Yemen**, Mektebu'l-İrşâd, Beyrut 1356.

ABDURRAHMAN b. Muhammed, **Şerhu Dîvâni'l-Bura'î**, el-Matba'atu'l-Beheyye, Mısır 1357.

CÂRİM, Alî, Mustafa, EMÎN, **el-Belâğatu'l-Vâdiha**, thk. Muhammed Kâsım Nûrî, Dâru'l-Fecr, Beyrut 2014.

DEMİRAYAK, Kenan, **Arap Edebiyatı Tarihi-I Câhiliye Dönemi,** 2.bsk. Fenomen yay. Kayseri 2014.

DAYF, Şevki, **Târîhu'l-Edebil Arabî fi'l-Asri'l-Cahilî**, Dâru'l-Marife, 3.bsk. Kahire 1980.

EL-İSFEHÂNÎ, Ebû'l-Ferec**, el-Eğâni**, Dâru'l-Fikır**,** Beyrut 1995.

EBÛ'L-FİDA Ömer b. Kesîr el-Kureşi, **Bidâyet'u-Nihâyet**, thk. Abdullâh b. Abdu'l-Muhsin, Dâru'l-Hicre, Dimaşk h.770.

ERDEM, Sâlîh, **Edebiyat ve Söz Sanatı Terimleri Sözlüğü**, TDK yay. Arı Matbaası, İstanbul 1948.

El-HAVRÂNÎ İbrâhîm b. Îsâ, **Cilâ'u'd-Deyyâcî fi'l-Mu'ammeyât ve'l-el-Elağâz ve'l-Ehâcî**, Dimaşk 1882.

EL-BAĞDÂDÎ, **Hidâyetu'l-'Ârifîn**, Dâru İhyâ't-Turâsi'l-Arabî, 3.bsk. Beyrut 1951.

EBÛ ABDULLÂH Muhammed b. Sellâm el-Cumahî, **Tabakatu'ş-Şu'arâ**, Dâru'l Erkâm, nşr. Abdussettâr Ahmed Ferrâc, 3.bsk. Kahire 1375/1951.

EN-NEVEVÎ, **Riyâdu's-Sâlihîn**, Dâr'ul-Fikır, 2.bsk. Beyrut 1424/2003.

El-KASTALLÂNÎ, Ahmed b. Muhammed, **Mevlidu'n-Nebî,** Dâru'l-Kutub, Kahire 1299.

GÜZEL, Abdurrahman, **Dini-Tasauvufi Türk Edebiyatı**, Akçağ yay. Ankara 2006.

GAZZÂLÎ, Muhammed b. Muhammed **Mirâcu'sâlikîn,** Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut 1986.

HABENNEKE el-Meydânî Abdurrahman Hasan, **el-Akidetu'l-İslâmiyye ve Ususuhâ,** Dâru Sa'adet, Dimaşk 1408/1988.

HABÎB, İsmaîl, **Edebiyat Bilgileri**, Remzi Kitabevi, 2.bsk. İstanbul 1942.

İSEN, Mustafa, **Türk Dünyası Edebiyat Kavramları ve Terimleri Ansiklopedik Sözlüğü**, Atatürk Kültür Merkezi yay. 2.bsk. Ankara 2003.

İBN HACER, el-'Askalânî, **el-İsâbe fî Temyîzi's-Sahâbe**, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiye, Beyrut 1995/1415.

İBN CİNNÎ, **el-Hasâis**, Dâru l- Mektebi' l-İlmiyye, 2.bsk. Beyrut 1346.

İBN HİŞÂM Ebû Muhammed Abdulmelik b. Eyyûb el-Hamevî, **es-Sîretu'n-Nebeviyye,** thk. İbrâhîm Ebyarî, D**â**ru İbn Kesîr, 6.bsk. Beyrut 1438/ 2017.

İBNU'l-ESÎR, **Usdu'l-Ğâbe fî Ma'rifeti's-Sahâbe**, Dâru ş-Şa'b, Kahire 1970.

İBN NEDÎM, Ebû'l-Ferec Muhammed b. İshâk, **Kitâbu'l-Fihrist**, thk. Eymen Fuâd Seyyid, Muessesetu'l-Furkân li't-Turâsi'l-İslâmî, Londra 2009.

İBN MANZÛR Muhammed b. Mukerrem**, Lisanu'l-Arab**, Dâru' s-Sadr, 2.baskı. Beyrut 1308.

İBNU'L-ASÂKİR, Ebû'l-Kâsım, **Muhtasaru Târîhi-Dimaşk,** Dâru'l-Kutub, Bağdat 1139.

İBN KUTEYBE, **eş-Şi'r ve'ş-Şu'arâ**, Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arabî, 3.bsk. Kahire 1375/1951.

İBN ŞATTÎ, **Muhtasaru Tabakâti'l-Hanâbile**. Beyrut 1406/1986.

İBN HACER, el-'Askelânî, **Tehzîbu't-Tehzîb**, Dâru'l-Kutub, Kahire 1975.

KARAALİOĞLU, Seyit Kemâl, **Türkçe ve Edebiyat Sözlüğü,** Ankara 2006.

KARATAŞ, Turan, **Ansiklopedik Edebiyat Terimleri Sözlüğü**, 2.bsk. Akçağ yay. Ankara 2004.

KÂMİL, Miras, **Sahîh-i Buhârî Muhtasar Tecrîd-i Sarîh Tercemesi ve Şerhi**, 6.bsk. Ankara 1985.

KIZILTAN, Mübeccel, "**Dîvân Edebiyatı Özelliklerine Uyarak Şiir Yazan Kadın Şairler**", Grafiker yay. 4.bsk. Ankara 1994.

KESİK, Osman, **Hz. Peygamber'in Hayatı**, Ankara 2010.

MERMER, Ahmet, KESKİN, Neslihan, **Eski Türk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü**, Akçağ yay. Ankara 2005.

MUHAMMED b. Yâsîn, **el-Ucâle fi'l-Ehâdîsi'l-Musalsala**, Dâru'l-Basâîr, 2.bsk. Dimaşk 1985.

MUSTAFA, Hamit, **el-Mucemul Vesît**, el-Mektebetul-islamiyye, Beyrut 2008.

METİN Cengiz, Halîl ERDOĞAN, **Dîvân Şiiri Antolojisi**, Bilgi yay. 3.bsk. İstanbul 1972.

MUHAMMED RIDA, **Muhammed Resûlullâh**, Dârul-Fikır, 3.bsk. Riyad 1423/2003.

MUHAMMED MURTADÂ EL-HUSEYNÎ, **Tâcu'l-Arûs**, Matbaatu Hayriyye, Mısır 1306.

MUSTAFA EŞ-ŞEK'A, **Funûnu'ş-Şi'r fî Muctema'i'l-Hamdâniyyîn,** Beyrut 1981.

MUTLU, İsmâîl, **Dünya Dinleri İslami Tarikat Mezhebleri**, Mutlu yay. İstanbul 2000.

MUSTAFA, Said, **Nuzhetu'l-Muttekîn Şerhu Riyadi's-Sâlihîn**, Dâru'l-Edâ, 2.bsk. İstanbul 1400/1970.

NUREDDÎN Ebû'l-Hasan Alî b. Sultân Muhammed Alî el-Kârî, **Mirkâtu'l-Mefâtîh**, thk. Şeyh Cemal el-Âytanî, Dâru'l-Kutubi'l-İmiyye, 3.bsk. Beyrut 1971.

NİHAD, Çetin, **Eski Arap Şiiri**, İstanbul 1973.

OSMAN NURİ, Topbaş**, Hazret-i Muhammed Mustafa,** Erkam yay. İstanbul 1997.

OSMAN ALÎ, Mehmet, **Fi'l-Edebi'l-İslâmî**, Beyrut 1406/1986.

ÖBEK, Alî İhsan, **Dîvân Şiirinde Dinî ve Sosyal Konulu Rubâiler**, İstanbul 1999.

ÖZCAN, Nuri, **On Sekizinci Asırda Osmanlılarda Dini Musiki**, İstanbul Yüksek İslam Enstitüsü, Yayımlanmamış Öğretim Üyeliği Tezi, İstanbul 1982.

PALA, İskender, **Ansiklopedik Dîvân Şiiri Sözlüğü**, İstanbul 2007.

SARI, Mevlut, **el-Mevarid**, İpek yay. 2.bsk. İstanbul 1982.

SALAHI, Mehmet, **Türkçe-Osmanlıca Ansiklopedik Lugat**, Kamus-ı Osmanlı, İstanbul 1322.

SAMİ, Şemsettin, **Kamus-i Türkî**, Şifa yay. 2.bsk. İstanbul 1978.

SAİD, Abdulmelik, **Mecelletu Muhammediyye**, S. 24, Mısır 2008.

SA'LEB, **Şerhu Dîvâni Zuheyr b. Ebî Sulmâ**, Dâru'l-Fikır, 3.bsk. Kahire 1363/1944.

ŞENER, Halîl İbrâhîm, **Türk İslâm Edebiyatı**, Rağbet yay. İstanbul 2014.

ŞİMŞEK, Ümit, " Methiye", **DİA.** TDV yay. 4.bsk. c. 20, Ankara 2008.

TANSEL, Abdullâh, **Tanzimat Dönemi Edebiyatı'nda Dinî Şiirler**, Türk Tarih Kurumu yay. 2.bsk. Ankara 1962.

TÜLÜCÜ, Süleyman, **Şiirlerde Dini İnanç ve Dini İzler**, Ankara 1989.

YALTKAYA, Şerafeddin, **Muallakat**, MEB yay. Ankara 1989.

YENİTERZİ, Emine,"Methiye", **DİA**. TDV yay. 2.bsk. c. 36, Ankara 1993.

ZEBÎDÎ, Muhammed Murtadâ el-Huseynî, **Tâcu'l-Arûs**, 2.bsk. Metba'atu Hayriyye, c. 9, Mısır 1306.

ZEKÎ MÜBÂREK Muhammed b. Abdisselâm, **el-Medâihu'n-Nebeviyye,** Dâru'l-Mahacceti'l-Beyda, 2.bsk. Mısır 1935.

ZİRİKLÎ Hayruddîn b. Muhammed, **el-A'lâm**, nşr. Zuheyr Fethullâh, Dâru'l-İlm, 8. bsk. Beyrut 1989.

ZEYDÂN, Corcî, **Târîhu Âdâbi'l-Lugati'l-Arabiyye**, Menşûrâtu Dâr-i Mektebeti'l-Hayât, Beyrut 1983.